

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D. Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

Tractatus II. De Deo Trino. Proloquium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73455](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73455)

TRACTATUS II.
DE
DEO TRINO
PROLOQUIUM.

Post Unius DEI considerationem ad DEI Trini contemplationem Te invito, Amice Lector; non certe velut apricam, & multo sole irradiatam planitiem: sed velut antrum Sibyllæ, & sacrâ caligine obtectos calles. Quid enim, obsecro, ab humana ratione remotius, quid sublimius & abstrusius SS. Trinitatis Mysterio? Cæcum hîc sequitur ducem, qui lucem sequitur rationis naturalis; futurus semper in periculo, *Ne Scrutator Majestatis opprimetur à gloria.* Proverb. 25. Nihilominus ad istud caliginosum iter Te invito. Etsi enim laboriosum est, imò teste Augustino l. 1. de Trinit. c. 3. *Nec laboriosius aliquid quaritur*, tamen eodem attestante, *nec fructuosius aliquid invenitur.* Totius hîc nostræ Fidei fundamentum, cujus cognitioni ipsâ per baptismum regeneratione addicimur & iniciamur. Neque caliginem, aut lapsum metuas. Captivato in obsequium Fidei intellectu, lumen præfert fides Catholica. Si quid obscuritatis affundant Scholasticæ subtilitates, facem accendit Angelica D. Thomæ Aquinatis claritas. Cujus per omnia Doctrinam, & Doctrinæ ordinem sequi intendo. Ideo præmissis, quæ ad hujus mysterii existentiam & cognoscibilitatem pertinent, inprimis Divinas Processiones, tanquam nostro concipiendi modo fundamenta Relationum, tum Relationes, ceu constitutiva Personarum; demum ipsas Personas contemplationi Tuæ objicio, & cum S. Doctore in Missionibus earundem desino. Vale & fave.

DISPUTATIO XX.

DE

Veritate & cognoscibilitate mysterii
SS. Trinitatis.

SS. Trinitatis mysterium, cui tota Christiana fides innititur, in eo consistit, quod Sana indivisa & singularis essentia subsistat in tribus Personis, à se invicem realiter distinctis; & reciproce, tres personæ, Pater, Filius, & Spiritus S. à se invicem realiter distinctæ sint unius ejusdemque substantiæ. Contra quam veritatem, ut sanctam Catholicam fidem in ipsâ radice opprimeret, varios hostes, & jam à primis Ecclesiæ temporibus excitavit pater mendacii. Ideo Theologi fungemur officio, si in præsentî Tractatu hoc principale mysterium nostræ S. fidei adversus ipsius adversarios propugnabimus, eorum tela confringemus, atque abstrusas difficultates pro viribus elucidare conabimur: nunc relatas contra SS. Trinitatem hæreses referre, retellere, veritatem stabilire, objecta solvere, cognoscibilitatem quoque tanti mysterii disquirere, negotium erit.

ARTI.

ARTICULUS I.

De veritate & existentia hujus mysterii.

SUMMARI A.

1. Triplex genus hæresum contra SS. Trinitatem.
2. Hæresis Ariana.
3. Ejus condemnatio, & Symbolum Nicanum.
4. Resuscitata per novatores.
5. Hæresis Sabelliana.
6. Hæresis Macedoniana & pneumatomachorum.
7. Veritas Catholica ex Conciliis & Symbolis.
8. Confessio SS. Trinitatis S. Gregorio Thaumaturgo revelata.
9. Argumenta ex veteri testamento, suadentia pluralitatem suppositorum in una natura.
10. Alia experimentia Trinitatem.
11. Testimonia ex psalmis.
12. Ex visagio Isate.
13. Implantatum mysterium Trinitatis nomini terragrammato.
14. Testimonia veteris testamenti indicantia processionem.
15. Testimonia novi testamenti.
16. Eliditur responsio adversariorum.
17. Textus Evangelici pro Verbi consubstantialitate.
18. Divinitas consubstantialis Spiritus S. è scripturis.
19. Solvuntur objectiones hæreticorum.

§. I.

Referantur errores & hæreses contra SS. Trinitatem.

Quamvis complures hæreses, earumque Authores numerari possint, qui aversus SS. Trinitatis mysterium impia dogmata evomuerunt, in triplicem tamen classem commodè referri possunt. Quarum prima est Arianorum, Verbo & Filio Divino æqualitatem ac consubstantialitatem cum Patre directè (indirectè Spiritui S.) denegantium, eumque proinde in temporalium creaturarum ordinem redigentium. Altera est Sabellianorum Arianismo opposita; quæ omnem & substantialem distinctionem Personarum in Divinis tollit, ac Verbum & Spiritum S. non nisi denominativè & accidentaliter à Persona Patris distinguui contendit. Tercia est Macedonianorum, quam excitârunt Discipuli Arij Macedonius & Apollinaris, qui præter alios errores directè (nam indirectè id ab Ario jam præstitum) Divinitatem Spiritus S. oppugnârunt.

Arianismus igitur nomen & propagationem suam Ario debet; originem verò Origeni Adamantio, à quo blasphemam gradationem & inæqualitatem in mysterium Trinitatis introductam fuisse, quæ Patre Filius, Filio Spiritus S. sit natura, bonitate, dignitate posterior in libro *ἀρχαί*, disertè perhibet S. Hieron. in epist. ad Avitum, & S. Epiphanius in epist. ad Jo. Hierosolimit. ubi Origenem Arij patrem nuncupat; imò jam antè Hermogenes, ut habet Baron. ad an. 170. in similem impietatem erupit, ut creaturas necessariò & ab æterno productas, Filium verò & Spiritum S. liberè & in tempore à Patre productos

assereret. Porro Arius in Libya natus, & à S. Petro Martyre Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus ordinatus, deinde ob Schismatis Miletiani communionem iteratò ab eodem D. Petro anathemate percussus fuit, qui & paulò ante martyrium Achilla & Alexandro Presbyteris, pro Ario interpellantibus, edixit, sibi à Christo apparente revelatum, quòd Arius suam vestem, quæ est Ecclesiæ, conticidisset, ideòque monuit, ne, cum sibi in Ecclesiæ Alexandrinæ regimine (ut divinitus agnoverat) successissent, Arium unquam in communionem admittèrent. Summa Arianismi, ut apud Eminentissimum de Aguire testantur S. Athanas. orat. 2. & Alexander Episcopus Alexandriæ in epist. ad omnes orthodoxos, erat, Filium DEI aliquando non fuisse, proinde productum ex non entibus, h. e. ex nihilo, mutationis, virtutis & virtutis capacem, creaturam & opificium DEI; quo velut instrumento Pater ulus fuerit ad productionem aliarum creaturarum.

Ad hanc hæresin opprimendam sub Constantino M. coactum est ex toto orbe Concilium Nicænum, quod inter œcumenica primum numeratur; ubi præsidente per legatos B. Sylvestro Papa à trecentis & octodecim Patribus seu Episcopis, inter quos multi sanctitate & miraculis conspicui, hæresis Ariana condemnata & symbolo Apostolico præter alias particulas, vox *homousios*, seu *consubstantialis* Patri, addita fuit, quæ tanquam tessera Catholici ab Arianis dignoscerentur; isti enim tametsi Filium *ὁμοούσιον*, homiusion, h. e. similem in substantia faterentur, *ὁμοεσιον*, tamen, hoc est, ejusdem substantiæ & consubstantialem esse negabant. Subscripsit quidem Nicæna definitioni Arius, Episcopis quoque fautoribus ipsius in communionem receptis; sed interea venenum pectore coquens, & undique turbas movens, cum per vim conaretur ab Alexandrino Episcopo Constantinopolit. communionem extorquere, divinâ ultione præventus infami morte è vita ejectus est. Nec inde tamen malorum finis; cum pestilentissima hæresis totum non modò Orientem, sed & Occidentem, ope potissimum hæreticorum Imperatorum, plurimis annis vexaret.

Eandem demum hæresin multis sæculis oblivione sepultam resuscitare conatus est Michael Servetus, hac eadem de causa, & quidem ipsius Calvini suffragio à Genevensibus vivus flammis addictus. An verò non eodem suffragio sibi ipsi Calvinus jus dixerit, viderint ipsius alumni, quando legunt in ipsius opus. contra Gentilena editò an. 1566. *Nomen DEI per prærogativam propriè attribui Patri. & approbantem illam hæreticam & olim ab Hermogene disseminatam propositionem Valentini Gentilis: DEVS potuit generare & producere, quia voluit.* ex quibus manifestè sequitur, Filium & Spiritum S. minus propriè DEUM esse, adeòque in Divinitate Patri inæquales: item, non esse necessariò, sed liberè & contingentèr productos, adeòque neque per ef-

sentiam coeternos & immutabiles. Ibidem inquit, *Filii personam non nisi improprie Creatorem cali & terra nominari*. Improprium esse & duram orationem & illam Symboli Nicæni: *DEVS de DEO*. Illud quoque testimonium Jo. 10. *Ego & Pater unum sumus*, ex quo PP. Concilii Nicæni Christi Divinitatem & consubstantialitatem contra Arianos intulerunt, ad significandam voluntatum conformitatem juxta Arianorum interpretationem detorquet. Et in cit. opusc. pag. 1973. *Stolidam, vacuum, & profanum vocat eorum fidem, qui sentiunt credere in DEVM esse credere in Trinitatem*. Quorum plura similia vid. apud Gualterium in saeculo 16. c. 15. & Eminentiſſ. nostrum d'Aguiro to. 2. c. 30. disp. 54. sect. 2. Nec melior Calvino Lutherus, qui apud Valentiam l. 1. de Trinitat. c. 7. *Anima mea odit vocabulum homousion*, in Germanicis Lytaniis an. 1543. editis expunxit illam invocationem: *S. Trinitas unus DEVS miserere nobis*. & ex ep. 1. Joa. c. 1. illa verba, quibus mysterium SS. Trinitatis discretè exprimitur: *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum & Spiritus S. & hi tres unum sunt*.

§. Sabellius etiam ex Libya oriundus circa annum Christi 257. asseruit, DEVM ut in natura, sic etiam singularem esse in persona, quæ de Divinarum personarum distinctione in S. Scripturis legitur, ad diversas energias, munia, functiones referebat, dicens: unam eandemque trinominem personam appellari Patrem, prout est rerum omnium principium; Filium, prout est sapientia apparetis & loquens in terris; Spiritum S. prout est Author Sanctitatis. Ejus verba fuere, quæ refert S. Athanas. orat. contra Arianos: *quomodo diversa sunt genera gratiarum, idem autem Spiritus, ita quoque Pater, cum idem sit, dilatur in Filium & Spiritum*, quem errorem sub aliorum Authorum nominibus jam præcessisse SS. PP. agnoscunt. Nam S. Hilarius l. 2. de Trinitate hunc errorem tribuit antiquissimis Ebionitis, dicentibus: Verbum in carnem delapsum nihil aliud fuisse, quam sonum vocis. Cujus erroris confutandi gratiâ D. Joannes suum Evangelium edidit. Eadem insaniâ delirârunt Patristiani, quorum meminit S. Cyprianus ep. 73. sic dicti, quod astruerent personam Patris, utpote à cæteris indistinctam, pro nobis fuisse passam & crucifixam. Eundem errorem, & confusionem 3. personarum in unum, docuit Praxeas quidam speciali libro refutatus à quo Noëtiani, prout fateretur S. August. in l. de hæresibus, ad quod vult DEVM.

Eandem impietatem effutiit Michaël Servetus cum suis ascleis, quem citatus Valentia propterea rectè appellat, *monstrum quoddam ex omnibus pene fabulis atque erroribus veterum hæreticorum compositum*. Nec multum abluſit Calvinus, quando l. 1. instit. c. 13. §. 16. definiit, personam esse *residentiam in essentia Divina*. Unde & Gualterius testatur, Doctorem Calvinianum à se interrogatum, quid de tribus personis divinis sentiret, audacter respondisse: *tres personas Divinas esse tria officia*, quomodo nec Sabellius suam impietatem brevius aut melius expressisset.

Hæretici, qui Spiritus S. Divinitatem impugnârunt, aut dignitatem depreſerunt, univertim vocantur pneumatomachi. Horum antesignanus fuit Simon Magus, ausus dicere se esse Spiritum S. Montanista quoque seu Cataphryges idem dicuntur asseruisse de suæ sectæ principe Montano; Origenes quoque teste S. Hieronymo loco cit. Spiritum S. honore & dignitate Patris, Filioque postposuit.

Post Nicænum denique Concilium, in quo eum nulla specialis disputatio de persona Spiritus S. moveretur, etiam nihil specialiter de illa definitum fuit, teste tamen S. Athanasio in epist. ad Episc. Afric. per has ipsas voces post Filii divinitatem adjectas: *(Credimus & in Spiritum S. perfectam & plenam de S. Trinitate fidem, confessionemque absolvere voluerunt)* emerſerunt Aetiani, à quo Aetiani, Eunomius, à quo Anomai, & Macedonius, à quo Macedoniani, qui omnes uno ore Spiritus S. Divinitatem oppugnârunt, ut testatur S. Basil. epist. 78. & S. Gregor. Nazianz. ep. 1. ad Clédon. & orat. 37. Alius est error circa personam Spiritus S. qui vocatur error Græcorum, non Spiritus S. Divinitatem, sed processionem ex utroque negans, cujus refutandi insula disp. 25. specialis locus erit.

Præter jam memoratos, jurati hostes Sacratissimæ Trinitatis in præsentem diem sunt Mahometani, qui cum Judæis & Arianis Filio DEI abrogant Divinitatem, Duce impiſſimo Mahomete, qui suum Alcoranum è sententiâ Insuperſitionum Hebraicarum, & Arianarum blasphemiarum congessit, usus magistris ex orco se dignis, una Judæos, & alio Aetiano.

§. II.

Veritas Catholica ex scriptis, Conciliis, Patribus.

Veritas & fides Catholica expressa in Symbolo Athanasii est, ut unum DEVM in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremus, neque confundentes personas, neque substantiam separantes, quâ confessione pariter continentur fides trium hypostasum, duarum processionum, quatuor relationum, & quinque notionum in personis Divinis.

Et quidem adversus Arianos Divinitas & consubstantialitas Filii aperte definita fuit in Symbolo synodi Nicæne, Divinitas Spiritus S. verò, ejusque consubstantialitas minus aperte, eo quod de illa nondum oborta fuisset controversia: quam eum postea Macedoniani movissent, Symbolo Nicæno in Concilio I. Constantinopolitano, quod II. inter generales synodos numeratur, illa voces fuerunt adjectæ: *Dominum & vivificantem, qui ex Patre procedit*, cumque error Græcorum, negantium Spiritum S. à Filio procedere, in valetiret, voculam *Filioque* Latina Ecclesia postliminò adjecit, atque in subſequentis Concilii præſentim Lateranensis sub Innocentio tertio explicatissimè tradidit, ut habetur in C. firmiter. de SS. Trinitate.

Celebris quoque habebatur præcis Ecclesie temporibus illa fidei confessio, quam D. Gregorius Episcopus Neocæsariensis à magnitudine mi-

angelorum thauaturgus cognominatus, à DE I- para & S. Joanne Evangelista sibi apparentibus acceptam voce & scripto fidelibus commendavit; comque testespondano ad an. C. 233. tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesia approbavit, & ut Sacrosanctum depositum calitus collatum religiofissimè custodivit. Illius apparitionis historia habetur descripta in quinta Oecumenica synodo, fidei verò formulam à Gregorio Nysseno recitatum ex Spondano huc transcribere opera pretium duxi: ita enim verò se habet: Unus est DEVS Pater Verbi orientis, Sapiencia subsistentis, & Potentia & Figura aeterna. Perfectus perfecti Genitor, Pater Filii unigeniti. Unus Dominus, solus ex solo, DEVS de DEO, Figura & imago Deitatis, Verbum efficax, sapientia constitutionis rerum universarum comprehensiva, & Potentia Universae Creaturae effectrix, Filius verus veri Patris, visum effugiens, visum effugientis, & corruptioni non obnoxius non obnoxii corruptioni, & mortui non obnoxius non obnoxii morte, & aeternus aeterni, Verus Spiritus S. ex DEO ortum & existentiam habens, quippe per filium apparuit, videlicet hominibus: imago Filii perfecti perfecta; Vita, viventium causa, Fons sanctus, sanctitas sanctificationis suppeditatrix, per quem manifestatur DEVS Pater, qui est super omnia & in omnibus, & DEVS Filius, qui per omnia permanet. Trinitas perfecta, quae gloria, atque aeternitate & regno non dividitur, neque abilitatur.

9. Quamvis verò in Veteri testamento mysterium SS. Trinitatis, non tam clarè fuerit manifestatum, sicut in novo, prout dicitur in Tractatu de Fide, suppetunt tamen etiam argumenta multa & valida ex veteris testamenti pagina, per quae veritatem SS. Trinitatis contra Judaeos efficaciter probari SS. PP. agnoscent. Nam primò S. scriptura praesertim in Genesi ita in Divinis exprimit pluralitatem suppositorum, ut isdem pariter tribuat unitatem naturae. Sic Gen. 1. v. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Ubi *Tò faciamus*, & *nostram* exprimunt pluralitatem suppositorum creaturum, *Tò DEUS*, & *nostram* unitatem & solitudinem Divinitatis. Neque valet evasio Judaeorum dicentium, DEUM tunc Angelos allocutum in creandi hominis Consilium adhibuisse; neque enim ad opus creationis Angelos concurrere potuisse aliunde suppono; cum enim *sint creaturae, non sunt conditores*, inquit S. Damascenus l. 2. fid. c. 3. & Athanas. sc. 3. contra Arianos, per *Tò verò faciamus* concursus creativi exprimitur. Et c. 3. v. 22. *Eccè Adam quasi unus ex vobis.* Gen. 11. v. 7. *Venite, descendamus & confundamus ibi linguas eorum, &c.* ubi utrobique pluralitas significatur; non DEORUM, ergo personarum.

10. Secundò sunt loca Vet. testamenti, quibus non tantum exprimitur pluralitas, sed etiam trinitas personarum cum unitate Divinitatis, quae prioribus addita tantò majus pondus probationis efficiunt. Sic D. Augustinus mysterium Trinitatis figuratum agnoscit in apparitione facta Abrahamo degenti in convalle Mambre. Gen. 18. *Apparuit ei Dominus* (sunt verba S. textus) *in convalle Mambre; cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, incurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi,*

& adoravit in terra, & dixit: Domine si inventi gratiam in oculis tuis, &c. In quem locum D. Augustinus l. 3. contra Maximin. c. 26. *Tres vidit, inquit & non Dominos sed Dominum appellat; quemadmodum Trinitas tres quidem persona sunt, sed unus Dominus DEVS.*

Idem reperit L. 2. de Trin. c. 11. & 12. quam interpretationem etiam amplectitur Ecclesia in responforio quinquagesimae: *Tres vidit, & unum adoravit*, sanctique PP. Hilarius l. 4. de Trinit. Cyrillus Alex. l. 1. contra Julianum & Athanas. dial. 3. de SS. Trinit. contra Macedon.

In illo quoque versu Psalmi 32. *Verbo Domini cali firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*, Trinitatem indicatam affirmat S. Hieron. Trinitatis, inquit, *majestas manifestissime declaratur, Dominus, Verbum, Spiritus Domini.* Nec minus in Versu 8. Plal. 66. *Benedicat nos DEVS, DEVS noster, benedicat nos DEVS.* Benedicat nos DEVS Pater, inquit idem S. Pater, *DEVS noster Filius, ipse enim DEVS noster.* Et vocabis, inquit Isaias, *nomen ejus Emmanuel. i. e. nobiscum DEVS.* Benedicat nos DEVS, Spiritus S. Videre mysterium Trinitatis in uno versiculo comprehensum. Ne verò putaretur tres DEOS nominasse, subjecit Psalmista in numero singulari: *& metuant eum omnes fines terra.*

Celeberrimus in Prophetiis locus est Isaiæ c. 6. 12. v. 3. ubi Seraphim clamabant alter ad alterum, *sanctus, sanctus, sanctus Dominus DEVS exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.* Ubi in *Tò Dominus DEVS Sabaosh* unitatem essentiae, in trina repetitione *Tò sanctus* personarum trinitatem significatam non tantum fatentur orthodoxi Patres, Cyrillus, Procopius, Ambrosius l. 3. de Spiritu S. c. 23. Augustinus l. 3. de fide ad Petrum c. 1. & Damasc. in Trisag. sed tota Ecclesia Catholica, quae hoc sacrum Trisagion in singulis Dominicis post Pentecost. & Epiphani. decantat, & in V. synodo Generali, quae fuit Constantinop. II. hanc interpretationem confirmat, DEUS quoque insigni prodigio illustravit, cum ingens terrae motus post iteratum à populo Trisagion, *sanctus DEVS, sanctus fortis, sanctus & immortalis miserere nobis* (quod puertulus in aethera abreptus ab Angelis decantari inauduit, ac restitutus populum edocuit.) Constantinopoli conquevit, de quo Baronius ad an. C. 446. Sed & ipsius Rabbini, è quibus apud Galatin. l. 2. c. 1. Rabbi Simeon exponit praedictum locum, *sanctus hic est Pater, sanctus hic est Filius, sanctus hic est Spiritus S.* idque ad sensum paraphrasit Chaldaicae, in qua Rabbi Jonathas Uzielis filius ita legit: *sanctus Pater, sanctus Filius, sanctus Spiritus S.* quod ipsam increata Triados mysterium in Deuteronomio c. 6. v. 4. à Moyle indicatum Rabbino agnoscere testatur idem Galatinus, per illa verba: *Audi Israël, DEVS, DEVS noster, DEVS unus est.*

Ipsi quoque tetragrammaton, & ineffabile DEI nomini Jehova implantatam fuisse expressionem SS. Trinitatis eruditè prater Galatinum observat Bonferrius in Exod. c. 3. v. 14. constat quippe hoc nomen 4. litteris Hebraicis, iod, he, vau, he: quarum prima servilis est, & impertinens ad radicem hava, unde hoc nomen formatur, quòd-

Handwritten notes in the right margin, including the words 'DEVS', 'Spiritus', and 'Trinitas'.

quodque essentiam significat. Abiecta igitur littera servili iud, quæ non nisi formandi nominis gratiã præponitur, remanent duo he, & unum vai, primum he significat DEUM Patrem, tanquam fontem, à quo essentia in Filium & Spiritum S. communicativè derivatur. Alterum he significat Filium, qui ex vi suæ originis per generationem procedit, ut imago & similitudo Patris. Littera vai, quæ est copulativa, denotat Spiritum S. qui ex personali proprietate est amor & nexus inter Patrem & Filium, & quia ex vi suæ originis non procedit formaliter in similitudinem naturæ, non dicitur exprimi per tertium he, sed per vai, quod personalem proprietatem & nexum duorum indicat; idèoque inter utrumque he, velut copula utriusque interjicitur.

Nec ipsa figura litterarum vacat mysterio, nam littera he, tempore Moysis scribebatur per lineam rectam, habentem tres lineolas transversales: & littera vai, scribebatur per unum calammum obliquum habentem tres cuspides, quæ sunt hieroglyphica trium personarum in unitate essentia. Chaldæi quoque volentes exprimere nomen tetragrammaton ponebant in forma triangulari tria iud, subiecto camets, & subinde etiam circumducto circulo, quo præter unitatem essentia, non tantum distinctio personarum, sed etiam omnimoda æqualitas & æternitas signabatur.

14. Tertio faciunt in confirmationem sacratissimi mysterii quidam textus Vet. testamenti, in quibus processiones & pluralitas personarum insinuantur, licet Trinitas non exprimitur. Ita Genes. 19. v. 24. dicitur: *Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrah sulphur à Domino de calo.* ubi per Tò Dominus à Domino denotari Filium procedentem à Patre contendit S. Ignatius M. Epist. ad Antioch. aliique plurimi PP. allegati ab Eminentiss. Aguirre num. 20. imò, ut ibidem refertur, Concilium Sirmiense Can. 16. Anathema illi dixit, qui illa verba non de Patre & Filio dicta intellexerit.

Rursus distinctionem Filii à Patre probat efficaciter celebris locus Psal. 103. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.* ex quo loco suam Divinitatem contra Judæos probat ipse Christus Matth. 22. & Petrus Act. 2.

15. Porro testimonia novi testamenti sunt ipsa claritatis luce efficacissima. Trium Personarum identitatem & unitatem in substantia ostendit D. Joannes Ep. 1. c. 5. v. 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in calo, Pater, Verbum, & Spiritus S. & hi tres unum sunt.* quem verum tamen jam olim Ariani & recenter Lutherus è Codice novi testamenti proseripserint, tamen in Ecclesia Catholica & quidem primitiva usurpatum, & pro Canonico agnitionem fuisse eruditè probat Eminentiss. d'Aguirre loco cit. num. 30. & 31.

16. Opponunt quidem Adversarii: In eodem Epist. loco post v. 7. immediatè sequitur: *Et tres sunt, qui testimonium dant, in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt:* sed ista non est unitas per identitatem: ergo neque in priori textu intelligenda est unitas per identitatem.

Respondeo primò: In Græco textu non haberi hi tres unum, sed in unum sunt: quod longè aliam facit sensum, quàm (ut in præcedenti versu

legitur) *hi tres unum sunt:* constat quippe etiam distinctissima, in unum tamen conspirare posse. Respondeo secundò ex D. Augustino l. 3. contra Maximin. c. 22. Evangelistam loqui de Spiritu, aqua & sanguine, tanquam de mysteriis significantivis 3. Divinarum personarum: unde juxta subiectam materiam intelligendum esse hæc esse unum esse non entitativè, sed significantivè: quia persona Divina per hæc tria significatur: unum in substantia, tria enim hæc ad significandam Trinitatem & unitatem personarum concurrerunt, quando Christus Dominus in cruce tradidit Spiritum & aperto latere continuo exivit sanguis & aqua. Respondent alii tertio, significantivè quòd sicut in morte, Christi Spiritus, aqua & sanguis fuerunt unum in substantia humana Christi; ita 3. persona sint unum in Divinitate. Et quartò alii, Joannem loqui de Sacramento baptismi, & significari, quòd sicut baptismus fluminis, fluminis & sanguinis sunt unum in ratione Sacramenti; sic Pater, Verbum & Spiritus S. in ratione Divinitatis.

Verbi Divini cum Patre consubstantialitatem specialiter probat (1.) ipsum initium Evangelii S. Joannis: *In principio erat Verbum & Verbum erat apud DEUM, &c.* quo, ut inquit D. Ambrosius l. 1. de fide Trinit. c. 5. *omnes hæreses excludit piscator noster* (2.) Illud Joannis 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus.* quo tanquam fortissimo telò SS. Patres Arianam hæresin oppugnaverunt: unde & Augustinus l. 5. contra Maximinum c. 14. exclamat: *quid est hominison, nisi ego & Pater unum sumus?*

Illo namque loco Christus intendit Judæos contestari suam æqualitatem & consubstantialitatem cum Patre: qua de causa increduli Judæi susceperunt lapides, ut lapidarent eum, dicens: *Domino opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu homo cum sis, DEUM teipsum facis.*

Elegantissimè D. Augustinus Tract. 31. in Joannem: *Non dixit: Pater, ego sum: aut ego & Pater unum est, sed cum dicit: Ego & Pater unum sumus, utrumque audi, & unum, sumus: & a charybat, & a scylla liberaberis.* In dantibus istis verbis, quòd dixit, unum, liberat te à Ariano, quòd dixit, sumus, liberat te à Sabellio. Si unum, non ergo diversum: si sumus, ergo & Pater & Filius. Sumus enim non diceret de uno; sed unum non diceret de diversis. (3.) Joannis c. 5. v. 17. Christus suam & Patris operationem facit indivisam, adeoque & potentiam ac naturam, *Pater meus, inquit, usque modo operatur, & ego operor; quæcumque enim ille fecerit, & Filius similiter facit.* Sicut enim Pater suscitavit mortuos & vivificavit: sic & Filius, quos vult, vivificat. Quod bene intellexerunt Judæi, qui propterea querebant eum interficere, quia Patrem suum dicebat DEUM, æqualem se faciens DEO. (4.) Jo. 14. qui videt me, inquit Christus, videt & Patrem. Ubi rursus indicatur naturæ identitas; non enim ex unitate personæ infertur visio alterius, nisi sint unitus personæ & demque substantia. Unde Chrysost. h. 74. in Jo. qui creaturam videt, non ideo videt DEI substantiam &c. Nemo, quid sit aurum nesciens, patet auri in argento videre substantiam.

Ideo Christus Philippo Patrem videre cupienti: *ostende nobis Patrem, &c.* non tantum subiecit: *qui videt me, videt & Patrem meum;* sed imperpet adiecit: *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* quod fieri non potest, nisi esset una, eademque utriusque substantia. (5.) Jo. 16. v. 15. *Omnia, quaecunque habet Pater, mea sunt.* Et c. 17. v. 10. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt.* Ubi iterum indicatur; quidquid perfectionis in Patre est, illud indivisum reperiri in Filio.

11. Ceterum testimonia, quae specialiter Christo Divinitatem tribuunt in Tract. de Incarnatione contra Nestorianum & Arium proferemus. Spiritus S. Divinitatem consubstantiali omnino Scripturae testimonia probant, quibus tribuitur ipsi (1.) aequalitas & identitas cum Patre: ut 1. Joa. 5. *Et tres unum sunt* (2.) virtus creativa, ut Psal. 109. *Emitte Spiritum tuum & creabuntur* (3.) sanctificatio, ut 1. Corinth. 6. *Iustificati estis in Spiritu DEI nostri.* (4.) opus incarnationis ut Luc. 1. *Spiritus S. superveniet in te.* (5.) Opus miraculorum 1. Cor. 12. *Hec omnia operatur unus atque idem Spiritus.* (6.) Omniscientia, ut 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda DEI.* (7.) Cultus laetitia, ut 1. Corinth. 6. *Nescitis, quia membra nostra templum sunt Spiritus S. glorificate, &c.* (8.) Gloria ultimi finis: ut 1. Pet. 7. *in quem desiderant Angeli proficere.*

Distinctio quoque Spiritus S. à Filio contra Sabellianos evincitur ex Joa. 5. ubi Christus de Spiritu S. loquens: *Alius est, inquit, qui testimonium perhibet de me.* Sed ubi est alius & alius, ibi est distinctio personarum. Sic rursus, Joa. 14. *Ego, inquit, rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis.*

Eandem distinctionem probat Missio, quae se Christus à Patre, & Spiritum S. à se & Patre missum vel mittendum testatur, de qua dicitur 25.

Contingit denique mysterii veritatem Verbum aeternum, cum formae baptismi intexuit confessionem SS. Trinitatis: *In nomine* (quo unitas substantiae asstruitur) *Patris & Filii, & Spiritus S. ubi ponitur distinctio & aequalitas Personarum.*

§. III.

19. *Objectiones hereticorum.*

Obijciunt haeretici, praesertim Ariani diversas Scripturas novi testamenti, quibus conantur evincere Verbum esse creatum. Nam

ARTICULUS II.

An mysterium SS. Trinitatis lumine naturali cognosci possit?

SUMMARI A.

1. Diversae sententiarum.
2. Principia naturalia in speciem contraria Trinitati.
3. Ostenditur mysterium Trinitatis non esse contra rationem naturalem.
4. Respondetur ad axiomata obiecta.
5. Con-

R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. I.

C c

5. Con-

primò Patri asseritur majoritas. Jo. 14. *Pater major me est* (2.) Christus adnumeratur creaturis Colol. 1. *qui est primogenitus omnis creatura* (3.) Soli Patri tribuitur Divinitas. Joan. 17. *Hec est vita aeterna, ut cognoscant te solum DEUM vivum, & quem misisti Jesum Christum.* (4.) à Filio removetur omnipotentia: Jo. 5. *Non potest à se Filius facere quidquam.* (5.) Item omniscientia: *De die illa nemo scit, neque Filius hominis.* Marc. 13. (6.) tribuitur ipsi subiectio ad Patrem 1. Corinth. 15. *Cum subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subiectus erit ei.*

Respond. Hec omnia rectè solvi unico dicto, & regulà D. Athanasii in Symbolo: *Aequalis Patri secundum Divinitatem, minor Patre secundum humanitatem.*

Cum nempe in Christo sint duae naturae Divinae & humanae, ut evincitur è claris textibus Evangelii & Ecclesiae definitionibus, Scriptura de Christo, & Christus de seipso aliquando tanquam de DEO, aliquando, tanquam de homine loquitur, quemadmodum & operationes Christi aliquando fuerunt Divinae, ut resuscitatio Lazari, aliquando humanae, ut lachrymatio, tristitia, &c. Ad prima igitur patet responsio ex Athanasio, nisi cum quibusdam PP. Graecis, & Hilario l. 9. de Trinitate, velis admittere majoritatem pro prioritate acceptam, quae cum addito est majoritas originis, principii & Auctoritatis, in quantum Pater est principium, & quodammodo Author Filii. Ad 2. Resp. Christum etiam ut DEUM posse dici primogenitum omnis creaturae, h. e. prius genitum à Patre, quam esset omnis creatura. Ad 3. Resp. Per exclusivam particulam *solum DEUM* excludi aliam, non aliud, h. e. pluralitatem non suppositorum, sed naturarum. Ad 4. Respondet S. D. q. 42. a. 6. ad 1. quod per hoc non subtrahitur Filio aliqua Potestas, quam habeat Pater, cum statim subdatur, quod, quidcumque Pater facit, Filius similiter facit, sed ostenditur, quod Filius potestatem habeat à Patre, à quo habet naturam. Ad 5. Respond. Christum ibi de se etiam ut homine negare scientiam tantum communicativam, & manifestativam, non quia diem illum extremi iudicii non cognosceret, sed quia aliis cognitionem occultaret, ac instar ignorantis se haberet. Ita Hilarius l. 10. de Trinit. *Hec nescita dici professio non est ignorantiae infirmitas, sed tacendi dispensatio.* Ad 6. Respond. Subjectionem & similia Christo tribui ratione assumpta humanitatis.

Gentilium Philosophorum rationibus sequimur articulo occurreremus.

5. Cur ista axiomata in Divinis non aequè procedant, ut in creatis.
6. Ulterior ratio disparitatis.
7. Testimonia antiquorum Philosophorum pro Trinitate.
8. Testimonium Mercurii Trismegisti.
9. Testimonia Sybillarum.
10. Rationes naturales ad probandam Trinitatem.
11. Auctoritas Apostoli & Anselmi.
12. Scriptura & PP. docent naturalem incognoscibilitatem Trinitatis.
13. Ratio Angelici Doctoris.
14. Ratio Divi Dionysii.
15. Ratio Scoti.
16. Neque datur probabile motivum naturaliter cognoscendi Trinitatem.
17. Ne quidem supposita aliqua revelatione.
18. Congruentia quadam & vestigia Trinitatis explicativa hujus mysterii.
19. Juxta Angel. Doctorem nemo Philosophorum agnovit Trinitatem.
20. Mercurium Trismegistum agnovisse probabile est; idque ex libris Moysis.
21. Sybillarum oracula fuerunt ex revelatione.
22. Rationes in oppositum allatae diluuntur.
23. Exponitur Auctoritas D. Anselmi.
24. In statu pura natura non daretur cognitio Trinitatis.

I. Quadrifariam divise inveniuntur sententiae. Sunt, qui dicant, mysterium Trinitatis esse contra rationem naturalem, quae tribuitur Holkot in 1. dist. 3. Secunda è diametro opposita docet, lumine rationis naturalis demonstrativè & evidenter cognosci posse, quae fuit sententia Abailardi impugnata à D. Bernardo, tribuitur quoque Raymundo Lullio, & ex parte Augustino Eugubino. Tertiò. Alii medià viâ incidentes existimant, supposità aliqua præviâ fide & revelatione posse lumine naturali certò deveniri in notitiam Trinitatis, cujus sententia videtur fuisse Rich. à S. Victore. Quarta demum S. Anselmi & D. Th. Aquinatis communisque DD. est, Rationem naturalem, sive supposità, sive non supposità revelatione non posse obtinere positivam & convincentem notitiam hujus mysterii.

§. I.

Mysterium SS. Trinitatis non est contra rationem.

2. **T**Am Gentiles polytheitæ, quàm hæretici Tritheitæ, Arianæ, alique oppugnant mysterium SS. Trinitatis, eò quòd repugnet lumine rationis naturalis. Nam primò ajunt, adversatur illi notissimo principio Dialectico: *quæcumque sunt eadem unum tertio, sunt eadem inter se.* & alteri huic affini: *quidquid affirmatur de uno, affirmatur etiam de altero identificato cum illo, vel, quòd dicitur de omni, dicitur de quolibet contento sub illo.* Quorum utrumque principium innititur illi irrefragibili veritati lumine nature & ex terminis notæ. *Quodlibet est, aut non est. Vel, impossibile est idem simul esse, & non esse. Duo contradictoria non possunt simul esse vera, vel falsa.*

In mysterio autem Trinitatis tres personae sunt idem cum essentia Divina, nec tantum sunt idem inter se: neque quæ dicuntur de essentia, eadem verificantur de personis, cum illa communicetur, personae non communicentur. Rursus: Lumine natura notum est, quòd, ubi est ordo originis & processions unitus ab altero, ibi non sit similitas nature: oppositum est in Trinitate, ubi non obstante processione unitus personae ab altera, nihilominus est simultanea omnium coæternitas & coessentialitas. Non minùs cum rationis naturalis dictamine pugnat, esse, quòd est in productione, non distingui ab esse, quòd est in productione, & productum in suo esse non dependere à producente, quòd tamen admittendum est in Trinitate personarum.

Sed vera & Catholica omnium DD. sententia est, mysterium SS. Trinitatis nequaquam esse contrarium rationi naturali. Nam prima verum non repugnat vero, sed verissimum est mysterium SS. Trinitatis; lumen quoque rationis naturalis, utpote mentibus à DEO infusum est verum: ergo impossibile est, ut mysterium SS. Trinitatis sit contra rationem naturalem, quamvis tandem infinitis passibus abperg ediat. Secundo, quæ sibi contrariatur, intra ejusdem ordinis limites contineri debent: sed veritas SS. Trinitatis longè excedit ordinem & limites rationis ac lumine naturalis: ergo ipsi contrariari non potest. Unde tertiò. Ut mysterium SS. Trinitatis esset contra rationem naturalem, deberet ostendi aliquod principium irrefragabile, ex quo per legitimam consequentiam deduceretur repugnantia ipsius; atqui nullam ejusmodi præmissam & dicitur ostendi potest, ut ex oppositarum rationum solutione patet.

Igitur ad 1. Respondeo juxta dicta in primo Tractatu Disput. 4. a. 3. illud axioma (quòd frustra aliqui conantur vocare in dubium) non refragari mysterio Trinitatis: nam quæ sunt eadem uni tertio adequatè, & tam re, quàm ratione, tam formaliter, quàm virtualiter, sunt eadem inter se, concedo; quæ sunt eadem uni tertio inadæquatè & identitate reali formaliter, non autem rationis & virtualiter, nego. Atqui Pater identificatur cum Divina essentia, ut non identificetur cum omni eo, cum quo essentia identificatur, nempe cum Filio & Spiritu S. quòd est inadæquate identificari, & identificatur cum ipsa formaliter, ut tamen ratione & virtualiter distinguatur. Ad 2. quoque & 3. Resp. Illa axiomata rationis naturalis non nisi de rebus creatis, materia & potentialitati immeritis verificari, quia ortum trahunt à rerum limitatione & potentialitate, neque sub aliquo communissimo principio, vel termino tam entis in creatis quàm creato communi habere locum.

Si petas rationem, cur ista axiomata in rebus creatis procedant, fallant verò in Divinis & cur in creatis absque limitatione valeat ista regula: quæcumque sunt eadem. &c. in Divinis verò non nisi limitatè, si sint eadem adequatè, re & ratione? &c. Respondeo præmissam rationem esse, quòd hoc sit præcipuum sanctæ

Fidei

Fidei mysterium, quod omnem rationem transcen-

Hic responsione olim competente Ariano-

Respondet secundo. Disparitatem inter

De his quoque regulis loquens Cyrillus Alex.

6. Declaratio ulterior potius, quam ratio dispa-

comparatis nulla sit nisi virtualis propter eminentē

Hinc sapienter monet Eminentiss. noster de

§. II.

Argumenta suadentia existentiam vel possi-

Primum argumentum movet Engubinus l. 1. 7.

Calum ad iuro te DEI Magni sapiens opus,

Ex Græcis quoque sapientibus præpter Atha-

Cum primis verò allegatur Hermes seu Mercu-

edidit oraculum, dicens, in Trinitate unam esse Divinitatem, his verbis. Erat lumen intellectuale ante lumen intellectuale. Et erat semper Mens Mentis luminosa. Et nihil aliud erat, quam horum unitas, & Spiritus omnia continens. Extra hunc non DEVS, non Angelus, non substantia ulla alia. Omnium enim Dominus & Pater, & DEVS, & omnia sub ipsum, & in ipso sunt. Nam verbum ejus perfectum, ex se, & secundum & opifex lapsum in secunda natura, & aqua fecunda prolificam fecit aquam. Celebratur præ aliis dictum ejusdem Trismegisti, quo Mysterium SS. Trinitatis haud obscure significavit: *Monas genuit Monadem, & in se suum reflexit ardorem.*

9. Nec prætermittenda sunt vaticinia Sibyllarum, quæ non tantum Incarnationis, sed etiam Trinitatis mysterium distinctis verbis indicârunt, iisque D. Justinus M. Clemens Alex. aliique Ecclesiæ PP. tanquam principiis admissis à Gentilibus contra eosdem Gentiles sæpe pro Christiana veritate pugnarunt. Sibyllæ Delphicæ adscribendum oraculum existimat Eminentiſs. de Aguirre disp. 53. l. 4.

Principio DEVS est, tum Sermo & Spiritus istis Additur: Equæva hæc sunt, & tendentia in unum.

Non minus exprimitur Trinitas in illo carmine, quod habetur l. 6. oracul. Sibyllinorum.

Æterni Magnum Natumcano pectore ab imo.

Cui solum Genitor tribuit supremus habendum,

Nondum progenito siquidem de corpore duplex

Exiit. Est autem perlatus fluctibus amnis

Jordanis, glauco cuius pede voluitur unda.

Et igne ex primo primus DEVS, qui & suavem

Spiritu factum albis alis columba, &c.

Ubi sermo habetur non tantum de Genitore, & genito, de quo frequens mentio, & penè graphica descriptio in carminibus Sibyllinis, sed etiam de Spiritu S. in Christi baptisate apparente sub specie columbæ. Et ne quis existimaret, plures DEOS asseri in 3. personis etiam unitas habetur expressa in l. 8. illo versu:

Solus enim DEVS est, non est DEVS alter ab illo.

Ceterum neque antiqui Philosophi, neque Sibyllæ mysterium SS. Trinitatis aliunde, quam ratione naturali didicerunt; præsertim cum D. Ambrosius in Comment. Ep. 1. Corinth. c. 11. expressè dicat, Sibyllas Diabólico potius, quam Divino spiritu agitata oracula edidisse.

10. Ex ratione quoque ducitur argumentum: Ratio naturalis dicat Ens actualissimum esse illimitatum: rursus, eadem ratio dicat, intelligentiam actualissimam esse sui intelligibiliter expressivam, & inclinativam in sui amorem: atqui Verbum procedit per expressionem intelligibilem, & Spiritus S. per amorosam inclinationem: ergo per rationem naturalem deveniri potest in cognitionem diversarum processionum, adeoque & mysterii totius SS. Trinitatis.

Secundò. Ratio naturalis dicat bonum esse sui communicativum: adeoque quanto majus bonum, tanto perfectius sui communicativum: sed eadem ratio dicat DEUM esse summum & infinitum bonum: ergo pariter dicat DEUM esse summum & infinito modo communicativum: sed ista infinita communicatio fit per processionem ad in-

tra, quæ simul communicatur consubstantialitas natura, in quibus totum mysterium Trinitatis consistit: ergo ratione naturali mysterium Trinitatis deprehendi potest.

Tertiò. Gignere sibi simile est magna perfectio, DEO nequaquam deneganda, unde dicitur II. 66. qui alios parere facio, ipse non pariam: qui ceteris generationem tribuo, sterilitis ero: ergo dari in DEO processionem generativam naturali lumine cognosci potest.

Quartò. Perfecta amicitia non datur sine personarum se reciprocè amantium æqualitate; neque perfecta felicitas sine æqualium societate: sed neque perfecta amicitia, neque felicitas DEO deneganda est, ut lumen rationis dicat: ergo in illo admittendam esse æqualitatem plurium personarum dicat ratio naturalis.

Denique & S. Anselmi autoritas in hæc sententiam allegatur, qui exponens illud Rom. 11. *Invisibilia DEI per ea, quæ facta sunt, intellectus conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & Divinitas, dicit, nomine virtutis rectè intelligi filium, & nomine Divinitatis Spiritum S. ut & Cyrillus l. 1. Thel. c. 5. probat, per virtutem DEI in illo sacro textu significari filium. Atqui hoc loco Apostolus redarguit antiquos Philosophos tanquam inexcusabiles, quòd cum Veritatem Divinitatis lumine naturali cognovissent, non tamen ut par erat, DEUM gloriificaverint: ergo agnoscat Apostolus distinctionem trium personarum à Philosophis naturali lumine agnitas fuisse.*

§. III.

Resolutio negativa.

Communis tamen Catholicorum DD. sententia est in claro S. Scripturae textu fundatam posse ratione naturali, discursu vel evidenti, vel positivè probabili perveniri in noticiam SS. Trinitatis. Sic indicavit Christus Matth. 11. cum dixit. *Nemo novit Patrem, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* & c. 16. ad Petrum *caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, &c.* Apostolus quoque 1. Corinth. 2. v. 7. & 8. *Loquimur DEI sapientiam in mysterio, quæ absconderata est, quam nemo Principum hujus sæculi cognovit.*

Ita & SS. PP. loquuntur. D. Ambros. l. 1. de fide ad Gratianum: *Non potest homo sua intelligentiâ æternæ generationis scire secretum: minus de patre os silet, &c.* D. August. l. de Spirit. & c. 22. *Et his, quæ cognoscuntur à nobis, quadam sunt inter rationem, ut ea, quæ sensu percipimus: quedam autem secundum rationem, ut ea, quæ ratione percipimus; quadam denique supra rationem, quæ nec sensus docet, nec ratio persuadet, sed una Divinâ revelatione comprehenduntur, aut Divinarum Scripturarum auctoritate creduntur: ut DEVS in una substantia esse personaliter trinus. D. Anselmus noster monolog. c. 62. *Videtur mihi hujus tam sublimis rei secretum transcendere omnem intellectus aciem humanam, & idcirco conatum applicandi qualiter hoc sit, continendum putat.**

Probat primò ratione ex Ang. Lock. q. 32. a. 1. desumpta. Non datur de DEO naturalis cognitio, nisi per creatos effectus, qui ratione sunt inveni-

intrinsicæ dependentiæ ducunt in cognitionem creatoris, à quo procedunt: sed effectus creati non procedunt à DEO, ut trino, & secundum proprietates aut subsistentias relativas; sed ab ipso ut præintellecto relationibus, secundum rationem omnipotentis & artis communem omnibus Divinis Personis: ergo naturali lumine Trinitas, ne quidem, ut possibilis cognosci potest. Nam si ut possibilis cognosceretur, cognosceretur etiam ut actu existens, cum nihil DEO intrinsicè sit possibile, quod non hoc ipsum sit in DEO.

Secundo. Præcipuum fidei nostræ mysterium & fundamentum lumini naturali non potest esse perivium, juxta citatum Apostoli textum. *Loquimur DEI sapientiam, &c.* sicut enim ipsa fides, sic vel maxime fundamentum fidei debet esse invidens.

14. Tertiò probatur ratione desumpta ex S. Dionysio c. 7. de Divin. nomin. Triplex est modus cognoscendi Divina: primus per detractionem, h. e. ablationem imperfectionum, quæ reperiuntur in creaturis, veluti cum DEUM dicimus incomprehensibilem, immortalem, immutabilem &c. Secundus quasi per additionem & supereminentiam perfectionum, quo modo SS. PP. DEUM appellant super sapientem, super bonum, &c. quo significantur perfectiones, DEO nobisque analogice communes modo infinitè perfectiori reperiuntur in DEO. Tertius per ascensum ab effectibus ad causam. Sed nullo ex his omnibus modis possumus naturaliter habere evidentem cognitionem Trinitatis: ergo. Non primò modo: quia Trinitas non affirmatur de DEO per remotionem alicujus imperfectionis repetitæ & cognitæ in effectibus creatis: neque nobis naturaliter constare potest, an sit possibilis talis perfectio. Non secundò modo, quia per illum manuducimur ad cognoscendas perfectiones Divinas, quæ nobiscum sunt analogice communes. Non tertio modo, quia, ut dictum, SS. Trinitas non causat ista creata secundum suas proprietates personales, sed secundum perfectiones absolutas sapientiæ, artis, omnipotentis, &c.

15. Probatur quartò argumento subtilis Scoti. Prædicata, quæ per se propriissimè includuntur in conceptu subiecti, cognosci nequeunt illo lumine, quo obtineri non potest quidditativum & propriissimum conceptus subiecti: sed Trinitas personarum in unitate substantiæ est propriissima DEO, & incommunicabilis creaturæ: ergo lumine naturali, quo quidditativum DEI conceptum habere non possumus, nequit penetrari.

16. Quæ argumenta evincunt, neque positivam probabilitatem hujus mysterii naturali ratione obtineri posse; nam & ista principium habet à sensibus, sed ne probabilis quidem connexio alicujus creaturæ sensibus perceptæ cum relativis subsistentiis cognosci potest. Præterea omnis etiam probabilis discursus nicitur illo principio, *quæcumque sunt eadem uni tertio, &c.* sed ratio naturalis potius oppositum deducet ex hoc principio, quam mysterium Trinitatis. Unde: illius virtute luminis naturalis cognosci non potest, quod transcendit prima principia ipsius: sed mysterium Trinitatis transcendit prima principia nostri intellectus: nempe dictum de omni & nullo: quæcumque sunt eadem, &c. ergo.

17. Sed nunquid saltem supposita revelatione SS.

Trinitatis potest intellectus invenire rationes evidenter aut probabiliter illativas ejusdem mysterii, vel ex alterius veritatis supernaturalis v. g. visionis beatificæ revelatione procedere ad inferendum SS. Trinitatis mysterium: sicut supposita revelatione rationalitatis in Christo, infert evidenti discursu, Christum esse risibilem? Sed ne hoc quidem est admittendum; non enim ulla revelatio facit, ut sit aliqua connexio hujus mysterii cum effectibus creatis, vel ut illud contineatur sub principii nostri intellectus, sed ipsum remanet primum principium indemonstrabile nostræ S. fidei: ergo neque facta revelatione datur evidens vel positivè probabilis cognitio Trinitatis. Dixi: positivè probabilis; nam negativè datur evidentia Trinitatis, in quantum solvi possunt omnia argumenta opposita contra Trinitatem, de quo hoc loco non est disputatio.

Præterea supposita revelatione dantur quædam congruentia, umbræ & vestigia Trinitatis in rebus creatis: quibus hujus mysterii credibilitas confirmari & declarari possit: quæ tamen, quia plus continent recessus, quam accessus, dissimilitudinis quam similitudinis, ad veram probabilitatem adstruendam non sufficiunt.

Porro ejusmodi vestigia SS. Trinitatis cernuntur in ternario numero multitarum rebus creatis insita. Nam (ut observat Contensonus) tres gradus essendi, videlicet esse, vivere & intelligere totam componunt creaturarum universitatem: 3 sunt rerum seu corporum naturalium principia apud Peripateticos, privatio, materia & forma; apud Chemicos, sal, sulfur, & mercurius. 3. genera entium, purè Spirituale, purè corporeum, & corporeo-Spirituale: tres hierarchiæ Angelorum, & cujuslibet hierarchiæ tres ordines: triplex animæ facultas, intellectus, memoria & voluntas: tres proprietates entis, tres corporis dimensiones, &c. unde nec mirum, quod Gentiles ternarium numerum quasi sacrum in factis suis observaverint, sive quædam observatione natura, sive instinctu Diaboli Divinum cultum affectantis, quemadmodum & Peruanos 3. solis statuas adorasse, refert cit. de Aguitre num. 16.

Nonnullas etiam idoneas similitudines ad exponendam Trinitatem refert D. August. ut Sermon. 38 de V. D. quod sicut in eodem tempore simul sunt ignis, splendor & calor; ita & in æternitate simul sunt Pater ignis consumens, Filius candor lucis æternæ, & Spiritus S. suo amore corda nostra calefaciens. Et Sermon. 1. de V. Ap. c. 53. adducit similitudinem solis, in quo uno sunt cursus, splendor & calor. l. 14. de Trinit. c. 8. Tres animæ operationes. Mens, inquit, meminit sui, intelligit se; hoc si cernimus, cernimus Trinitatem, nondum quidem DEVM, sed imaginem DEI. Quæ omnia tamen, ut dictum, cum tantum mysterium rudioribus aliquatenus adumbrent, tamen ad probativum medium non sufficiunt, cum adhuc semper major disparitas quam paritas cum summæ Trinitatis mysterio reperitur.

§. IV.

Satisfit fundamentis in oppositum adductis.

Argumentum è Scriptis antiquorum Philosophorum petitum universim respondet Angelicis

gelicus Doctor q. 32. a. 1. ad 1. Philosophos non cognovisse mysterium Trinitatis per propria, qua sunt paternitas, filiatio, & processio, sed secundum quaedam essentialia attributa, qua appropriantur personis, nempe potentiam, sapientiam & bonitatem. Speciatim de Platonico respondet, quod cum uteretur vocabulo Verbi, illud non intellexerint, secundum quod Verbum significat Personam generam in divinis, sed secundum quod per Verbum intelligitur ratio idealis, per quam DEVS omnia condidit, qua Filio appropriatur: imò quod posuerint unum primum ens, quod vocarunt Patrem totius universitatis rerum, deinde aliam substantiam sub eo, quam vocabant mentem, in qua erant rationes omnium rerum; non tamen ponebant tertiam substantiam, qua videretur Spiritui S. respondere: unde Plato non Trinitatem æqualium Personarum in unitate substantiæ, sed vel solum principiorum dualitatem, vel ad summum triplicitatem agnovit, cum inæqualitate & distinctione naturarum, ita ut summa natura esset in Patre, in cæteris vero inferior & dependens à Patre; qui (inquit turtum loco cit. S. D.) fuit error Origenis, & Arii sequentium Platonico, quo ex capite Tertullianus Platonem omnium hæreticorum condimentarium appellavit. Trismegistum quoque D. Thomas sic interpretatur: Cum dixit: Monas genuit Monadem, & in se suum reflexit ardorem: non est referendum ad generationem Filii, vel processionem Spiritus S. sed ad productionem mundi. Nam unus DEVS produxit unum mundum propter suipsius amorem. Ita Doctor Angelicus.

20. Non tamen eo inficias, SS. Trinitatis arcanum probabiliter à Mercurio Trismegisto cognitum & Scriptis traditum fuisse, siquidem ipsius testimonio antiqui PP. usi fuerunt adversus Gentiles, & Lactantius l. 1. divin. instit. c. 6. & l. 4. c. 6. & 7. Non dubito, quin ad veritatem Trismegistus hæc aliqua ratione pervenerit: qui de DEO Patre omnia, de Filio verò locutus est multa, qua Divinis continentur arcanis. Ergone ad illius summi arcani cognitionem naturalis rationis ductu pervenit? Nequaquam; nam quidquid nonnulli sentiant de istius Mercurii antiquitate, eumque Moyse antiquiorem faciant; longè verosimilius est, Moyse juniorem fuisse, atque ex ejus tum dictis, tum scriptis veritatem Trinitatis hausisse, siquidem Moyles Inacho & Ifidi, quam Aegyptiis literas tradidisse, Græci suis fabulis inserverunt, ex D. Justini & Tertulliani mente coævus fuit; imò eundem Moysen non tantum inter sacros, sed etiam prophanos scriptores primum fuisse, ac propter litterarum inventionem, modò sub Anubis, modò sub Mercurii schemate & nomine ab Aegyptiis pro DEO habitum & honoratum, eruditè probat Eusebius Nierenberg. de Orig. S. Scripturæ l. 3.

21. Quod ad Sibyllas attinet, constat eas supernaturali instinctu & revelatione futura didicisse; neque refert, quòd simul fuerint Gentilium Diis sacrisque additæ: est enim propheta gratia gratis data, que non requirit sanctitatem subiecti;

voluitque DEUS ad majorem evangelii præparationem uti ministerio istarum Gentilium Virginum, ut ipsarum ore Gentiles Divino Verbo credulos confunderet, suisque armis oppugnantes quemadmodum & ipsi Dæmones Christi adventum enunciant e suis idolis coacti fuere.

Ad primam rationem Respondeo. Etiam ratio naturalis dicitur Ens actualissimum esse intellectivum adeoque expressivum & prolecutivum in expressione & amore essentiali non tamen expressione & amore notionali cum distinctione personarum proprietatum in unitate essentia.

Ad 2. Respondeo. Intellectum sibi relictum contentum fore, quòd DEUS seu bonum infinitum sit infinite sui diffusivum per productionem & creationem e nihilo, qua requirit virtutem infinitam, nulli creature communicabilem. Ipsam, verò communicabilitatem ad intra non nisi revelatione potest cognoscere.

Ad 3. Respondeo. Abstrahendo à revelatione, gignere sibi simile non esse perfectionem gignentis; neque enim à natura intenditur propter perfectionem gignentis & individui, sed propter perfectionem & bonum speciei, adeoque non reperitur in Angelis, ubi non datur corruptibilitas & multiplicatio individuum sub una specie. Porro Divinæ generationis arcanum cum infinitis superet generationem humanam, ab ista non est fas ad illam argumentari: unde & Ilaia: Generationem ejus quis enarrabit! Sed neque cognitæ generatione sequitur cognosci identitatem naturæ in genito & processionem Spiritus S. Adeoque nec admittæ cognitione generationis adhuc cognoscetur mysterium SS. Trinitatis.

Ad 4. Respond. Per rationis naturalis iudicium nullam amicitiam & societatem quantamvis fore intra DEUM, quem infinitæ naturæ conditio nemini parem esse sineret; cum tamen perfectæ amicitia & societas non nisi inter pares, aut similes inveniantur. Diceret quoque, amicitiam & societatem esse infirmitatis humanæ prælidia, que in DEUM transferri non debent, qui bonorum nostrorum non eger, & soli sibi sufficit unus.

Ad ultimum ex D. Anselmo adductum. Respondeo ex S. D. supr. cit. antiquos Philosophos per ea, qua facta sunt, cognovisse DEUM tantum, secundum prædicata communia, ut sunt virtus, potentia, sanctitas, Divinitas, qua tribus personis appropriantur, ita tamen, ut ejusmodi appropriationis peculiare rationes, & proprietates personales non cognoverint, adeoque nec DEUM ut Trinum, sed ut unum solummodò ex creaturis agnoverint.

Inferes ex dictis: si daretur status puræ naturæ, in illo nullam haberi posse cognitionem Trinitatis. Ratio est: quòd status puræ naturæ præscindat ab omni dono supernaturali; sed impossibile est sine lumine supernaturalis revelationis cognosci SS. Trinitatem, ut hucusque probavimus; ergo pariter est impossibile, ut in statu puræ naturæ cognoscatur mysterium SS. Trinitatis.

DISPU.

DISPUTATIO XXI.

DE

Divinis processionibus.

Ad q. 27.

Præmissis in priori disputatione præliminaribus, nunc ad ipsius SS. Mysteriorum particularem expositionem progredimur; & quia Divinæ Personæ constituuntur relationibus; relationes vero fundantur in processionibus; ideo cum S. D. primò de processionibus, deinde de relationibus, disputabimus.

ARTICULUS I.

An, quæ, & quot sint processionibus in Divinis?

SUMMARIUM.

1. Processio quid nominis?
2. Veritas Catholica de existentia processionum.
3. Ratio illarum.
4. Numerus processionum.
5. Quo sensu in Divinis sit Ens ab alio?
6. Nulla sequitur dependentia in persona procedente.
7. Disparitas de visione beatifica.
8. In Divinis non datur causa, aliud, alter, principium: datur alius, & principium.

§. I.

Existentia & numerus processionum.

Processionis nomine intelligimus emanationem, live originem unius ab alio tanquam principio producente, quæ considerata ex parte termini procedentis est & dicitur processio passiva, ex parte vero principii producentis est & dicitur processio activa. Quòd si terminus productus sit extraneus producenti, vocatur processio transiens & ad extra; quo modo transeunt à DEO procedunt omnes effectus creati. Si sit intra producentem, vocatur processio immanens, & ad intra, de qua agitur in præsentibus.

Est imprimis fide certum, dari in DEO reales processionibus, ita pronuntiantem Symbolo Nicæno, de Filio quidem per illa verba: *DEUM de DEO, lumen de lumine, &c.* ac de Spiritu S. *Qui ex Patre Filioque procedit.* In symbolo quoque Athanasii dicitur: *Filius à Patre solo est, non non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus S. à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Constat ex sacro textu, ubi de seipso & secunda Persona Christus Jo. 3. *Ego ex DEO processi.* Et Joa. 16. *Exivi à Patre & veni in mundum.* De Spiritu S. autem Jo. 15. *Spiritus Veritatis, qui à Patre procedit.* Quæ verba de processione ad intra, non de extranea processione effectus à sua causa (ut in piè interpretatur Arius) accipienda esse docent alia Script. verba, quibus Filii cum Patre consubstantialitas asseritur: ut Jo. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Jo. 14. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Atque ita definitum habetur verbis ejusdem Symboli Nicæni.

Ratio quoque est primò. Datur ex fide Trinitas Personarum, inter se realiter distinctarum:

ergo etiam datur processio realis. Consequentia probatur. Nisi daretur oppositio relativa, non daretur realis distinctio Personarum; sed nisi daretur realis processio, non daretur realis distinctio Personarum: ergo. Major constat ex receptissimo axioma Doctorum Catholicorum, quòd in Divinis nulla est realis distinctio, ubi non obviat relationis oppositio. Minor etiam est certa: quia relationes Divinæ fundantur in origine & processione unius ab altera.

Secundò. Processiones intelligibiles & immanentes depurari possunt ab omni imperfectione; atque juxta Catholicum dogma cum intima communicatione essentia & consubstantialitate conjunctæ, in DEO arguunt infinitam perfectionem fecunditatis: ergo sunt admittende in DEO.

Ceterùm ex his ipsis Scripturæ locis de numero processionum constare potest. Tot nimirum sunt processionibus passivæ, quot sunt termini & Personæ procedentes; sed plures personæ procedentes ex memoratis Scripturæ locis non sunt, quam duæ, Verbum videlicet & Spiritus S. ergo neque plures sunt processionibus passivæ. Cùmque processionibus passivis respondeant processionibus activæ; quemadmodum cuilibet termino producto respondet principium producens, totidem quoque sunt processionibus activæ.

Præterea tot sunt processionibus activæ, quot sunt actus immanentes, quibus aliquis terminus ad intra produci potest: sed actus immanentes sunt tantum duo; actus videlicet intelligendi & volendi: quorum ille ut affectus notione & relatione paternitatis, vocatur *dictio*; iste vero ut affectus relatione Spiratoris vocatur *Spiratio*: ergo. Unde S. D. hic a. 5. *processiones in Divinis, inquit, accipi non possunt, nisi secundum actiones, quæ in agente manent, hujusmodi autem actiones in natura intellectuali non sunt nisi duæ, scilicet intelligere, & velle, &c. Relinquitur igitur, quòd nulla alia processio possit esse in DEO, nisi Verbi & amoris.*

§. II.

Objectiones & corollaria.

Obje. primò. Si daretur in DEO processiones, in DEO daretur ens ab alio: sed hoc repugnat: ergo & prius, sequela constat, quia Filius

lius est à Patre : Spiritus S. ab utroque minor quoque est certa, quia esse à se pertinet ad constitutionem & distinctionem Divinitatis ab omni creatura.

Respondeo, distinguendo sequelam in DEO daretur ens ab alio, ut terminus ad intra productus in identitatem naturæ, concedo: ut effectus ad extra causatus à principio efficiente, nego. item: ens ab alio, ut à principio originis, concedo, ut à causa, nego. & ad probationem minoris Respondeo. Ad constitutum Divinitatis pertinere rationem entis à se & principii improducti, ut excludentis omne principium causativum vel effectivum; sic enim dicit perfectitatem independentiæ à principio efficiente & causante, non verò ut excludentis omne principium ad intra producens.

Objic. 2. Procedens dependet à producente; sed implicat dependentiam in Divinis: ergo & processio. Major probatur. quod accipit esse ab alio, dependet ab illo, estque naturâ posterius; sed procedens accipit esse à producente: ergo.

Confirmatur. Intelligentia alicujus ad essendum importat dependentiam ab illo in essendo; sed persona procedens indiget ad essendum personâ producente; ergo dependet ab illa.

Respondeo negando maj. cujus probationem distinguo. quod accipit esse ab alio contingenter, distinctâ naturâ & per modum effectûs, dependet ab illo estque naturâ posterius, concedo, quod accipit esse necessariò, ut non potuerit non esse, ejusdem naturæ, & per modum puri termini intrinseci, nego maj. sicque distinctâ minore, nego consequentiam. Ad confirmationem distinguo minorem, indiget personâ producente, si potuit non esse ab illa, concedo. Si non potuit non esse ab illa, nego: ut enim docet S. D. q. 10. de pot. 2. 1. ad 13. esse ab alio recipere, tunc solùm significat indigentiam, quando recipiens aliquando non fuit, vel saltem potuit non esse in recepisse.

Cùm ergo persona procedens semper & necessariò fuerit in recepisse, sive in receptione esse Divini, nulla ex hoc indigentia, sed infinita perfectio Divinæ facultatis & communicabilitatis arguitur, indicata II 66. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? &c.* Neque

urget, quòd Philosophus 9. Metaphys. dicit, *quod actio immanens non habet terminum.* Elio enim, quod illum non habet exigitivè, quemadmodum actio transiens; habet tamen permittivè, ut patet in verbo creato, quod juxta Thomisticam doctrinam ab ipsa cognitione producitur.

Objic. 3. Beati non formant Verbum mentis in beatifica visione: ergo neque Pater æternus in sui comprehensiva & beatifica cognitione producit Verbum distinctum.

Respondeo negando consequentiam & partem, quia ne detur in visione beatifica creata species & verbum quidditative representans Divinam essentiam, facit nimia improprio entis creati & increati in esse intelligibili; est autem summa proportio, inò identitas & communicatio naturæ inter personam producentem, & procedentem; & insuper infinita facultas ex parte producentis.

Colliges ex dictis, dari in Divinis rationem principii; non dari rationem causæ; causa enim in effectu importat alicetatem, novitatèque substantiæ, & dependentiam alicujus ab altero (ut habet S. D. hic q. 33. a. 1.) dicitur enim causa, *que per se insuit esse in aliud*, seu, *qua dat esse alteri.* Porro *ly aliud*, (nisi addas terminum restringentem; V. G. *aliud suppositum*) sonat diversitatem essentia, sicut etiam *ly alter*: idèòque licet in Divinis sit alius, conformiter ad illud Athanasii: *alia est enim Persona Patris, alia Filii, &c.* alius enim plus non significat, quàm distinctionem Personæ) non tamen *aliud* in neutro genere Theologi in Divinis admittit ob dictam rationem. Econtrâ principium, ut inquit S. D. hic q. 33. a. 1. nihil aliud significat, quàm id à quo aliud procedit; unde nullam importat alicetatem aut novitatem essentia, neque necessitatem terminum productum à se in esse dependentem facit. Nomen tamen *principium* (ut habet ibidem S. D.) ob quoddam subjectionem & minorationem quandam significat, Personis procedentibus non tribuitur. Et hæc de modo loquendi, debemus enim, sic rectè Derkennis, in hac materia non tantum rectè sentire, sed etiam rectè loqui. De quo latèrius plura.

ARTICULUS II.

Quid, & quales sint Divina processiones?

SUMMARIUM.

1. Afferitur processionibus ratio actionis.
2. Probatur ex natura actionis & termini producti.
3. Amoventur imperfectiones.
4. Non ideo terminus productus dicendus est agi.
5. Disparitas à relatione creata.
6. Controversia de distinctione virtuali actuum notionalium ab essentialibus.
7. Sententia Scotistica affirmans distinctionem adæquatam.
8. Sententia Thomistica tantum admittens distinctionem inadæquatam.
9. Respondetur ad fundamenta Scotistarum.
10. Processiones activæ cum relationibus principiorum identificantur inadæquate.
11. Actus notionalis ab essentiali distinguitur et includens ab incluso.
12. Inutilis divisio intellectus & voluntatis in partem & producentem.

§. I.

An processio sit veri nominis actio?

Dubium in primis est, utrum Divinæ Personæ per veram quandam actionem productivam procedant, ut adeo processio activa sit veri nominis actio: vel utrum per simplicem & puram emanationem resultent, quâ ratione proprietates ex essentia, & relatio ex fundamento resultat?

Dicetur.

Dicendum est ad mentem S. D. hic q. 27. 2. & 5. procedere per veram actionem immanentem. Ita certè cum proprietate salvantur & exponuntur verba tum S. Scripturæ, ubi Verbum Divinum dicitur *gigni*, *generari*, *egredi*, *exire*, &c. tum Angelici Doctoris, qui locis citatis dicit, *Verbum procedere per modum intelligibilis actionis, & processionem in Divinis accipi non posse, nisi secundum actiones, que in agente manent.*

Ratio quoque est. Ut terminus substantialis sit per veram actionem productus, plus non requiritur, quam ut immediatè & per se primò terminet sui productionem: ea quippe, que per puram emanationem & simplicem resultantiam ponuntur in rerum natura, solent ad alterius termini productionem consequi: sicut relatio creata ad positionem fundamenti & termini, proprietates ad productionem essentialis, &c. sed Personæ Divinæ sunt termini substantiales, qui immediatè & per se primò terminant sui productionem: ergo per veram actionem procedunt.

3. Sed neque ulla imperfectio sequitur vel ex parte Personæ procedentis, vel Personæ producentis, si veri nominis actio admittatur. Non quidem ex parte producentis: quia formale prædicatum actionis immanentis in hoc salvatur, quòd sit *ultima actualitas immanenter operantis*: Hoc potè prædicatum puram explicat perfectionem; imò majorem quam virtus activa, quæ ne quidem ab actu secundo actionis virtualiter intrinsecè distincta admitti potest, juxta ea, quæ dixi in Tract. de DEO.

Non etiam ex parte personæ procedentis, quia de facto qualibet Persona procedens ex vi processionis activæ, seu actus notionalis habet esse productum; sed ad hoc, ut per veram actionem procedat, sufficit, quòd hòc modò habeant esse productum: ergo absque imperfectio- ne possunt per veram actionem procedere. Illæ imperfectiones egressionis, motus, mutationis, dependentiæ, non nisi operationem transeuntem comitantur, quæ nempe est actus imperfecti, & ultima actualitas immanenter operantis.

4. Sed nunquid sicut actio suppositum denominat agens, ita terminum passivè denominat actum? Id potè magnam diceret imperfectio- nem ex parte personæ productæ.

Resp. Quia per *ly agere & agi* propriè significatur effectiva productio, habens rationem causalitatis, quæ terminus de potentia redigitur in actum; ideo quamvis actio in creatis principio tribuat denominationem agentis, & terminò denominationem acti; id tamen locum non habere in Divinis, ubi actio ab istis imperfectio- nibus separata invenitur. Unde melius dicimus terminum in Divinis actione produci, quam agi, neque personas agentes ad intra, sed producentes nominamus.

Neque paritatem creatæ relationis objicias: est enim illa per simplicem emanationem resultat in sententia distinguentium, id tamen proprie ex imperfectio- ne ipsius: cum enim sit ac-

dens diminutum & debilissimæ entitatis, nullius agentis intentionem vel actionem per se terminare potest. At verò Divinæ relationes sunt per se subsistentes, quæque notionalem per se primò terminant.

§. II.

An actus notionales sint virtualiter adequatè ab essentialibus distincti?

6. Celebrior est controversia, num actus notionales, sive processionis activæ sint ab actibus essentialibus intelligendi & volendi virtualiter (nam aliud genus distinctionis implicat) adequatè distincti: Processiones nimirum activæ sunt *Dictio*, quæ Verbum producit, & *Spiratio activa*, quæ producit Spiritus S. quas etiam processionem *actus notionales* nominamus, eò quòd ad Personarum distinctionem pertineant. Neque dubium est, quin *Dictio* sit ab intellectu; & *Spiratio* à voluntate.

Sola est controversia: utrum actus isti notionales nominent & expriment actualitates virtualiter distinctas ab actibus intelligendi, & volendi essentialibus, totique SS. Trinitati communibus.

Et Scotistæ quidem ponunt duplicem actum 7. intellectus, in DEO secundum modum concipiendi distinctos, quorum unus est actus intelligendi, alter actus dicendi; ille est de genere qualitatis, & correspondet intellectui ut operativo; iste verò de genere actionis, & responderet intellectui ut productivo. Ille communis toti Trinitati; iste peculiaris Personæ Patris. Eodem modo distinguunt inter voluntatem, ut operantem, & ut producentem: operanti tribuunt volitionem essentialem, quæ sit de genere qualitatis; & producenti tribuunt Spirationem, quæ sit de genere actionis.

Potè hos actus inter se distingui *probat primò*. Intellectio est perfectio simpliciter simplex, ut patet: econtrà dicere non est perfectio simpliciter: aliàs deesset aliqua perfectio Filio & Spiritui S. cum istæ personæ non dicant, sed intelligant.

Secundò. In nostro intellectu dictio prior est, quam intellectio; nisi enim intellectus producat Verbum, non habet, in quo intelligat, & cognoscat objectum: ergo dictio non est formaliter idem cum intellectio.

Tertiò. Alius est modus tendendi, quòd dictio, & alius, quò intellectio attingit objectum: illa quippe producendo; ista verò contemplando in ipsum fertur.

Oppositum sentiunt Thomistæ, è quorum 8. mente & doctrina sit.

CONCLUSIO. *Processiones Divinæ sive actus notionales non sunt virtualiter adequatè distincti ab actibus essentialibus intelligendi, & volendi: unde dictio, formaliter consistit in ipso actu intelligendi, eique solum superaddit relationem Patris, sive Dicentis: Spiratio verò activa consistit formaliter in Amore essentiali, eique solum superaddit relationem Spiratoris.*

D d

Ratio

Ratio primæ partis est. Relatio superaddita absolute perfectioni non facit illam virtualiter adæquatè distinctam: sed dictio V. G. ab intelligere essentiali non differt, nisi ratione superadditæ relationis (idem proportionaliter dicendum de spiratione activa respectu amoris essentialis) ergo ab illo virtualiter adæquatè non distinguitur. Major probatur.

Quod est extra lineam intelligibilem, & operationis vitalis, non potest constituere operationem vitalem in linea intelligibili virtualiter distinctam: sed relatio est extra lineam intelligibilis & vitalis operationis (utpote purè terminus naturæ Divinæ) neque quidquam relatione intelligit, aut vivit: Dicitio verò & productio verbi est operatio vitalis intellectiva: ergo. Minor etiam probatur. Quidquid aliud præter relationem assignas virtualiter distinctum, ab intelligere essentiali, vel etiam est intellectio, vel quid aliud diversæ rationis. Non primum: quia non dantur in Divinis plures actualitates ejusdem lineæ virtualiter inter se distinctæ (ut in Tract. de DEO observavimus) propter cujuslibet lineæ infinitatem. Neque etiam secundum: quia secunda Persona procedit, ut *Verbum*, ut *Imago*, ut *Sapientia genita*, ut *terminus representativus*, & *intelligibilis*, adeoque per intellectiorem.

Secunda pars conclusionis facile patet: quia intelligere non est productivum, nisi prout est in Patre: neque Amor est spirativus, nisi prout est in Patre & Filio: sed ut sic jam superaddunt, & per modum complementi connotant relationes. Dicitio quidem seu intelligere notionale relationem paternitatis, & amor notionalis relationem spiratoris.

9. Neque movent fundamenta Scotistica sup. num. 3. relata. nam ad 1. Resp. Dicitio & spiratio non est simpliciter perfectio, quantum ad id, quod dicunt in recto, suntque ipsi, actus essentialis intelligendi & volendi, nego; quantum ad complementum relativum, quod connotat in obliquo: sic concedo. Neque ex hoc rectè intuleris. Ergo aliqua perfectio non est in Filio, quæ est in Patre: nam id, quod Dicitio dicit in recto, quodque solum exprimit perfectionem, reperitur in omnibus Personis; id verò quod connotat in obliquo, estque complementum relativum præscindens à perfectione, & sine quo intellectio non est dicitio, non reperitur nisi in Patre, ideoque ipsum solum intellectio *Dicentem* denominat.

Ad 2. Resp. Dicitio inadæquatè accepta est in nostro intellectu prior cognitione, concedo. Si adæquatè sumatur, nego. Nam Dicitio adæquatè sumpta est cognitio productiva Verbi, quæ secundum munus inadæquatè producendi potest præintelligi & præsupponi sibi ipsi, ut est contemplativa illius.

Ad 3. Resp. Modus tendendi in objectum quem habet dicitio, est materialiter diversus a modo, quem habet cognitio, concedo. formaliter diversus, nego. Nam sub eadem ratione formali, in esse videlicet representativo, & intelligibili, tam dicitio, quam cognitio attingit objectum: & cognitio in ratione dictionis dando esse representativum objecto subordinatur sibi ipsi, quatenus in ratione cognitionis in illo esse representativo quietit.

§. III.

Corollaria.

Colliges ex dictis primò: Processiones activas non adæquatè identificari cum relationibus principiorum: e. g. Dictionem non identificari adæquatè cum relatione paternitatis. Ratio est: partim quòd in sola relatione non salvatur conceptus actionis: partim, quòd hinc sequeretur, processiones activas adæquatè distingui ab actibus essentialibus, siquidem linea relativa à linea intellectiva & volitiva adæquatè distinguitur: hoc autem est contra dicta superius.

Colliges secundò. Distinctionem tamen aliquam intercedere inter actum notionalem & essentialem, inadæquatam nimirum, & tanquam *includentis ab incluso*. Quia actus notionalis ad actum essentialem connotativè superaddit complementum relativum, in quo virtualiter distinguitur ab actu essentiali.

Colliges tertid. Frustraneam imò nullam esse divisionem Divini intellectus & voluntatis, in *operantem & producentem*. Quia produciens, ut ab operante distincta vel habens idem objectum formale cum operante, vel non. Si haberet, jam non esset virtualiter distincta, si non haberet, tunc vel daretur in linea intellectiva aliud objectum, quàm verum; vel intellectus essentialis & absolutus non attingeret in sua linea omne verum; quorum illud est contra naturam, istud contra infinitatem Divinæ intellectiõnis.

ARTICULUS III.

Quodnam sit principium Divinarum processionum?

S U M M A R I A.

1. Status questionis.
2. Sententia & fundamenta Durandi.
3. Oppugnatur auctoritate.
4. Et ratione.
5. Durandi fundamenta solvuntur.
6. Sententia rationem principii constituentem in absoluto rejicitur.
7. Quia idem produceret seipsum.
8. Et aqùè in Filio esset potentia generativa, quàm in Patre.
9. Respon.

9. Respondetur ad fundamentum oppositum.
 10. Sententia relationem statuens pro adequato principio probatur auctoritate.
 11. Et ratione.
 12. Impugnatur.
 13. Exponitur auctoritates objecta.
 14. In Divinis sufficit distinctio inadeguata inter virtutem productivam & terminum productum.
 15. Generare convenit Soli Patri per principium formale absolutum, non ut absolutum, sed ut appropriatum.
 16. Ad principium quo Divinarum processuum requiritur forma absoluta in recto, & relativa in obliquo.
 17. Principium quo principaliter est assimilativum.
 18. Ideo relationem tantum per modum complementi importat.
 19. Natura est principium radicale processuum.
 20. Proximus formale sunt intellectus & voluntas.
 21. Non ideo sequitur, quod essentia generet.
 22. Decretis inferitur distinctio virtualis intrinseca inter actum primum & secundum.
 23. Est adhuc lata distinctio inter processionem Filii, & Spiritus S.
 24. Processio Verbi cur prior origine, quam processio Spiritus S.
 25. Cur Filius & Spiritus S. non generent?
 26. In Divinis nulla distinctio inter actum communicativum & productivum.
 27. Datur potentia ad actus notionales; non nisi virtualiter extrinsece distincta.

§. I.

Sententia Durandi rejicitur.

1. Oquimur in sensu & abstractione metaphysica, supposita ex Tract. de DEO Uno distinctione virtuali partim intrinseca, qualem admittimus inter intellectum seu essentiam & voluntatem DEI, partim extrinseca, qualem solam agnoscimus inter actum primum & secundum, potentiam & operationem, de cujus principio nunc inquirimus: Certum est, Principium quod Divinarum processionum esse Personas producentes: accipimus enim denominationem principii per analogiam ad res creatas; sed in rebus creatis principium quod est suppositum producat: ergo & in Divinis. De Principio quo, quod per eandem analogiam ad res creatas, est vel proxima ratio agendi seu producendi, si est proximum; vel remota & radicalis, si est remotum principium, diversae sunt opiniones.
 2. Et primis Durandus in 1. dist. 6. q. 2. docet, utramque Personam, & Filii & Spiritus S. non immediatè per intellectum & voluntatem, sed ex natura secunda intellectui ac voluntati praesupposita procedere. Cujus fundamentum est primò, ex SS. Hilario & Augustino, qui dicunt, quòd *Verbum sit Filius DEI natum*. Secundo, quòd in creatis, è quorum analogia de rebus Divinis loquimur, natura fecunda reperitur praesuppositivè & independenter ab intellectu & vo-

luntate, ex qua fecunditate habent virtutem proximam generandi.

Verum hæc singularis sententia communi Theologorum calculo malè audit, & variis DD. censuris vapulat. Contra ipsam enim est primò. Quòd in hac doctrina non est assignabilis distinctio, & ratio, cur secunda Persona in Divinis appelletur *Sapientia* Prov. 8. ex ore Altissimi procedens. Ecclesiastici 24. *Verbum* Jo. 1. & 1. Joa. 5. Cur à SS. PP. eadem Divina Persona appelletur imago, *Veritas*, *Sermo*, *notitia Patris*. Tertia verò Persona Spiritus S. appelletur *Amor*, *Charitas*, *dilectio*, *nexus*? quo tamen modo patrum appellant; nominatim S. Augustinus 15. d. Trinitate c. 6. Illic intelligendo conspicimus tanquam dicentem & *Verbum* ejus, i. e. *Patrem & Filium*, atque inde procedentem *charitatem utriusque communem*, scilicet Spiritum S. Et lib. 9. d. Trin. c. 12. sicut *DEI Verbum Filium esse nullus Christianus dubitat, ita Charitatem esse Spiritum Sanctum*.

Contrà est secundo. Quòd non esset ratio, cur processio Verbi sit generatio, non autem processio Spiritus S. ut ex sequenti §. amplius patebit. Cur non producerentur plures Personae; quàm duae? cum enim vites infinite fecunditatis non exhauriantur in productione secunda Personae: cur exhauriri deberent in productione Personae tertiae? cur processio Filii sit origine prior, quàm processio Spiritus S. & cur postea Spiritus S. à Filio, quàm Filius procederet à Spiritu S. ut magis ex decursu patebit.

Contra est tertio. Verbum dicendo gignitur, Spiritus S. ceu amor personalis amando producit: sed dicere est actus intellectus; amor verò est actus voluntatis: ergo personae Divinae immediatè per intellectum & voluntatem, non autem per naturam procedunt.

Ad fundamenta Durandi facilis est responsio. Nam ad 1. Resp. *Verbum dici Filium DEI naturam*. Non quòd sit à natura, tanquam immediato principio; sed quòd sit Filius consubstantialis per naturam; non adoptivus per gratiam. Vel secundo, quòd Filius non liberè, sed necessariò (quo sensu ly per naturam saepe accipitur) sit productus.

Ad 2. Resp. quamvis creaturis non conveniat fecunditas substantialis per intellectum, propter earundem imperfectionem, ex qua necessitantur ad productionem termini solum accidentalis: convenire tamen fecunditatem accidentalem in praedicta productione termini h. e. verbi accidentalis: unde enti increato propter oppositam infinitam perfectionem convenit per intellectum fecunditas substantialis in productione Verbi sibi consubstantialis.

Adde, quòd neque creatura materialis & corporea suam fecunditatem immediatè habeat à natura, sed mediante potentia generativa superaddita, ex quo vides infirmitatem contrarii fundamenti.

Alii principium Divinarum processionum tam remotum, quàm proximum constituunt in aliquo absoluto; idque probant tum auctorit. & rationibus, pro prima parte nostrae conclusionis infra §. 4. referendis; tum ex eo; quia relatio non potest

est pertinere ullo modo ad principium quo productivum in Divinis: ergo principium quo debet salvari in aliquo pure absoluto, antecedens probatur. Si relatio pertineret ad principium productivum, tunc sequeretur, quod fundaretur in se ipsa, nam fundamentum Divinarum relationum est productio & potentia sive principium productivum.

- Verum contra istam opinionem pugnat primò.
7. Quòd idem produceret se ipsum, saltem ut quo; quia absoluta in Divinis identice sunt communia: sed hoc implicat: ergo. Neque placet responsio Arriagæ, dum disput. 45. num. 34. dicit, nullam esse contradictionem, quòd idem producat se ipsum, si aliunde supponatur existens: præterquam enim, quòd ejusmodi productionem tanquam essentialiter superfluum & causativam oppositionis ejusdem ad seipsum melior Philothopia repudiat, per hanc quoque responsionem totum SS. Trinitatis Mysterium, ac distinctio personarum revocari posset in dubium, & Sabellius denudè argumenta. Catholicorum, quibus Divinarum Personarum distinctionem ex oppositione relativa propugnant, facili negotiò posset eludere, si responderet, non obstante productione eandem esse Personam Patris & Filii, sed sub qua ratione est producens, sic appellari Patrem; sub qua ratione verò est producta, sic Filium nuncupari.
8. Contrà est secundò. Quòd absoluta sint omnibus Personis communia. Cur ergo non aequè potentia generativa esset in Filio quàm Patre; adeoque ut Pater Divinus Filius; ita Filius alium quoque Filium generaret, cum ideo possit Spiritum S. spirare, quia eandem habet virtutem spirativam cum Patre.
9. Ad fundamentum hujus sententiæ Resp. Relatio fundaretur in se ipsa, secundum conceptum relationis, nego, secundum rationem inæquata formæ hypostaticæ, concedo, ut enim infra §. 3. dicemus, eadem relatio Divina duplex præstat inæquatum munus, relationis & formæ hypostaticæ, sive subsistentiæ, & ut habet rationem formæ hypostaticæ, præsupponitur sibi ipsi, ut dicenti esse ad, & conceptum inæquatum relationis.

§. II.

Relatio sola non potest esse principium.

10. **A**liorum celebrior doctrina, quam sequitur Alarcon, Veckenus, Bernal, disp. 6. sect. 1. vult, adæquatum principium quo proximum, sive virtutem productivam Divinarum Personarum consistere in sola relatione producentis. Ad cuius probationem utuntur in primis autoritate SS. PP. Athanasii. Dial. 1. de Trinit. ita de Patre æterno loquens: *hypostasi gignit, & mandato condit.* Ambrosii l. 4. de fide. c. 4. dicentis: *generatio paterna proprietatis est, non potentia.* Videtur quoque S. Doctor apertè favere huic sententiæ in 1. dist. 7. q. 1. a. 2. in c. ubi dicit: *Essentia secundum quod est paternitas, est principium hujus actus, qui est generare, non sicut agens, sed sicut quo agitur.* Et rursum ibi dist. 11. q. 1. a. 3. in c. *Generatio non egreditur ab essentia, in quantum essentia, sed in quantum est Paternitas: & si*

ista duo, scilicet essentia & Paternitas differant in Divinis, egrederetur ab utraque generatio, sed a Paternitate immediate (adeoque tanquam principio proximo quo) & ab essentia, sicut a primo principio.

Probant etiam secundò illà universali ratione, quòd sicut idem non potest producere seipsum, ita neque potest esse ratio producendi seipsum. Sed nisi principium proximum constituatur in aliquo relativo, idem erit ratio proxima producendi seipsum; quandoquidem in absolutis perfectionibus est simplicissima identitas: ergo.

Probant tertio. Actus ab omni alterius suppositi actu distinctus, non inest, nisi per principium formale ab omni alterius suppositi principio distinctum; sed generare v. g. convenit soli Patri: ergo convenit per principium soli Patri proprium. Sed hoc non est, nisi proprietatis relativa: ergo.

Sed contrà est primò. Relatio vel esset ratio, & virtus producendi, prout dicit exercitium referendi, & habitudinem ad terminum, vel prout habet rationem formæ hypostaticæ. Non primum, quia sic ratione nostrà est posterior productione, in qua fundatur. Non etiam secundum; quia ut sic est forma quasi individualis personam constituens, non virtutem agendi, ut habet S. Doct. in terminis hic q. 41. a. 1. dicens. *Forma individualis in rebus creatis confert personam generantem, non autem est, qui generans generat: alioquin Socrates generaret Socratem. Unde neque paternitas potest intelligi, ut qui Pater generat, sed ut constitutus Personam generans: alioquin Pater generaret Patrem.* Hæc S. Doctor.

Contra est secundò. Quod in productione univoca producens assimilatur sibi terminum non solum in principio remoto, sed etiam proximo, velut ignis assimilatur sibi ignem productum, non solum in forma substantiali ignis, sed etiam in calore, qui est virtus proxima; atqui Persona producta non assimilatur producenti in relatione, sed potius dissimilatur: ergo relatio non est adæquata virtus proxima producendi. Audi rursum S. D. cit. loc. ad 1. *Id, quo generans generat, est commune genito & generanti, & tanto perfectius quanto perfectior fuerit generatio. Unde cum Divina generatio sit perfectissima, id, quo generans generat, est commune genito & generanti, & idem numero, non solum specie, sicut in rebus creatis.*

Ad 1. ab autoritate ductum argumentum; Resp. quòd Pater hypostasi gignat, & generatio sit proprietatis paterne, non formaliter, sed connotative, & sic intelligendus esse SS. PP. Autoritati S. D. è sent. lib. petite oppono alias ex summa ipsius modò allegatas autoritates, & communem responsonem Thomistarum, vel quòd S. D. tantum locutus fuerit de paternitate connotative, non autem formaliter. Vel secundò, ut vult Cajetanus, quòd S. D. sententiam in lib. sent. traditam in summa loc. cit. retractaverit.

Ad 2. Respondeo. Inter virtutem productivam, & terminum productum sufficere distinctionem realem inæquata. Si peras rationem, cur in Divinis sufficiat inæquata distinctio, cum tamen increatis inveniamus adæquatam distinctionem inter virtutem generativam & terminum genitum.

genitum? Respondeo. Id provenire ex illimitatione Divina productionis, & limitatione generationis creatæ. Ex limitatione quippe creatæ generationis provenit, quod terminus non producat in identitatem, sed solam similitudinem nature, eique non eadem numericè, sed specificè natura communicetur. Econtra ex illimitatione & illimitatione Divinæ productionis venit, quod terminus non solum in similitudinem sed etiam identitatem nature producat: eique non tantum specificè, sed numericè eadem natura communicetur. Quo ipso virtus productiva adæquatam distinctionem cum termino producto excludit.

Ad 3. Respondeo, concessâ primâ consequentiâ, negando subsumptum, & dico, tale principium etiam posse esse quid absolutum, non quidem ut absolutum, sed ut appropriatum: ita nimirum, ut proprietas personalis non quidem sit ipsa formalis ratio, & virtus producendi; sit tamen necessaria conditio & complementum ipsius.

Dices: Forma, quæ dat esse, dat etiam posse operari, sed Paternitas Patri æterno dat esse: ergo etiam ipsi dat posse operari. Resp. majorem esse veram de forma, quæ dat esse specificum, vel quasi specificum; non autem de forma, quæ dat esse substantiæ, & quasi individuale. Proprietates vero personales dant esse substantiæ relative, & quasi individuale, juxta superius dicta.

§. III.

Principium processionis est forma absoluta per relationem completa.

16. Constat ergo principium quo Divinarum processionum, cum neque in solo absoluto, neque in solo relativo consistere possit, ex utroque tam relativo, quam absoluto debere consurgere. Sed quò modo? An, ut utraque forma tam absoluta, quam respectiva in recto æqualiter importetur: ita, ut forma absoluta sit principium communicativum, relatio productivum, velut placet Dretkeni & Alarcon? Sed præplacet negativa; sit proinde.

Conclusio. Principium quo productivum divinarum processionum formaliter consistit. (1.) In forma absoluta, importata in recto. (2.) Quo in obliquo per modum complementi intrinseci relationem connat. (3.) Unde remotum principium quo est Divina natura. (4.) Proximum vero intellectus & voluntas. Ita communis Thomistarum ex S. D. supra cit.

17. Ratio primæ partis est: Principium quo id principaliter & in recto importat, in quo productum cum producto assimilatur, sed hoc est forma aliqua absoluta, ut patet: ergo.

18. Eadem ratione in paulò latiore discussum deductâ probatur secunda pars conclusionis. Id solum principaliter & in recto importari potest ex parte principii quo, in quo agens suam primariam intentionem assequitur: primaria quippe intentio operantis fundatur in principiis operandi: sed hanc non assequitur in respectivo: quia intentio operantis saltem univoci non fertur in distinctionem (quamvis ista per modum necessariæ condi-

tionis omnem productionem comiretur) sed in assimilationem termini omni possibili modo faciendam. Atqui assimilatio obtinetur per formam absolutam; per respectivam verò solum distinctio. Ergo operans primariam suam intentionem non nisi in aliquo absoluto assequitur.

Confirmatur. Si æquè principaliter relatio, quam forma absoluta importaretur, sequeretur primò, quod inter principium quod, & principium quo non esset distinctio.

Secundò. Quod generatio Verbi Divini non esset adæquatè univoca, quia terminus in principio formali quo, non esset adæquatè similis generanti, quorum utrumque est inconveniens.

Accedit expressa autoritas S. D. hic q. 41. a. 5. dicentis: *Potencia generandi significat in recto naturam Divinam, sed in obliquo relationem.* & Joannis Theologi, qui in Concil. Florent. Sess. 18. ita loquitur: *Principium, quo ipsa Persona generat, est id, quod solum communicabile est:* Sed hoc est quid absolutum.

Pars tertia constat ex S. D. primùm relato, & hac ratione. Natura Divina per analogiam ita se habet in Divinis, uti forma substantialis in creatis: sed in creatis forma substantialis est principium remotum & radicale operationis substantialis, eò quod terminus producenti assimilatur in forma substantiali, & in ea virtus proxima operandi radicetur: ergo similiter ob eandem rationem natura Divina est principium radicale remotum Divinarum processionum.

Quarta pars liquet ex iis, quæ supra contra Durandum sunt dicta. Nempe Verbum Divinum & Spiritus S. non procedunt per solam naturam, sed per intellectum & voluntatem; non utique tanquam per principium remotum: nihil enim inter illa & terminos productos intercedit, quam actus ipsi notionales generandi & spirandi: ergo tanquam per principium proximum.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò. Si natura Divina est principium radicale processionum, ex vero dici poterit: *essentia generat:* sed hoc est contra Concil. Lateran. in Cap. firmiter.

Respondeo ex S. D. qui loco supra cit. a. 5. explicat S. Damascenum dicens: *Generatio est opus nature, non sicut generantis; sed sicut ejus, quo generans generat.* Falsa est igitur sequela, quia generare tanquam actio, ad suppositum, non ad principium pertinet.

Obijcies secundò. Si intellectus & voluntas sunt principia proxima actuum notionalium, sequitur primò, quod intellectus & natura Divina virtualiter distinguantur. Secundò, quod detur in Divinis ratio principii & potentie in actu primo, ab actu secundo virtualiter intrinsecè distincta, quorum utrumque est contra illa, quæ in Tract. de DEO Uno diximus.

Respondeo negando utramque sequelam. Quia ad explicationem præsentis difficultatis sufficit distinctio virtualis extrinseca, & secundum modum concipiendi, nec requiritur intrinseca.

23. Objicies tertio. Si natura est principium radicale spirationis, sequitur, quod Spiratio seu processio Spiritus Sancti non minus sit generatio, quam processio Verbi: consequens est absurdum: ergo. Sequela probatur. Illa actio est generatio, per quam terminus productus in natura & principio radicali assimilatur cum suo producente: sed si natura est principium remotum spirationis, per spirationem assimilatur Spiritus S. in Natura Divina cum Patre & Filio. ergo. Major videtur certa: quia generatio est origo viventis à vivente in similitudinem naturæ. Minor est nostra: non enim aliud est fundamentum, cur principium quo principaliter constituamus in absoluto, quam quia per formam absolutam producens assequitur suam intentionem, quæ est assimilatio termini cum suo principio producente.

Respondeo pariter negando sequelam. Cujus probationem distinguo: Illa productio est generatio, quæ terminum in natura assimilatur producenti formaliter ex vi productionis, concedo. materialiter & ex aliquo concomitanter conjuncto, sic nego. Sed spiratio terminum productum in natura assimilatur suo producenti, ex vi spirationis formaliter, nego. ex aliquo concomitanter conjuncto ex eo videlicet, quod sit productio termini Divini & infiniti, qui proinde est necessariò consubstantialis, concedo minorem & nego consequentiam. Unde generatio non est quomodo-cunque in similitudinem naturæ, sed formaliter, prout sequenti disp. latius expendemus.

Hinc etiam patet responsio ad probationem minoris. Ideo nempe natura est principium quo, quia per ipsam producens assequitur suam intentionem, hoc est, assimilationem termini cum principio producente: distinguo, assequitur intentionem vel formaliter, vel materialiter inclusam in productione, concedo, tantum formaliter nego. In productione Filii igitur natura est principium radicale, quia intentio sibi terminum productum assimilandi in natura formaliter continetur in illa productione. In processione vero Spiritus S. natura est principium radicale, quia intentio terminum in natura assimilandi non nisi materialiter & concomitanter in illa continetur. Formaliter quippe tantum assimilatio in amore & linea volitiva intenditur, sed quia in Divinis ille ipse amor non potest non esse & consubstantialis & consubstantialis ob termini infinitatem; ideo terminus etiam in identitatem naturæ producitur, ac

proinde naturam seu principium radicale quoque exigit.

§. V.
Corollaria.

Colliges ex dictis primo rationem, cur processio Verbi sit origine & virtualiter prior processione Spiritus S. Nimirum quia linea intellectiva virtualiter prior est in Divinis, quam linea volitiva: sed processio Verbi pertinet ad intellectum, processio Spiritus S. ad voluntatem: ergo. Item processio Spiritus S. supponit adæquatum principium spirandi, quod est Pater & Verbum: ergo supponit processionem Verbi, per quam Verbum accipit virtutem spirativam communicatam à Patre.

Colliges secundò rationem, cur solus Pater producat Filium; non autem Filius, vel Spiritus S. quia nimirum intellectus & intelligere est in solo Patre, sicut in principio, neque intellectus est potentia & virtus generativa, nisi quatenus est effectus relatione paternitatis; Filio vero intellectus & intelligere convenit ut verbo procedenti, inquit D. Angelicus q. 37. a. 1. ad 4. Et similiter Spiritui S. intelligere convenit ut termino spirativæ processionis, quæ tam ipsam intellectivam & generativam processionem, quam adæquatum ipsius terminum virtualiter præsupponit. Ita neque Spiritui S. (loc. cit. S. D.) convenit, quod spiraret amorem, quia diligit essentialiter, ut amor procedens, non ut à quo procedit amor.

Colliges tertio. In Divinis non aliam esse actionem communicativam, & aliam productivam, & consequenter neque principia communicandi & producendi distinguenda esse. Eadem quippe actione, quæ producitur terminus, eadem assimilatur agenti, sed assimilatur per communicationem: ergo eadem actione, quæ terminus producitur, eadem ipsi communicantur practica communicabilia.

Colliges quartò. Sicuti ponuntur actus virtuales in Divinis, ita necessariò ibi poni poterunt respectu hujusmodi actuum, cum potentia virtus aliud significet, quam principium alicujus actus. S. D. loc. cit. a. 4. Nec ideo tamen existimemus, obiter potentiam & actum notionalem admittendum fore distinctionem virtuales intrinsecam. Non enim ex eisdem S. D. ibidem mente & ore distinguuntur, nisi secundum modum intelligendi & significandi tantum, prout diversimode significatur intellectus & intelligere.

DISPUTATIO XXII.

Cur Processio Verbi Divini sit generatio, non autem Processio Spiritus Sancti?

Vidimus processionem in genere: nunc easdem specificè attingimus, & quidem differentiam inter Verbi & Spiritus S. processionem discutiendam suscipimus, modis procedendi ex intellectu & voluntate ad specialem cujusque Personæ procedentis considerationem tantisper dilatis.

ART.

ARTICULUS I.

An communicatio naturæ fecundæ salvet differentiam inter generationem Filii, & processionem Spiritus S.

SUMMARI A.

1. Veritas Fidei.
2. Status controversæ.
3. Sententia Zuniga exponitur, & probatur multiplici ratione.
4. Similitudo & æqualitas in Divinis non est pendenda ex predicatis notionalibus.
6. Propter virtutem spirandæ Filii procedit ut spirator.
7. Similitudo naturæ salvanda est in gradu specifico.
8. Natura secundum Patres & Concilia est communis omnibus Personis.
9. Virtualis distinctio sufficienter fundat differentiam inter generationem Filii & processionem Spiritus S.
10. To natura non significat primario fecunditatem.
11. Fecunditas est de essentia Filii physice, non metaphysice accepta.
12. Quomodo de ratione Filii sit esse spiratorem?
13. Fecunditas in creatis tantum pertinet ad gradum genericum.

§. I.

Fundamenta sententiæ affirmantis.

1. Generatio viventis (quæ sola in Divinis locum habet) rectè definitur 2. d. anima: *Origo viventis à vivente, ut principio conjuncto in similitudinem naturæ specificæ.* Addunt aliqui majoris explanationis gratià *formaliter*, seu *ex vi processionis*, quæ de limitatione supposita, Fidei articulus est, Verbi Divini processionem, eamque solam esse veram generationem: Spiritus verò S. processionem non esse generationem. Ita docent cuncta Fidei nostre Symbola, Concilia & Scripturæ, in quibus Verbum DEI, *Filius, ante facta genitus unus, unigenitus, non factus nec creatus, sed genitus*; Spiritus verò Sanctus, *non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens* appellatur. Neque difficile est rationem dare, cur Verbi processio sit generatio; si quidem est verissima *Origo viventis à vivente* (dempta imperfectione mutationis, quam non nisi in creatis involuit) sicut enim in se ipso Pater vitam habet, ita dedit & Filio, Joan. 5. est quoque à principio conjuncto: quæ enim major possit esse conjunctio, quam identitas in natura? qualem habet cum Filio Pater, juxta illud Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Est in similitudinem naturæ, quia, ut modò dictum, Filius à Patre naturam accipit, non tantum eandem secundum unitatem specificam, sed etiam secundum identitatem numericam. Est tandem *ex vi processionis*, quia est processio per intellectum, qui habet ex sua natura producere Verbum, quod sit similitudo & imago expressiva objecti cogniti.
2. Difficultas tamen valde celebris est in assignanda ratione diversitatis, cur non etiam processio Spiritus Sancti per voluntatem & amorem sit, &

dici debeat generatio, cum prædicta definitio generationis ipsi quoque non difficilè accommodari possit? ubi relictis quorundam antiquorum expositionibus communiter rejectis, tres hoc sunt tempore celebriores responsiones, quæ in hoc quidem conveniunt, quòd radicalis ratio diversitatis sit, eò quòd Filius per intellectum; Spiritus S. verò procedat per voluntatem; in proxima tamen ratione diversitatis discrepant.

Prima igitur expositio est, quam post Richardum Victorinum, Alensem, D. Bonaventuram, docet Zuniga hic disp. 2. dub. 20. membro 9. & 10. Et Derckennis disput. 4. c. 3. §. 3. in hoc consistere differentiam utriusque processionis, quòd licet uterque tam Filius, quam Spiritus S. ex vi suæ processionis accipit DEitatem; Filius tamen eam accipiat ut *secundam*, & productivam alterius personæ, adeoque cum similitudine etiam notionali; quo modo illam non accipit Spiritus Sanctus, quippe qui aliam Personam non producit.

Fundamentum hujus responsionis est primò. Ratio Filii debet fundari in ipsi quo, quòd secunda Persona reipsa, & non tantum secundum nostram rationem differt à Persona Spiritus S. sed nihil aliud reale est assignabile, in quo Persona Filii differat realiter à Persona Spiritus S. quam quòd illa accipiat naturam fecundam, & ulterius communicabilem; non autem ista: ergo, minor patet, quòd enim essentia Divina consistat in intelligere, vel quòd terminus intellectualis potius habet rationem imaginis, quam terminus voluntatis (quæ sunt aliorum expositiones) sunt conceptus metaphysici, provenientes ex distinctione rationis, qui ad explicandam realem diversitatem inter Personam Filii & Spiritus S. nihil conducunt.

Secundò. Ex eo sufficienter distinguitur Verbum Divinum in ratione Filii à Persona Spiritus Sancti, ex quo habet similitudinem naturæ, ut est natura propria viventium, quam similitudinem non habet Spiritus S. sed ex eo, quòd accipit naturam fecundam, accipit similitudinem naturæ, ut est propria viventium, quam non habet vel accipit Persona Spiritus S. Major est clara, quia de ratione Filii est, quòd ex vi processionis procedat in similitudinem naturæ; minor, in qua est difficultas, probatur. Natura propriè significat principium operationis: Unde illud accipit similem naturam, quòd accipit simile principium operationis, maxime, si operatio illa sit propria viventium: sed generare & communicare alteri naturam est operatio propria viventium; imò natura dicitur à nascendo: ergo, qui accipit naturam fecundam & communicativam alteri supposito, accipit similem naturam, & propriè habet rationem Filii.

Tertiò. Tunc Filius per fecunditatem sufficienter distinguitur in ratione Filii à Spiritu S. quando fecunditas est de essentia Filii: sed est de ipsius

ipsum essentia: ergo minor probatur. Si per impossibile Filius non acciperet naturam fecundam à Patre, non esset idem Filius, qui nunc est: ergo fecunditas est de essentia Filii.

Confirmatur primò. Si Spiritus S. non esset à Filio, per locum intrinsecum Filius non esset idem numero Filius: ergo virtus spirativa est de essentia Filii.

Neque dicas. Quòd tunc Filius esset alterius rationis. Nam contra est: quod quidquid est de ratione hujus Filii Divini, est etiam de ratione Filii Divini ut sic, sicuti, quod est de ratione hujus numero DEI, est etiam de essentia DEI ut sic, cum singularitas sit de quidditate ipsius, & repugnet alius numero DEUS: ergo cum fecunditas sit de ratione hujus Filii DEI, etiam est de ratione Filii Divini ut sic.

Confirmatur secundò. Nomen Filii à creatis, quibus per prius fuit impositum, extenditur ad Divina: ergo si in creatis fecunditas est de essentia Filii, erit etiam in Divinis: Atqui in creatis est de Essentia Filii: nam Filius creatus est animal genitum simile producenti in forma substantiali, sed sine fecunditate non esset simile producenti in forma substantiali; quippe cum de essentia formæ fecipientis sit, esse principium radicale communicandi naturam.

§. II.

Impugnatio hujus sententia

1. Displicet tamen hæc sententia primò, quia similitudinem naturæ, in definitione generationis significatam, collocat in aliquo notionali, quod est contra S. D. q. 35. a. 2. ubi dicit: *sicut secundum relationes in Divinis non attenditur neque æqualitas, neque inæqualitas (ut Augustinus dicit) ita neque similitudo, que requiritur ad rationem imaginis.* Melior quoque Philosophia relationibus similitudinem denegat.

6. Displicet secundò. Quia ex communicata sibi virtute spirandi Filii non constituitur formaliter in ratione Filii, sed spiratoris: & si per impossibile Spiritus S. etiam acciperet vi suæ processionis virtutem spirandi, vel aliò modò distinctam Personam producendi, non ideo tamen procederet ut Filius, sed ut spirator & principium. Prius quoque Filius ratione nostrâ concipitur constitutus in ratione Filii, quàm in ratione spiratoris, quia Filiario, per quam formaliter constituitur, est virtualiter spiratione prior, & radix ipsius. Unde tametsi per impossibile nec Pater, nec Filius spirarent, atque ita tantum essent duæ Personæ productæ, adhuc salvaretur formalis ratio Filii.

7. Displicet tertio. Quòd dissimilitudo naturæ inclusa in definitione generationis, non significat similitudinem in quocunque gradu generico, sed specifico, unde pro majori claritate in definitione generationis diximus: *Natura specifica*, hæc enim est similitudo, quæ per se primò à generante intenditur: atqui fecunditas sive formalis sive radicalis, cum sit omnibus animalibus communis, non convenit ipsis, nisi secundum gradum genericum: ergo per assimilationem in fecunditate seu formali, seu radicali non bene salvatur definitio generationis.

Unde quartò. Hæc explicatio displicet, tantum modo loquendi SS. PP. & Conciliorum parum consona, apud quos *ly natura* significat substantiam & essentiam, quæ est eadem in Personis, & in qua non tantum Filius Patri, sed omnes Personæ sibi similes sunt & coæquales.

§. III.

Solvuntur argumenta adversantium.

AD 1. in contrarium, retorquero inprimis argumentum: nam per Adversar: radicalis ratio distinguendi processionem Verbi à processione Spiritus Sancti, est, quòd illa sit per intellectum, ista per voluntatem: & tamen Derckenis ne virtutalem quidem distinctionem inter utrumque admittit. Respondeo secundò. Ratio Filii debet fundari in aliquo, quo Persona Filii reipsa differt à Persona Spiritus Sancti, reipsa vel formaliter vel virtualiter, concedo, tantum formaliter, nego. Distinctio enim virtualis sicut sufficit ad verificandas has propositiones: *Filius procedit per intellectum, Spiritus Sanctus non per intellectum, sed voluntatem*; ita etiam est sufficiens radix ad verificandas sequentes: *Processio Verbi est generatio, Processio Spiritus Sancti non est generatio*: præsertim cum ex parte termini producti relatio realiter distincta connotetur.

Ad 2. nego minorem. ad probationem minoris, Respondeo: quamvis *ly natura* significet principium actus, non tamen principium intrinsecum conjunctum, à quo oritur aliud suppositum vivens: aliàs neque cæli, neque Angeli propriè haberent naturam. Adde, quòd hæc significatio tantum explicet proprietatem gradus generici, non ipsum gradum specificum, qui per *ly in similitudinem naturæ* requiritur.

Ad 3. Respondeo, vel negando minorem, distinguendo majorem. Tunc fecunditas distinguit Filium, quando est de essentia ipsius metaphysica, & secundum explicitam ac reduplicatam rationem Filii, concedo, de essentia physice acceptæ, & secundum rationem implicitam, nego majorem. sed fecunditas est de essentia Filii in sensu physico & implicito, concedo, metaphysico, de explicito, nego minorem & consequentiam. Ad probationem minoris concedo antecedente disting. consequens: ergo est de ratione Filii, ut Filius est, quòd accipiat virtutem spirativam, nego. De ratione ipsius, ut hic Filius & simul spirator est, concedo consequentiam.

Ad 1. confirmationem. Rursus distinguo, consequens. Virtus spirativa est de essentia Filii, in quantum numericè est distinctus à Spiritu Sancto, concedo, in quantum præcisè Filius est, nego consequentiam. Ideoque Filius in illa hypothese impossibili esset alterius rationis, quam nunc est, quia esset tantum Filius & non spirator.

Ad replicam dico, quidquid est de ratione hujus Filii Divini, est etiam de ratione Filii Divini ut sic: vel ut pertinet ad explicitam, vel ut ad implicitam rationem Filii, concedo, tantum ad explicitam nego. Est ergo fecunditas de ratione Filii Divini, quantum ad rationem implicitam spiratoris, non verò quantum ad rationem explicitam Filii.

Ad secundam confirmationem gratis distinguo
 primorem. In creatis facunditas est de essentia
 Filii, quantum ad gradum genericum & materia-
 lem essentiae, qui non est de primaria intentione
 generantis, transeat, quantum ad gradum spe-
 cificam essentiae primario intencum a generante,
 ergo. Nam in secunditate genitum non nisi in

proprietas generica assimilatur generanti. Addo:
 quodsi a creatis valeat argumentum, Filius Divi-
 nus non spirativam, sed generativam virtutem a
 Patre deberet accipere, ut ipsi foret notionaliter
 similis: siquidem Patri non modò spirativa, sed
 etiam generativa communicatio naturae Divi-
 nae convenit.

ARTICULUS II.

An propter rationem imaginis processio Verbi sit generatio?

SUMMARI A.

1. Proponitur sententia Vasquez.
2. Eius patrocinium ab auctoritate.
3. Refutatur: nam etiam Spiritus S. procedit in
 similitudinem.
4. Et consequenter ut imago Patris.
5. Tantum evincitur ratio imaginis intentionalis,
 non naturalis.
6. Respondetur ad rationem Vasqui.
7. Proponitur sententia & fundamentum Veckenii.
8. Auctoritas D. Augustini.
9. Incidit hac opinio in fundamenta & refutatio-
 nem prioris expositionis.
10. Ratio Divi Thomae, quia Processio per intel-
 lectum est formaliter assimilativa.
11. Auctoritas D. Anselmi pro eadem sen-
 tentia.
12. An hinc evincatur similitudo naturalis?
13. Ratio formalissima, quia in DEO esse intelli-
 gibile non distinguitur ab esse naturali.
14. Formalissime idem esse similem in esse intelli-
 gibili, & in esse naturali.
15. Quomodo in Divinis intendatur productio simi-
 lilitatis?
16. Spiritus S. ex vi suae processionis procedit ut
 amor subsistens.
17. An bona consequentia? Spiritus S. ex vi pro-
 cessionis est DEVS spiratus: ergo ex vi pro-
 cessionis est DEVS.
18. Nulla distinctio virtualis inter Verbum &
 Filium.
19. Distinctio processionum.
20. Rejicitur sententia dicentium, Spiritum S. li-
 bere produci.
21. Quomodo in sano sensu possit admitti Perso-
 nam Divinam voluntarie produci?
22. Divinae processionis quomodo sint ex aliquo?

§. I.

Discutitur & rejicitur sententia
 Vasquez.

Altera est expositio Vasqui Disp. 113. c. 3.
 Alarcon & aliorum dicentium, ex eo proces-
 sionem Verbi esse generationem, quia cum sit per
 intellectum, hoc ipso formaliter termino seu Ver-
 bo producto tribuit rationem imaginis. Spiritus
 vero Sanctus, quia per voluntatem procedit,
 quamvis ex vi suae processionis eandem naturam
 accipiat, non tamen ex illa habet rationem ima-
 ginis, sed amoris.

R. P. Mezger, Theol. Schol. Tom. I.

Patrocinium hujus explicationis petunt inpri-
 mis ab auctoritate S. Augustini l. 7. d. Trinit.
 c. 2. dicentis: *Eo Filius, quo Verbum, & eo
 Verbum, quo Filius.* & tr. 48. in Joan. *Verbum
 DEI semper cum Patre, & semper Verbum: &
 quia Verbum, ideo Filius.* Subiungunt: sed Fi-
 lius ideo est Verbum, quia est imago Patris: ergo
 ex hoc capite etiam est Filius.

Probant & ratione. Filius est essentialiter
 Imago Patris: ergo ex quo secunda persona ha-
 bet, quod sit Imago Patris, ex eo quoque
 habet, quod sit Filius Patris: sed ex vi suae
 processionis intellectualis habet formaliter, quod
 sit Imago Patris: hoc autem Spiritus S. non
 habet ex vi suae processionis: ergo non Spi-
 ritus S. sed Verbum ex vi suae processionis
 procedit ut Filius.

Hæc tamen explicatio deficit imprimis, quia 3.
 definitio generationis exigit, terminum pro-
 duci in similitudinem, non in imaginem. Er-
 go si processio Spiritus S. non minus est in
 similitudinem, quam processio Filii, non est
 ratio, cur magis processio Filii sit generatio,
 quam processio Spiritus S.

Et secundo. Ideo Filius est Imago Patris, 4.
 quia procedit in similitudinem ipsius: ideoque
 ratio imaginis præsupponit similitudinem cum
 producente; ad eamque necessariò sequitur;
 ita quidem, ut sit impossibile, aliquid vivens
 procedere ab altero cum similitudine ad ipsum,
 quin hoc ipso illud repræsentet, sitque imago
 illius. Sed ex mente Advers. Spiritus S. pro-
 cedit à Patre in similitudinem naturæ ipsius.
 Non ergo minus procedit ut Imago Patris,
 quam Filius. Unde & Græci Spiritum S. ap-
 pellant Imaginem Patris.

Tertiò. Imago & ratio Verbi quantumvis
 comprehensivi, ex vi intellectiois ab essentia
 Divina virtualiter distincta; non plus exigit,
 quam rationem Imaginis repræsentativæ & in-
 tentionalis; quæ non sufficit ad rationem Fi-
 lii, cum iste debeat esse Imago naturalis &
 consubstantialis, sed per Advers. essentia Di-
 vina est virtualiter distincta ab intellectu: ergo
 ex vi intellectiois Verbum plus non accipit,
 quam rationem imaginis repræsentativæ
 & intentionalis.

Cæterum Vasquez ratio non admodum ur-
 get: facile enim Resp. Filius essentialiter est
 imago Patris naturalis, & quæ sequitur simi-
 litudinem.

E c

litudinem in natura, concedo, intentionalis, sic nego. Sed ex vi processionis per intellectum Filius habet rationem imaginis in esse intelligibili, concedo, in esse naturali, nego minorem & consequentiam.

§. II.

Discutitur & impugnatur explicatio Veckeni.

7. **N**on longè à Vasquez discedit Veckenus, quamvis aliam viam conetur ingredi. Dicit ergo, ex eo, quòd processio secundæ Personæ per intellectum est formaliter dictio & locutio, ideo esse generationem, ac Personam productam procedere ut Filium, quia procedit ut Verbum comprehensivum totius Deitatis. Idque explicat ac confirmat hoc ferè discursu: Pater æternus non tantum dicit & loquitur Verbum Divinum, sed & ipsum ceu Personam alloquitur, conformiter ad illud Psalm. 2. v. 7. *Dominus dixit ad me, Filius Filius meus es tu.* & Psalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.* Jo. 8. v. 26. *Et ego, qui audivi ab eo, hæc loquor in mundo.* Sed loqui est communicare alteri suam notitiam: ergo DEUS Pater dicendo Verbum, communicat ipsi suam notitiam. Atqui scientia, quam Pater æternus Verbo loquitur & communicat, non tantum identicè, sed formaliter est eadem cum sua essentia, eò quòd sic scientia comprehensiva suæ Deitatis; quæ per nullam representationem à se distinctam adæquari potest. Ergo ex vi dictionis & locutionis Pater communicat Verbo suam Divinam essentiam.

8. Videtur huic modo loquendi favere S. Augustinus tum loco paulò antè citato dicens: *Et Filius, quo Verbum, tum libro 15. d. Trinit. c. 14. Tanquam seipsum dicens Pater gignat Verbum sibi, æquale per omnia. Non enim se integrè perfectèque dixisset, si aliquid minus aut amplius esset in ejus Verbo, quam in ipso. Et rursus. Ideo Verbum hoc veritas est, quoniam quidquid in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est, quod autem in ea non est, nec in ipso est.*

9. Sed & ista expositio parum, nisi in modo proponendi differt à Vasquii mente, eandemque patitur difficultatem. Verbum enim habens comprehensivam notitiam Patris, eius dictione communicatam, quid aliud est, quam comprehensiva Imago Patris? nisi ergo illam communicatam notitiam & scientiam, nobiscum metaphysicè identicas cum Divina essentia (quod tamen Veckeno displicet) sed tantum identicè & ratione subjecti, non formaliter & ex vi processionis Verbo natura Divina communicatur; neque ex vi processionis, ut imago naturalis, sed intentionalis procedit. Dictio quoque hoc modo explicata est formaliter in communicationem notitiæ; sed, si notitiam collocas extra lineam essentia, communicatio notitiæ non est formaliter communicatio & similitudo naturæ; ergo etiam dictio non est formaliter in similitudinem & communicationem naturæ; neque proinde dictio est formaliter generatio. Prima verba S. Augustini mox in rem nostram explicabimus. Reliqua probant quidem æqualitatem Verbi cum dicente, non autem formalem rationem Filii,

§. III.

Vera Thomistica ratio differentia.

Oprima tandem & ex S. Doctore q. 27. a. 4. petita responsio est; processionem Filii debere esse generationem, quia est per intellectum, de cuius ratione est, assimilare sibi terminum: Processionem verò Spiritus S. non esse generationem, quia est per voluntatem, de cuius ratione non est assimilare sibi terminum. Verba ipsius accipit. *Processio, qua attenditur secundum rationem intellectus, est secundum rationem similitudinis. Et in tantum potest habere rationem generationis, quia omne generans generat sibi simile. Processio autem, qua attenditur secundum rationem voluntatis, non consideratur secundum rationem similitudinis, sed magis secundum rationem impellens, & movens in aliquid. Habetur ergo prima ratio differentia, cur Verbum procedat ut Filius, non autem Spiritus S. quia ille per intellectum, iste procedit per voluntatem. Nam Persona Divina, quæ ex vi processionis procedit similis Patri, est genita, sed Verbum vi processionis intellectiva procedit, ut Persona similis Patri: ergo Verbum procedit ut Persona genita. minor constat ex prædicta formalitate intellectus: intellectus enim fit in alia propter hoc, quòd res intellecta est in intellectu secundum suam similitudinem. Persona verò Spiritus S. quia ex vi processionis non procedit ut similis Patri, etiam non procedit, ut genita.*

Hanc differentiam processionum intellectus, S. Anselmus in Monolog. cap. 8. dicens: *Verbum mox ut consideratur se prolem esse ejus, à quo est, evidentissimè probat; promptam præferendo Patris imaginem. At amor quærit se prolem negat; quia dum à Patre & Filio procedere intelligitur, non statim tam perfectam exhibet se contemplanti, ejus, ex quo est, similitudinem. Quamvis ipsum considerata ratio docet, omnino idipsum esse, quòd est Pater & Filius.*

Si dicas. Hinc tantum evinci similitudinem, intentionalem, non naturalem. Respondetur aliqui. Si intelligens sit in supremo gradu perfectionis, ut est DEUS, evinci similitudinem substantialem. Sed planè nisi rationem naturæ Divinæ in linea intellectiva constitutas, similitudo substantialis non ex vi intellectus & formaliter, sed tantum concomitantè, & ex vi infinitatis inferitur, quo modo amor, ex quo Spiritus S. procedit, est etiam substantialiter unitivus, quia est à voluntate infinitè perfectæ.

Melius ergo Respondeo, ex vi intellectus Verbum procedere in similitudinem naturalem & ut consubstantialem Patri, quia essentia seu natura Divina est formalissimè ipsum intelligere DEI, juxta ea, quæ in Tract. de DEO Uno sunt dicta.

Unde quod Verbo dat rationem similitudinis intelligibilis, dat etiam formaliter rationem similitudinis naturalis: sed processio per intellectum dat Verbo formaliter rationem similitudinis intelligibilis: ergo dat ipsi quoque formaliter rationem similitudinis naturalis: ut secundum Augustinum sic eo Filius, quo Verbum, h. e. ex vi

ejusdem intellectiva processionis formaliter tam naturalis quam intelligibilis Imago Patris, ut nulla etiam virtualis distinctionis umbra inter rationem Verbi & Filii intercedat.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

14. **O**bjicies primò. Amor in Divinis non minùs formaliter tendit in identitatem naturæ; quam intellectio: ergo Spiritus S. ex amore procedens non minùs procedit in similitudinem naturæ; quam Verbum. Consequentia patet: cum enim in Divinis alia similitudo non detur, quam identica, hoc ipso, quòd aliqua Persona procedit formaliter in identitatem, etiam formaliter procedit in similitudinem naturæ. Antecedens verò probatur. Non minùs amor Divinus est infinitè univocus; quam intellectio Divina sit representativa & assimilativa: ergo sicut ex eo, quòd intellectio sit infinitè assimilativa, ipsius terminus procedit formaliter in similitudinem naturæ, etiam ex eo, quòd amor sit infinitè univocus, terminus hujus amoris univoci formaliter procedit in identitatem naturæ. Consequentia rursus probatur. Sicuti nulla assimilatio, quæ non est in identitatem naturæ, est infinitè perfecta; ita nulla unio, quæ non est in identitatem cum unio, est infinitè perfecta: utique enim unio per identitatem major est omni aliâ unione. Ergo sicuti intellectio infinita formaliter exigit terminum identicè similem in natura: ita etiam amor infinitus exigit terminum identicè similem in natura.

Respondeo negando antecedens. Cujus probatio illos forsan arget, qui Divinæ naturæ constitutum extra lineam intellectivam inquirunt, aut adequatam rationem similitudinis substantialis in perfectissima assimilatione collocant. Nobis exiguum negotium facessit. Nam Respondeo, negando primum membrum consequentis, & causalem illius. Ratio quippe, cur terminus intellectiois Divinæ formaliter procedat in similitudinem naturæ, non est, quia est infinitè assimilativa; sed quia in Divinis intelligere ex vi propria lineæ est ipsam naturam Divinam; unde hoc ipso, quòd Verbum ex vi suæ processionis habet, quòd sit simile in esse intelligibili, habet etiam, quòd sit simile in esse naturali. At verò identitas & similitudo naturæ est extra lineam amoris & voluntatis; unde amor infinitus ex vi propria lineæ non habet, quòd sit univocus substantialiter, sed tantum affectivè; ex conceptu verò implicito & conditione termini producti (quia videlicet tendit in productionem entis ac termini infiniti) habet, quòd etiam tribuat identitatem naturæ. Unde si per impossibile ratio impulsus infiniti posset esse separata, vel realiter distincta à natura Divina; Spiritus S. non procederet, ut idem in natura, sed præcisè ut impulsus & nexus affectivus duorum.

15. Sed contra hæc instas & objicis secundò. Agens intendit producere sibi simile tam in virtute radicali, quam proxima; sed virtus radicalis tam producendi Spiritum S. quam Verbum, est natura: ergo Pater & Verbum in productione

R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. 1.

Spiritus S. intendunt illum sibi assimilare etiam in natura.

Respondeo distinguendo majorem; agens, quod agit virtute proximâ per se primò destinata ad communicationem naturæ, concedo, quod non agit virtute proximâ destinata ad communicationem naturæ, nego, vel subdividuo majorem: tunc intendit sibi assimilare terminum in principio radicali, concomitanter, transeat, formaliter nego majorem. Sed principium radicale in productione Spiritus S. est natura; ita tamen, ut principium proximum non sit destinatum ad communicationem naturæ, concedo; secus, nego minorem & consequentiam, vel subdividuo consequens: ergo Pater & Verbum intendunt sibi assimilare Spiritum S. concomitanter, concedo, formaliter, nego consequentiam.

Adhuc instas & opponis tertio: Spiritus S. 16. formaliter procedit, ut Persona Divina: ergo procedit formaliter in similitudinem naturæ. Consequentia est manifesta, quia Persona Divina essentialiter includit naturam Divinam. Antecedens verò probatur primò, quia Spiritus S. vi suæ processionis habet, ut sit distinctus à Patre & Filio; sed est distinctus, in quantum est Persona Divina: ergo. Secundo, Quia ex vi processionis procedit, ut est, sed est Persona Divina: ergo. Tertio Spiritus S. ex vi processionis habet relationem tanquam constitutum Personæ; ergo ex vi processionis etiam habet, quòd sit Persona.

Respondeo negando antecedens, non enim ex vi processionis procedit, ut subsistens in natura; sed ut subsistens in amore; sive ut amor subsistens. Unde ad primam probationem distinguo minorem. Ex eo, quòd est Persona, est distinctus à Patre & Filio, tanquam ex ratione quasi materiali, concedo, tanquam ex ratione formali, nego. Ad secundam probationem Respondeo. Ex vi processionis procedit, ut est, & secundum omnem rationem quæ est, nego. secundum aliquam, concedo. Ad tertium Respondeo negando antecedens: habet enim relationem ex vi processionis tanquam modificativam amoris: ipsam verò ut modificativam naturæ & constitutivam Personæ, etiam habet per processionem, non tamen ex vi processionis.

§. V.

Corollaria.

Colliges ex his primò, falsam esse hanc consequentiam. Spiritus S. ex vi processionis est DEVS spiratus: ergo ex vi processionis est DEVS. Quia in antecedente terminus reduplicans afficit *ly spiratus*, & facit hunc sensum: quòd formalis terminus spirationis activa sit ratio impulsus & amoris spirati. In consequente verò afficit terminum Deitatis, quæ tamen non formaliter ex vi processionis, sed concomitanter tantum communicatur. Unde mutatur appellatio, & fit transitus à sensu composito termini complexi ad sensum divisum termini incomplexi.

Colliges secundò: rationem Verbi & Filii non distingui virtualiter intrinsecè in Divinis; quia etiam dictio & generatio virtualiter intrinsecè non distinguuntur. Neque refert, quòd Christus ut homo à supposito Verbi constituatur in ratione

E e 2

Fili

Filii naturalis, quin tamen constituatur in ratione Verbi; quia ad hanc contradictoria salvanda sufficit distinctio virtualis extrinseca, veluti in Tract. de DEO uno observavimus.

19. Colliges tertio. Omnes quatuor processiones à se invicem formaliter; solas tamen activas à passivis, & passivas inter se realiter distingui. Ratio primi est, quia habent principia & terminos formaliter distinctos. Ratio secundi est: quia in Divinis ibi solum reperitur realis distinctio; ubi invenitur realis oppositio; sed hæc tantum reperitur inter processiones activas cum passivis, aut passivas inter se comparatas: ergo. Generatio igitur activa realiter distinguitur à generatione passiva, sive æterna nativitate Verbi Divini. Similiter spiratio activa Patris & Filii realiter distinguitur à spiratione passiva Spiritus Sancti, ob mutam oppositionem relativam; cujus defectu generatio activa à spiratione activa realiter non distinguitur. Rursus: generatio passiva Filii est realiter distincta à spiratione passiva Spiritus Sancti: quia licet non immediatè, mediatè tamen & virtualiter sibi opponuntur. Nam ex eo, quod Filius per suam processionem accipit omnia à Patre, in quibus ipsi relativè non opponitur, accipit quoque virtutem spirandi, ac proinde generatio ipsius est radix spirationis activæ; quæ formaliter & immediatè spirationi passivæ opponitur.

20. Colliges quartò. Nullam esse rationem differentie inter processionem Filii & Spiritus S. quam tradit Faventinus in 1. disp. 40. eamque ut veriorè amplectitur Lalemander hic Disput. 1. part. 3. memb. 1. Nempè, ideo processionem Verbi esse generationem, quia productio Filii est naturalis, eò quod sit per intellectum, tanquam principium naturaliter inclinatum ad agendum. Spiritus S. verò procedat liberè, eò quod procedat per voluntatem, tanquam per principium solum liberè inclinatum ad agendum. Nulla inquam hæc est ratio differentie, primò, quia falsò supponit, Spiritum S. liberè produci: Certè si Spiritus S. liberè produceretur, posset non produci, ac proinde foret creatura. Negant quidem Adversarii sequelam, & dicunt Spiritum S. liberè produci libertate, quæ opponitur coactioni, non autem libertate, quæ opponitur necessitati. Verùm hæc divisio libertatis pugnat contra essentiam ipsius, essentialis quippe conceptus libertatis, juxta ea, quæ in Tract. de DEO Uno diximus, dicit indeterminationem & indifferentiam sive activam, sive passivam, quam non solum coactio, sed etiam an-

tecedens necessitas tollit. Stante quoque hæc divisione Calvinus sententia non everteret humani arbitrii libertatem, siquidem Calvinus non docet, homines à DEO cogi ad operandum, sed tantum necessitari; ita ut spontancè quidem operentur, non operari tamen in eorum potestate non sit. Adeoque tamen homines non habent libertatem à necessitate; adhuc tamen liberè operantur, quia habent libertatem à coactione.

Contra eandem sententiam est secundò. Quod multæ sunt actiones per naturam, quæ tamen non sunt generationes viventis. Ergo per hoc, quod Verbum naturaliter procedat, non sequitur, quod sit genitum.

Contra est tertio. Quòd neque Verbum procedit coactè, siquidem procedit cum infinita complacencia voluntatis: ergo etiam principium productivum Verbi esset liberum à coactione.

Contra est quartò. Intellectus non est naturaliter inclinatus, nisi ad producendam similitudinem intentionalem, ergo ex eius naturali productione non rectè inferitur generatio Filii.

Contra est quinto. Verbum non alia ex causa coactè produceretur, quàm, quia cogereur à natura fecunda: sed fecunditas Divina non tantum est ex parte intellectus; sed etiam ex parte voluntatis; ergo etiam Spiritus Sanctus coactè procederet.

Colliges quinto. Quo sensu dici possit: Divinas Personas voluntate vel voluntate fuisse productas. Potest nimirum *ly voluntate vel voluntariè* tripliciter accipi. Primò concomitantè, hoc est, cum complacencia voluntatis, & sic de utraque Persona Filii & Spiritus S. verificatur, ipsas voluntariè, seu voluntate fuisse productas. Secundò causaliter, hoc est, à voluntate, tanquam principio, & hoc sensu non nisi tertia Persona Spiritus S. est voluntate producta. Tertio voluntariè accipiendo pro liberè, & tunc neutra Persona voluntariè est producta.

Colliges sexto. Divinas Processiones non esse ex nihilo, sed ex aliquo, & de aliquo. Non sunt ex nihilo, quia ratione intrinsecæ & imparticipatæ æternitatis nunquam potuerunt non esse. Sunt autem ex aliquo & de aliquo, non quòd sint ex aliquo subiecto (quo modo Philosophi *ly ex in genere accipiunt*) sed ab alio principio producente, in quo secundum prioritatem originis naturam sibi communicatam supponunt. Unde dicitur in Symb. *DEVM de DEO, Lumen de Lumine. Quod ex Patre Filioque procedit. Et Plal. 109. Ex matre ante Luciferum genuit.*

DISPUTATIO XXIII.

DE

Divinis relationibus.

Ad q. 28.

Post considerationem Divinarum processionum, subnectitur consideratio Relationum, quæ ratione nostrâ in iis processionibus fundantur. De quibus universaliter prænotamus, ea, quæ Philosophi de relatione tradere solent, demtis imperfectionibus, Divinis relationibus accommodari. Unde quemadmodum illi in Relatione distin-

distinguntur esse ad, ab esse in, & illud quidem, hoc est, habitudinem ad terminum dicunt esse de formali & explicito conceptu Relationis; istud verò, hoc est, inexistentiam in subiecto ipsi cum aliis accidentibus communem, dicunt esse solum de conceptu Relationis implicito; ita etiam in Divinis relationibus distinguimus esse ad ab esse in, & illud dicimus habitudineam ad terminum, in quo explicita ratio relationis consistit; istud verò inditam inclusionem essentiae secum identificatae, quae pertinet ad implicitam rationem ipsius.

ARTICULUS I.

An, & quot sint relationes in DEO?

SUMMARI A.

1. Relationum Divinarum realitatem docet Fides.
2. Probat ratio & autoritas.
3. Etiam secundum esse ad.
4. Probat quaternarius numerus relationum.
5. In quo tantum tres realiter distinguuntur.
6. Distinctio formalium terminorum in Divinis non inferet realem distinctionem relationum.
7. Filiatio spirationi passivae opponitur mediate.
8. Inter relationes & essentiam tantum datum distinctio rationis ratiocinata.

§. I.

Existentia relationum.

1. Arti reales relationes in DEO est de Fide; si quidem Divinae Personae in Sac. Script. Matth. ult. Jo. 1. relativis nominibus Patris, Filii, Verbi, Spiritus S. offeruntur, & quibus Pater & Filius sunt correlativa. Verbum dicit habitudinem ad dicentem, Spiritus ad spirantem. Ratio est primo. Reale fundamentum relationis comitatur realis relatio: atqui in DEO est reale fundamentum relationis, realis nempe productio & processio, veluti in disput. praecedenti ostensum est: ergo.

2. Secundò. Quod realiter constituit, & distinguit, est reale; sed relationes constituunt & distinguunt realiter Divinas Personas: ergo sunt reales. Minorem habet Concilium Toletanum secundum in fidei professione dicens: *Quod enim Pater est, non ad se, sed ad Filium est: & quod Filius est, non ad se, sed ad Patrem est: similiter & Spiritus S. non ad se, sed ad Patrem & Filium relative refertur.* Item SS. PP. Augustinus Tract. 39. in Joan. *Hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt, non quod ad se sunt.* Anselm. l. de process. Spiritus S. *Pluralitas relationem sequitur, & unitas ibi est, ubi non obviat aliqua relationis oppositio.* Boët. l. d. Trinit. *Substantia continet unitatem, relatio multiplicat Trinitatem.*

3. Quae autoritates & rationes ostendunt, Divinas relationes non tantum secundum rationem inadaequatam, & quoad esse in, sed secundum omnem & adaequatam rationem, & secundum esse ad reales esse. Neque enim Divinae Personae per esse in, sed per esse ad Relationum & habitudinem ad se invicem constituuntur, opponuntur, distinguuntur.

§. II.

Numerus relationum.

4. Quatuor ejusmodi relationes numeramus: Paternitatem, quae Pater; Filiationem, quae Fi-

lius constituitur: spirationem activam, ex parte Patris & Filii, & spirationem passivam ex parte Spiritus S. Quem numerum probant Divinae processiones seu proximae rationes fundandi.

Quaelibet enim productio, in qua tam produ-cens, quam productum sunt ejusdem ordinis, fundat duplicem relationem, unam in producente, & alteram in producto; sed in DEO est duplex processio, & in qualibet illarum produ-cens & productum sunt ejusdem ordinis: ergo utraque processio fundat duplicem relationem: processio nempe intellectiva, relationes Paternitatis & Filiationis: processio verò volitiva relationes spirationis activae & passivae.

Non ideo tamen existimes, omnes enumeratas relationes, uti sunt reales, ita ab invicem realiter esse distinctas. Hinc enim sequeretur, in DEO non Trinitas, sed quaternitas rerum ac Personarum, damnata in Concil. Florentino & Lateranensi. Tres igitur tantummodò relationes inter se realiter distinguuntur: Paternitas, Filiatio, & Spiratio passiva: ibi enim est realis distinctio, ubi est relativa oppositio secundum ordinem originis; sed inter praedictas relationes invenitur oppositio secundum ordinem originis: ergo & realis distinctio.

Porro spiratio activa, quamvis ob eandem oppositionem & ordinem originis à spiratione passiva realiter distinguatur; à Paternitate tamen & Filiatione defectu ejusmodi oppositionis non est realiter distincta. Nam juxta Divi Anselmi regulam à Theologis univèrsim receptam, *omnia in Divinis sunt idem, ubi non obviat aliqua relationis oppositio.*

6. Dices. Quot sunt termini relationum formales & adaequati; tot sunt realiter distinctae relationes: sed in Divinis quatuor sunt termini formales & adaequati relationum: ergo totidem sunt relationes realiter distinctae.

Respondeo, majorem tantum habere locum in relationibus creatis, non increatis; creata quippe relatio ex nativa sua limitatione habet, ut ad plures terminos formales & totales nequeat terminari: neque solum titulo oppositionis, sed etiam limitationis ab alia relatione distinguitur. Cum ergo in Divinis relationibus nulla possit esse limitatio; ideo sola totalium terminorum diversitas ad realem ipsarum distinctionem non sufficit, nisi in super oppositio relativa accedat.

7. Sed inquis. Filiatio realiter distinguitur à spiratione passiva; nec tamen eidem relative opponitur: ergo oppositio relativa non est necessaria.

E e 3

cessarium fundamentum realis distinctionis in Divinis.

Respondeo, tamen Filiatio spirationi passivæ non opponatur directè & immediatè, opponi tamen indirectè, & mediatè. Ex eo enim, quòd secunda Persona procedit ut Filius; procedit etiam ut principium amoris habens eandem virtutem spirativam cum Patre; sicque ipsa Filiatio radicaliter est activa spiratio, quæ mediante spirationi passivæ opponitur. Econtrà spiratio activa nec mediatam, nec immediatam, neque directam neque indirectam habet oppositionem cum Paternitate, & Filiatione; idèoque non nisi ratione ratiocinatà ab utraque distinguitur.

8. Eadem distinctio rationis ratiocinatæ intercedit inter relationes & essentialitatem Divinam, exclusâ

semper omni distinctione reali actuali, & admittit solâ distinctione virtuali intrinsecâ ante mentis operationem. Ratio primæ & tertie partis est quòd de relationibus & essentialitate prædicentur contradictoria realia, primò intentionalia, quæ præinde in modo concipiendi distinctionem rationis, ex parte rei conceptæ verò radicem veritatis illius distinctivi conceptus requirunt. Ejusmodi porro radix est una & sola distinctio virtualis; non aliqua strictè realis, quippe quæ simpliciter Divinam læderet, nec Trinitatem, sed quæ Trinitatem inferret in DEUM: non etiam formalis ex natura rei, aut distinctio realis in termino, cum illa sit impossibilis; ista verò insufficiens ad salvanda contradictoria, quemadmodum in præcedenti Tractatu ostendimus, quæ hic non repeto.

ARTICULUS II.

Utrum essentia Divina includatur formaliter in conceptu relationum, & vicissim relationes in conceptu essentia?

SUMMARIUM.

1. Status questionis.
2. Ex doctrina S. D. ostenditur essentialitatem formaliter includi in conceptu relationum.
3. Rationes pro eadem assertionem.
4. Probatur formalis inclusio relationum in essentia.
5. Refellitur exceptio essentia sub conceptu transcendentali.
6. Includuntur relationes in essentia per modum termini essentialis.
7. Inclusio fit secundum conceptum implicitum.
8. Quo sensu hæc prædicatio, DEVS est Pater, non sit per se formalis.
9. Non sequitur, quidquid essentialiter prædicatur de essentia, posse similiter prædicari de relationibus.
10. Filiatio prædicatur de Divinitate per modum termini inadæquati.
11. Constitutum per modum simplicitatis potest implicitè totum continere, quod est in re constituta.
12. Cur possint concedi tres entitates, non tres essentia?

§. I.

Astruitur inclusio essentia in conceptu relationum.

1. SIlloquamur in sensu physico, haud dubitè tam essentialitatem, & naturam Divinam erit de quidditate relationum; quàm relationes de quidditate naturæ Divinæ; siquidem ad physicam rei quidditatem pertinet, quidquid à parte rei identificatur cum illa. Sed loquimur in sensu metaphysico, in quo illa solum formalitas dicitur esse de quidditate alterius, quæ ab ipsius objectivo conceptu cum fundamento in re perfectè præcindi, & per rationem separari non potest. Quo modo differentia, proprietates, & modi entis includuntur in Ente, suntque de quidditativo, quamvis implicito, conceptu entis.

Econtrà neque gradus genericus animalitatis, neque gradus individualis singularitatis est de quidditate rationalitatis in homine, quia uterque ab objectivo conceptu rationalitatis perfectè præ-

scindi, & animalitas quidem per rationalitatem in compositionem metaphysicam trahi: singularitas verò per modum accidentis Logici & metaphysici essentia sic constitutæ advenire potest. Unde prædicationes istæ, *Animalitas est rationalitas; vel rationalitas est singularitas*, licet in sensu physico & identico veræ sint; in sensu tamen formali & metaphysico sunt falsæ. Quæritur ergo, nam essentia Divina sit essentialiter inclusa in relationibus; & rursum: an relationes essentialiter include sint in essentia? Ubi duæ opinioniones sunt extremae, una negans de utroque, quam tenent Valquez, Ylambertus, Molina; altera de utroque affirmans, quam tenent Suarez l. 4. de Trinit. c. 7. Cajetanus, Joan. à S. Th. Godoyus, Gonet, & communior Thomistarum. Tertia mediam sequitur viam, & dicit, essentialitatem esse de conceptu relationum, non autem vicissim relationes de conceptu essentia. Hanc tenent Zumel, Granad, Arrubal, Martinon.

CONCLUSIO I. *Essentia Divina actu formaliter includitur in conceptu relationum.* Videntur mens expressa S. D. pluribus argumentis. Primò. Secundum doctrinam S. D. in DEO, ex parte rei significatè nihil dicit concretum, quod non etiam dicit abstractum, quamvis in modo significandi sit diversitas, sed concretum DEI actu formaliter includitur in concreto relativo Patris; ergo etiam abstractum Divinitatis, hoc est, Divina essentia & natura actu formaliter includitur in abstracto relationis, minor est S. D. q. 3. 1. 2. 3. ad 1. ubi de prædicatis essentialibus dicit: *Illæ includuntur in conceptu propriorum: in intellectu enim Persona Patris intelligitur DEVS.*

Secundò. Juxta eundem S. Doctorem attributa Divina essentialiter prædicantur de proprietatibus seu relationibus: ergo etiam essentia Divina. Consequentia patet ex identitate rationis: antecedens habetur à S. D. 1. ad Annib. dist. 37. q. un. 2. 1. ad 4. ubi sic loquitur. *Attributa essentialia possunt significari in abstracto, vel in concreto. Si in abstracto; sic essentialiter prædicantur, & de essentia, & de proprietate in abstracto acceptis. Dicimus enim, quod essentia Divina*

Divina, vel etiam Paternitas est bonitas vel sapientia D. E. I.

Tertio ex eodem S. Doct. hic q. 28. a. 2. sicuti in creata relatione esse in est ipsius esse inhærens & accidentale; ita in relatione increata esse in est ipsius esse substantiale: sed ratio creata suum esse in inhærentiæ accidentalis habet essentialiter, quamvis implicite: ergo etiam ratio increata suum esse in substantiale habet, & includit essentialiter, quamvis implicite tantum.

Quarto. Eadem rationes, quibus in Tract. de Deo uno ostendimus, essentiam Divinam esse de conceptu formali cujuslibet attributi, probant eandem essentiam esse de formali ratione cujuslibet relationis. Nimirum de ratione actus puri & infiniti formaliter est, ut formaliter reperitur in omni linea entis nullam involvente imperfectionem, magis, quam sit de ratione entis, ut invenitur inclusam in suis differentiis, & proprietatibus: sed essentia Divina est formaliter actus purus & infinitus: ergo debet formaliter in omni linea etiam relativa inveniri.

Præterea si daretur in Divinis distinctio exclusivæ & exclusivæ (quæ sequitur ex sententia Adversariorum) daretur in Deo cum fundamento in re conceptus compositionis, vel metaphysicæ ex genere & differentia; vel physicæ ex subjecto & forma: quia ratio compararetur ad essentiam, tanquam forma ab extrinseco superaddita, eoque contrahens ad esse relativum: at consequens est absurdum, ut supponitur ex priori Tractatu: ergo.

§. II.

Abstrahitur inclusio formalis relationum in essentia.

CONCLUSIO II. *Etiā vicissim Divina Relationes includuntur in essentia.* Hanc probant eadem fundamenta & rationes, quibus priorē assertionem firmavimus. Nam primò ex S. D. ad Anabald. primùm vidimus paternitatem essentialiter prædicari de attributis essentialibus: ergo etiam potest essentialiter prædicari de essentia, & consequenter in essentia formaliter includitur.

Secundò. Nisi essentia Divina actu includeret relationes, non esset actus purus formaliter, & infinitus in omni linea. Ac tertio posset concipi, ut informabilis per formam ab extra superadditam.

Quartò. De essentiali conceptu naturæ Divinæ est, communicari ad intra: ergo etiam termini intrinseci & essentialis istius communicationis sunt de essentia Divinæ naturæ.

Neque existimes: prædicta tantum probare de essentia Divina, sub conceptu essentia omnes Divinas perfectiones transcendentis, uti cum Jo. 3. S. Th. vult Petrus Labat tract. 2. dub. 3. non autem sub conceptu naturæ, ut virtualiter ab attributis distinctæ. Nam primò, supervacaneam & inutilem esse hanc distinctionem essentia à natura ex transcendentalitate illius petitam, patet ex dictis in Tractatu de Deo Uno; præsertim cum inter essentiam & naturam nulla distinctio virtualis admittatur ab Adversariis.

Secundò. Quia hæc distinctio videtur nugatoria: quid enim aliud est inferiora transcendere quam in ipsis actu formaliter includi, uti patet in ente, quod ideo est transcendens, quia formaliter includitur in suis inferioribus. Dicere ergo, essentiam Divinam sub ratione transcendentis formaliter includi in relationibus, est dicere; essentiam Divinam ut formaliter inclusam, includi in inferioribus; quod est nugari & petere principium.

Tertio: quia ratio actus puri, & infiniti formaliter non minus competit naturæ, ut natura est, quam essentia Divinæ; sed ratio formalis inclusionis est infinita actualitas: ergo.

Quartò non minus repugnat naturæ sub conceptu naturæ distinctio exclusivæ & exclusivæ, & compositio physica, vel metaphysica cum suis proprietatibus, quam repugnet Divinæ essentia: ergo non minus includit relationes, ab hisque includitur, quam essentia Divina.

Quintò ly *natura*, quod ponitur in definitione Personæ, significat naturam strictè sub ratione naturæ: ergo ut sic includitur in personalitate.

Sextò. Attributa juxta S. D. in abstracto essentialiter prædicantur de relationibus: ergo & radix attributorum, hoc est natura sub conceptu naturæ: ergo & formaliter includitur.

Cæterum duo in presenti diligenter sunt advertenda. Primum est: Relationes Divinas in essentia non includi per modum prædicati constitutivi, aut quidditativi, sed per modum termini essentialis & inadæquati. Non per modum prædicati constitutivi, quò modò aicitas includitur in essentia; quia relationes non sunt id, quòd primò in Deo intelligitur, sed Divinam essentiam jam constitutam supponunt. Non etiam per modum prædicati quidditativi: hæc enim tam latè patent, quam essentia, suntque omnibus Personis communia. Quidquid enim est essentia Divina, æternum, immensum, infinitum est &c. Non ita ratio, neque enim, quidquid est essentia Divina, paternitas est, cum essentia Divina sit etiam filiatio, quæ realiter à paternitate distinguitur. Includuntur itaque relationes in essentia, seu termini essentialis & inadæquati, in quibus natura Divina petit essentialiter fieri incommunicabilis.

Secundum est. Essentiam seu naturam Divinam, ut inclusam in relationibus, & similiter relationes, ut inclusas in essentia amittere expressionem conceptus expliciti; adeoque naturam inclusam in relatione exprimi per modum relationis; & econtrà relationes inclusas in natura exprimi per modum naturæ: quia videlicet ut sic trahuntur ad aliam lineam, à sua linea virtualiter distinctam.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò auctoritatem S. D. de pot. q. 8. a. 2. ad 6. negantis hanc propositionem esse per se formalem. *DEVS est Pater.* Item D. Augustini 3. de Trinitate c. 6. & Boëtii de Trinit. negantium, *relationes dici de DEO substantialiter, vel essentialiter.*

Respon-

Respondeo, negari à S. D. has propositiones esse *formales* formalitate expressionis, vel constitutionis, quasi relatio se haberet ad modum prædicati quidditati; non tamen negat esse formales formalitate inclusionis, aut terminationis essentialis, ut satis apertè colligitur ex eodem S. D. supr. cit. q. 33. a. 3. ad primum.

Negant quoque SS. PP. relationes dici *substantialiter*, hoc est, per modum substantiæ, & prædicati quidditati, ut explicat S. Augustinum S. D. hic q. 29. a. 2. ad 1. Negant dici *essentialiter*, in quantum ly *essentiale* in Divinis opponitur *proprio*, seu *notionali*, & tumitur pro prædicato adæquato, absoluto & communi omnibus Personis. Non verò prout ly *essentiale* opponitur *accidentaliter*, & accipitur pro eo, quod intrinsecè pertinet ad quidditatem rei.

9. Objic. secundò. Ex quidditativa inclusione relationum in essentia, sequitur hoc magnum absurdum, quòd quiddid prædicatur essentialiter de essentia, possit etiam prædicari de relationibus, & vicissim quod dicitur de relationibus, dici possit de essentia, adeoque verè forent istæ propositiones: *Paternitas est communicabilis: Essentia est incommunicabilis; Essentia est producta: Filiatio est improducta, &c.* quod tamen nemo dixerit, nisi qui definitionibus Conciliorum contradixerit.

Respondeo negando sequelas adductarum propositionum, earumque fundamentum distinguo. quiddid prædicatur essentialiter de essentia, prædicatur etiam essentialiter de relationibus, & è converso: si prædicatum essentialiter conveniat pro statu reduplicato conceptus expliciti & distinctionis virtualis, nego. pro statu conceptus impliciti, concedo. Itaque falsæ sunt omnes propositiones adductæ, quia ly *communicabile* & *improductum* non convenit essentia, ut virtualiter distincta à relationibus; & pro statu conceptus expliciti; ac rursus ly *productum* & *incommunicabile* convenit relationi, ut virtualiter distincta ab essentia; neque proinde vel *communicabile* & *improductum* de relationibus, vel *incommunicabile* & *productum* de essentia absolute dici potest.

Dixi *absolute*. Si enim fiat repetitio & specificatio conceptus impliciti, prædictæ propositiones cum addito verificari possunt. Si videlicet dicas: *Essentia est Filiatio producta & incommunicabilis. Filiatio est essentia improducta & communicabilis.* Tunc enim significabis, hæc prædicata subjecto non ex vi, & pro statu conceptus expliciti (quod simpliciter prolata significant) sed ex vi & pro statu conceptus impliciti convenire.

10. Objic. tertio. Quiddid essentialiter prædicatur de Divinitate, prædicatur essentialiter de singulis Personis; sed Filiatio non prædicatur essen-

tialiter de singulis Personis: ergo nec prædicatur essentialiter de Divinitate.

Respondeo permittà consequentiã, quæ vitatur ex ly *essentialiter* æquivoce accepto, distinguendo majorem. Si prædicatur per modum prædicati quidditati & convertibilis, concedo, per modum termini inadæquati & inconvertibilis, nego. Similiter distinguo consequens: non prædicatur essentialiter de Divinitate per modum prædicati adæquati & convertibilis, concedo, per modum termini inadæquati & inconvertibilis, nego consequentiam.

Objic. quartò: Constitutum non potest dicere & formaliter continere illud totum, quod est in re constituta: Divinæ relationes constituentur Personas: ergo non possunt continere formaliter hoc totum, quod continet Persona: sed Persona præter relationem etiam continet & dicit naturam: ergo.

Respondeo. Constitutum per modum compositionis non potest dicere illud totum, quod est in re constituta (quia tunc se habet per modum partis) concedo. constitutum per modum simplicis, nego, vel subdistinguo. Non potest dicere totum, quod est in re constituta, explicite, concedo. implicite, nego.

Objic. quintò. Nunquid relationes adveniant essentialiter? quo pacto ergo continentur in illa? Respondeo. Adveniunt quoad conceptum tam explicitum, quam implicitum, ut animalitas advenit rationalitati, nego: tantum quoad conceptum explicitum, concedo.

Dices. Quia entitas Divina essentialiter includitur in relationibus, ideo ad multiplicationem relationum etiam entitas multiplicatur: ergo si etiam essentia Divina essentialiter in hisdem relationibus est inclusa, tot erunt essentia, quot relationes, quod est contra fidem.

Respondeo distinguendo causalem antecedentis, quia essentialiter includitur, ita, ut sit etiam prædicatum commune relationibus, communitate prædicationis & rationis, concedo, communitate tantum reali, nego, & similiter distinguo causalem consequentis. Si Divina essentia sit inclusa in relationibus, tanquam communis communitate rationis & prædicationis concedo, communitate tantum reali nego consequentiam. Constat autem Divinam essentiam non esse prædicatum commune communitate rationis & prædicationis, quia non præcendit à relativo & absoluto, sicut entitas sed tantum est communis per realem & formalem identitatem. Unde licet in Divinis admitti possint tres entitates, non tamen tres essentia concedi possunt.

ARTICULUS III.

Utrum Divinae relationes dicant perfectionem secundum explicitam rationem relationis?

S U M M A R I A.

1. Status questionis.
2. Relationes secundum esse ad nullam dicunt perfectionem.
3. Perfectio est de absolutis juxta S. D.
4. Si esse ad relationis diceret perfectionem, esset non esset infinita perfectio.
5. Persona essentia inaequalis.

- 6. Pater etiam sine filiatione formaliter habitus est infinite perfectus.
- 7. In quantum Persona opponitur, non exprimitur perfectionem.
- 8. Sequerentur plures distincte perfectiones.
- 9. Impugnatur responsio Jo. à S. Th.
- 10. Auctoritates contra multiplicationem perfectionum in Divinis.
- 11. Emissiones reselluntur.
- 12. Tolleretur aequalitas Personarum. *Cuna.*
- 13. Plures Persona essent aliquid perfectius, quam
- 14. Non qualibet Persona esset perfectus DEVS.
- 15. Responso de relatione transcendentali rejicitur.
- 16. Impugnatur infinitudo generis relativi.
- 17. Impugnatur responsio de perfectione eminentior & radicaliter habitus.
- 18. Impugnatur responsio de circuminsessione.
- 19. Impugnatur responsio de inaequalitate extensiva.
- 20. Respondetur ad objecta testimonia SS. PP.
- 21. Tria alia dissolvia testimonia.
- 22. Exponitur Damascenus.
- 23. Quomodo mysterium Trinitatis pertineat ad perfectionem.
- 24. Exponitur in quo sensu Pater major sit Filio.
- 25. Occurritur testimonio è S. D. de sumptis.
- 26. Nilul deest Divinis relationibus in suo genere nullum exprimente actum.
- 27. Bonum non aequè perfectè est predicatum transcendens, sicut ens, res & unum.
- 28. Diluitur argumentum Contentsoni.
- 29. Divinae relationes vi propriae lineae non continent perfectionem hypostasis creatae secundum unumque ejus minus.

§. I.

Sententia negativa eligitur.

1. Divinae relationes completè & adaequatè accipiuntur, tam secundum esse in, quam secundum esse ad, dicitur haud dubiè infinitam perfectionem, cum esse in Divinarum relationum sit earundem esse substantiale infinite perfectum. Quae causa est, quod relativè substantientia adorandae proponantur in praefatione Ecclesiae, ut in Personis proprietas, & in maiestate adoretur aequalitas. Sexta quoque Synodus act. 18. tribus relativis substantientis perfectionem tribuit, dicens: *credimus unam substantiam, in tribus substantientis Trinitatem, propter substantientiarum perfectionem.*

Sola nec levis est controversia, utrum relatio secundum esse ad, & rationè habitudinis ad terminum dicat aliquam perfectionem, quam tractant Interpretes S. Th. super hanc q. 28. a. 2. & q. 42. a. 3. Pro affirmativa stant Aureolus in 1. d. 19. q. 2. a. 3. Bachon. in 1. dist. 19. Suarez. l. 3. d. Trin. cap. 9. Zuniga de Trin. Disp. 5. dub. praeter complures RR. cum quibus ex parte consentit ex Thomis Joan. à S. Th. disp. 13. a. 3. & Contentsonus. Negativam tuerent Scotus quodl. 5. & in 1. dist. 2. post q. 5. Ad 1. questionem dico. Caprecus. Caprecus, Salmantic. Gonet. Godoyus Eminentiissimus Aguirre to. 2. disp. 73. sc. 2. 3. 4. & ex RR. Esparza q. 40.

CONCLUSIO. Divinae relationes secundum explicitam rationem habitudinis ad terminum a perfectionibus absolutis virtualiter distinctam nullam expriment perfectionem.

Probatum primò auctoritate & rationibus Angelici Doctoris, quia non modò juxta doctrinam R. P. Mez. g. Theol. Schol. Tom. 1.

ipsum, sed etiam Scoti, relatio, ut praecise dicit respectum ad terminum, sic neque perfectionem, neque imperfectionem exprimit. Perfectum quippe dicitur tale vel ab actu existendi, vel ab habitudine ad ipsum: secundum hoc enim aliquid dicitur perfectum, secundum quod est in actu. q. 4. a. 1. Et in tantum est perfectum unumquodque, in quantum est in actu. Ubi S. D. per To actum intelligit praecipue actum existendi: sed relationes praecise secundum esse ad non dicunt ullum actum existendi, vel habitudinem ad ipsum: ergo ut sic nullam dicunt bonitatem.

Rursus ex ejusdem S. D. mente infra q. 12. a. 4. 3. ad 2. dignitas seu perfectio est de absolutis; adeoque dicitur habitudinem ad subiectum vel quasi subiectum, quod perficit, estque actus ipse, cui inest: atqui relatio secundum propriam rationem relativam non dicitur habitudinem ad subiectum, tanquam illud perficiens; sed meram habitudinem ad terminum: ergo formaliter non dicitur perfectionem, sed ab ipsa praeficitur. Ideo S. Thomas relationes ab illis accidentibus discriminans hic q. 28. ad 2. dicit. *quod relationes secundum id, quod relationes sunt, inveniuntur esse assistentes, non intrinsecus assistentes.* Et q. 8. d. pot. a. 2. citat Philoloph. 5. metaph. dicentem. *Quod scientia, in quantum est relatio, non est scientia, sed scibilis.*

Probatum secundò ratione. Si esse ad relationis foret perfectio, esset & non esset infinita perfectio. Esset ex hypothesi: non esset, quia perfectio formaliter infinita formaliter continet omnem perfectionem: sed relatio secundum esse respectivum non continet formaliter omnem perfectionem, eò ipso quòd oppositam relationem (quae etiam supponitur esse perfectio) se formaliter & realiter excludit. Quo etiam ex capite non esset perfectio simpliciter simplex, quia haec non debet formaliter, multo minus realiter excludere perfectionem aequalem, aut meliorem se, sed relatio Divina v. g. paternitas excludit filiationem aequè infinitam in perfectione, quam sit ipsa paternitas: ergo.

Probatum tertio. Implicatur una Divina Persona non habeat perfectionem, quam habet altera: sed si relatio in conceptu relativo sit perfectio, una Persona non habebit perfectionem, quam habet altera: ergo. Major Probatum. Quia hac ratione Divinae Personae non essent infinite perfectae, siquidem cuilibet ipsarum deesset aliqua relativa perfectio. Sed neque forent aequales in perfectione: quia secundum meliorem sententiam Philosophorum, forma & essentiae rerum se habent ut numeri, in quibus aequalitas cum specifica differentia stare non potest. Si ergo una Persona haberet perfectionem essentialiter etiam à perfectione relativa alterius Personae, etiam in perfectione non esset aequalis cum illa.

Probatum quarto. Illa forma non est formaliter perfectio, quia formaliter non habita, nihilominus formaliter habetur & possidetur omnis perfectio: atqui Pater aeternus v. g. sine filiatione, quam non habet, nec habere potest, nihilominus habet & formaliter possidet omnem perfectionem: ergo forma filiationis formaliter non est perfectio. Minor probatur. quia Pater sine filiatione est formaliter infinite perfectus & actus purissimus: ergo non potest ipsi deesse ulla formalis perfectio, prout amplius constabit ex dicendis §. seq.

Confirmatur. Si relatio formaliter esset perfectio; tunc essentia Divina accepta unâ cum filiatione formaliter habitâ esset perfectior, quàm ut seorsim. & præsuppositivè ad filiationem accepta: sed consequens est absurdum: ergo & antecedens. Minor probatur: quia sequeretur, quod Pater non haberet essentiam formaliter infinitè perfectam.

7. Probatur quintò. Relationes Divinæ secundum eam rationem non possunt exprimere perfectionem, secundum quam exprimunt oppositionem in Personis: sed secundum formalem rationem respectûs & habitudinis ad terminum exprimunt oppositionem relativam inter personas: ergo secundum formalem rationem respectûs & habitudinis ad terminum, perfectionibus absolutis virtualiter superadditam, non possunt exprimere perfectionem. Minor est certa. Major probatur. Implicat, ut in actu puro infinitè perfectio reperiri oppositio, adeoque etiam exclusio perfectionum: ergo in quantum exprimitur oppositio, implicat exprimi perfectionem. Sed hæc ratio roborabitur ex sequenti.

§. II.

Implicat multiplicatio perfectionum in Divinis.

8. **M**AGNUM robur præmissæ nostræ assertioni accedit ex hac ratione. Si Divinæ relationes formaliter dicerent & adderent perfectionem supra perfectionem essentia, darentur actu in DEO plures realiter & formaliter perfectiones: sed hoc est absurdum: ergo & id, ex quo sequitur. Ad hoc argumentum oppositæ sunt, & è diametro adversæ responsiones Adversariorum. nam Vasquez & Joan. à S. Th. negant sequelam majoris; e contra Contentonson aliique plures concessâ sequelâ plurium perfectionum relativarum, negant absurditatem in minori subsumptam. Itaque contra priorem responsionem.

Sequela majoris probatur: Ea, quæ competunt Divinis relationibus ex formali & differentiali ratione suæ lineæ, illa multiplicantur in Divinis: sed juxta Adversarios perfectio & bonitas competit Divinis relationibus ex formali & differentiali ratione lineæ relativæ, absolutis perfectionibus virtualiter superaddita: ergo perfectio quoque & bonitas multiplicatur. Major ostenditur. In quibus Divinæ relationes & personæ sibi mutuo opponuntur, illa realiter multiplicantur, sed in iis, quæ sunt propria relationibus, & formaliter pertinent ad lineam relativam, Divinæ relationes & personæ sibi mutuo opponuntur: ergo illa realiter multiplicantur. Sic quia hypostasis DEO convenit ex proprietate & ratione lineæ relativæ; ideo hypostasis & personæ realiter multiplicantur.

- Unde non eluctaris difficultatem, si dicas cum Joan. à S. Th. Ideo non multiplicari perfectiones relativæ, quia relatio non exprimit perfectionem sub ordine ad terminum, sed sub ordine ad subiectum, quod cum unicum sit, nempe essentia Divina, etiam una tantum potest esse perfectio.

Contra enim est primò, quod Divinæ relationes non per ordinem ad terminum, sed ad naturam, quam terminant, & ad personam, quam constituunt, induunt rationem hypostasis, formæ hypostaticæ, & personalitatis; & tamen quia istæ ra-

tiones pertinent ad lineam relativam, habentque summam & formalem connexionem cum esse ad ipsarum relationum, atque habitudine ad terminum, idcirco realiter multiplicantur in Divinis: ergo pariter si perfectio habeat formalem ejusmodi connexionem cum esse ad relationis, ac pertinet formaliter ad lineam relativam, multiplicabitur in Divinis, tametsi dicatur per ordinem ad essentiam.

Contra est secundò. Linea relativæ, non nisi propter esse ad perfectionibus absolutis virtualiter distinguitur: sed per Adversarios perfectio competit Divinis relationibus secundum formalem vel explicitum conceptum lineæ relativæ, ut virtualiter distinctæ à perfectionibus absolutis: ergo perfectio competit Divinis relationibus secundum esse ad & ordinem ad terminum.

Minor quoque principalis argumenti, quod multiplicatio perfectionis in DEO sit magnum absurdum, probatur primò autoritate SS. Augustini, & Thomæ Aquinatis: nam ille l. 5. d. Trinit. c. 8. negat dari tres magnos, & tres magnitudines in DEO his verbis: *Quemadmodum enim DEVS est Pater, Filius DEVS, & Spiritus S. DEVS est; ita magnus Pater, magnus Filius, magnus Spiritus S. non tamen tres magni, sed unus magnus. & ad finem cap. Sicut non dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines, sed unam essentiam, & unam magnitudinem* l. 7. d. Trinit. c. 1. *Non alio magno, alio DEVS: sed eo magno, quo DEVS: quia non aliud est magnum esse, & aliud DEVS esse.* Et cap. 8. seq. *Hoc illi est esse, quod bonum esse.* Et in l. 1. de Doctr. Christ. c. 5. *Eadem tribus aternitas, eadem incommutabilitas, eadem majestas, hoc est, dignitas & perfectio.* Et Ang. Doctor. in l. q. 42. a. 4. ad 2. *Sicut igitur eadem essentia, quæ in Patre est paternitas, in Filio est filiatio; ita eadem dignitas, quæ in Patre est paternitas, in Filio est filiatio.* Rursus q. 2. de pot. a. 4. ad 14. dicitur: *Sicut Paternitas in Patre, & Filiatio in Filio sunt una essentia, ita & sunt una dignitas & una paternitas.*

Sed quid aliud est perfectio, quàm dignitas, bonitas, majestas, magnitudo? cum enim in DEO non detur nisi quantitas virtutis, idem est DEO magnum esse, atque perfectum: ergo cum non sint admittendæ tres magnitudines, majestates, bonitates, dignitates, neque tres relative perfectiones sunt admittendæ.

Respondent: hæc testimonia loqui de magnitudine & dignitate absoluta, non de relativa.

Sed contra est primò: si præter magnitudinem absolutam daretur etiam relativa, non posset cum veritate negari, dari tres magnos, & tres magnitudines, sicuti quia præter rem de entitatem absolutam datur etiam relativa, non potest cum veritate negari dari plures res & entitates in DEO, consequens autem repugnat delegatæ authoritati: ergo.

Contra est secundò. D. Augustinus comparat magnitudinem cum essentia & omnipotentia: sed in his nulla est multiplicatio: ergo neque in magnitudine. Vel certè non esset ratio, cur non eodem modo liceret dicere, esse tres aternitates, omnipotentias, &c. relativæ, sicut dicitur esse tres perfectiones relativæ.

Contra est tertiò. Quòd S. Augustinus non efficaciter probat: æqualitatem personarum contra Arianos, siquidem præter magnitudinem absolutam, forent tres magnitudines relative, in quibus Divinæ persona forent necessariò inæquales. Unde

12. Probatur secundò eadem minor ab absurdis. Si darentur tres relative magnitudines & perfectiones, tolleretur æqualitas inter Personas: consequens repugnat doctrinæ fidei, traditæ in Symbolo Athanasii, in hac Trinitate nihil prius, aut posterius, nihil majus, aut minus: sed totæ tres personæ coeternæ sibi sunt, & coæquales.

Sequela probatur. Inter ea, quæ specie differunt, non est æqualitas, sicut neque inter numeros specie diversos; sed illa tres magnitudines, bonitates, perfectiones relative specie differunt, sicut & ipsæ relationes & proprietates personales differunt: ergo non essent inter se æquales; præsertim cum rerum inæqualitas plerumque desumatur à specifica diversitate virtutis, bonitatis, perfectionis.

13. Præterea sequeretur, quòd duæ vel tres personæ facerent complexum perfectius, quàm singulæ; nam in singulis una tantum, in omnibus vero omnes perfectiones relative formaliter reuocent, est autem perfectius, habere plures perfectiones formaliter, quàm pauciores: atqui hoc iterum repugnat summæ & infinitæ tum actualitati & perfectioni, tum æqualitati Divinarum personarum.

14. Denique sequitur, quòd nulla persona sit perfectus DEUS; consequens iterum repugnat doctrinæ fidei in Conciliis & PP. expressæ: ubi D. Athanasius in Symbolo de Filio dicit. *Perfectus DEUS, perfectus homo.* & D. Anselmus in monolog. c. 14. *Est autem perfecte summa essentia Pater, & perfecte summa essentia Filius: Pariter ergo Pater perfectus per se est, & pariter perfectus Filius per se est; sicut uterque sapit per se.*

Sequela probatur. Si Filius esset perfectus DEUS, tunc acciperet à Patre Divinitatem secundum omnem perfectionem, quæ formaliter in illa reperitur: sed perfectio relativa paternitatis, quæ tamen esset perfectio simpliciter simplex melior ipsa, quàm non ipsa, & formaliter efficiens Divinitatem, à Patre non communicatur Filio, qui per se secundum definitionem Conciliorum. *Pater omnia dedit, præter esse Patrem: ergo Filius non esset perfectus DEUS.*

§. III.

Responsiones Adversariorum reselluntur.

15. Respondent Adversarii primò ad oppositas auctoritates. Quiddam sit de relatione prædicamentali, altem relationem transcendentalem dicere perfectionem. Ita Derkennis cap. 3. §. 1. sed nihil ad rem: quia Divinæ relationes formaliter terminantur ad terminum correlativum, & habentes oppositionem relativam magis se habent ut relationes prædicamentales, quàm ut transcendentales.

16. Respondent secundò. Quamvis relatio non sit infinita in omni genere, esse tamen infinitam in genere relationis, quia non potest dari perfectior paternitas in ratione paternitatis, quemadmodum etiam natura in ratione & linea natura, intellectus

R. P. Alex. Theol. Schol. Tom. 1.

Divinus in ratione intellectus est infinitus, absque hoc, ut exprimat perfectionem alterius lineæ. Ita Vasquez. Tann. Vecken. disp. 32. cap. 6.

Sed contra est primò, quòd instantia proposita est solvenda ipsis Adversariis; licet enim natura & intellectus ut substanti nostro modo concipiendi, non expriment perfectionem & infinitatem alterius lineæ v. g. volitivæ; tamen actu formaliter à parte rei perfectio natura est perfectio voluntatis, & omnis alterius lineæ: idque exigit realis formalis infinitudo ipsius: at verò una relatio à parte rei actu excludit alteram; adeoque supposita hac responsione non haberet infinitatem perfectionis. Sanè D. August. per hoc infinitatem Divinam explicat, quòd omnia prædicata Divina in se invicem infinite includantur. Audi ipsum l. 6. de Trinit. cap. 10. pulcherrimè differentem: *omnia in se infinita sunt, & singula in singulis, & omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in omnibus, & unum omnia.*

Contra est secundò. Quòd S. D. in 1. dist. 7. q. 2. a. 2. dicit: *eadem dignitas numero, quæ in Patre est paternitas, in Filio est filiatio.* Sed per Advers. alia esset dignitas & infinitas perfectionis in paternitate, quàm in filiatione.

Contra est tertiò: Quòd tota SS. Trinitas esset tam intensive quàm extensive perfectior, quàm quælibet persona seorsim sumpta; siquidem formaliter haberet omnem infinitatem relationum, quàm non habet quælibet persona singulariter accepta.

Respondent tertiò ad oppugnationem æqualitatis. Nullam sequi inæqualitatem in Personis, neque quòd una Persona careat perfectione, quàm habet altera: quia licet Pater v. g. non habeat perfectionem filiationis, vel Filius perfectionem Paternitatis, habet tamen illam radicaliter, sive eminenter, in quantum habet identitatem cum essentia, in qua Paternitas radicaliter continetur.

Sed contra est primò. Perfectior est modus habendi perfectionem formaliter, quàm tantum radicaliter, ubi modus formaliter habendi est absolutus ab imperfectione: sed in ente infinite perfecto debet esse modus habendi perfectiones infinite perfectus: & ideo DEUS per simplicitatem possidet omnes suas perfectiones: ergo non tantum radicaliter, sed etiam formaliter debet continere omnem perfectionem relativam, cum iste modus habendi sit absolutus ab omni imperfectione.

Secundò. Aliter se habet perfectio, ut in se ipsa formaliter perficiens, quàm prout continetur in causa, vel radice: ergo aliter perfectio paternitatis esset in Filio, qui ipsam tantum continet radicaliter, quàm in Patre: qui eandem habet formaliter, & consequenter in perfectione non essent æquales.

Tertiò. Ideo virtutes temperantiæ, fortitudinis, &c. non sunt formaliter, sed eminenter in DEO, quia sunt perfectiones habentes admixtam imperfectionem: sed perfectiones relative nullam habent admixtam imperfectionem: ergo deberent Divinis Personis formaliter inesse.

Quartò. Quantumvis attributa Divina Sapientiæ, veritatis, &c. à Filio DEI hoc ipso emi-

nenter possideantur, quia in essentia tanquam virtuali radice continentur; si tamen per impossibile illa non haberet etiam formaliter, non esset infinite perfectus: ergo pariter tametsi perfectionem Paternitatis habeat eminenter & radicaliter in essentia habita; non tamen erit infinite perfectus, quia eandem non habet simul formaliter.

18. Respondent quarto. Ut qualibet Divina Persona in perfectione alteri sit æqualis in perfectione, sufficere circuminfectionem, quam Græci *περικεκοσμη* appellant; vi cuius est Pater in Filio, ut Principium in termino, & Filius in Patre seu terminus in principio. prout videtur sensisse D. Anselmus in Monol. c. 57. dicens. *Jucundum est intueri in Patre & Filio, & utriusque spiritu, quomodo sint in se invicem tam à æqualitate, ut nullus alium excedat.* Ita censet Lambertus.

Sed contra est: quod ratione circuminfectionis Persona Divina non habet formaliter, sed terminativè solum relativam perfectionem haberet: sed hoc ipsò non haberet modò perfectissimo omnem perfectionem: quia habere aliquam perfectionem formaliter intrinsicè melius est, quam illam solum habere extrinsecè per modum termini, vel principii, & ideo adhuc sequeretur, quòd essentia Divina & tota Trinitas formaliter continens omnes perfectiones relativæ essent quid melius & perfectius, quam Personæ singillatim acceptæ.

Et confirmatur instantiâ supr. adductâ. Si per impossibile Filius non haberet formaliter aliquam perfectionem absolutam, quam habet Pater, quantumvis illam haberet per circuminfectionem, tamen non esset æqualis Patri, nec esset perfectus DEUS: ergo idem sequitur, si formaliter non habeat omnem perfectionem relativam.

19. Respondent quinto: Tantùm sequi, quòd daretur in Divinis inæqualitas, vel majoritas extensiva perfectionum; non autem intensiva, quam relationes ex propria ratione non exprimunt, sicuti *DEVS homo* est complexum tantùm extensivè perfectius, quam *DEUS solum*. Sic Arriaga d. 49. sect. 3. Lugo, aliique.

Sed contra est. Essentia unà cum attributo sapientiæ v. g. est etiam intensivè perfectior, quia ipsi superadditur perfectio alterius lineæ virtualiter distincta: sed etiam relatio addit essentiæ perfectionem lineæ relativæ virtualiter distinctam: ergo pariter essentia Divina, vel tota Trinitas unà cum omnibus relationibus constituunt aliquid melius & perfectius formaliter, quam singulæ Personæ seorsim sumptæ. Antecedens clarè: aliàs quippe, si per impossibile deesset Filio aliqua perfectio attributalis, nihilominus haberet omnem infinitam perfectionem intensivè, quod est manifestè absurdum.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

20. Obijciunt primò varia testimonia acervata imprimis ex Conciliis. Nam præter locum VI. Synodi Gener. etiam in Concil. Nicæno dicitur, Verbum esse Personam perfectam ex perfecta: & Filium perfectum, sicut Patrem. & quòd sit Trinitas simplex ex tribus perfectis. & in II. Synodo Gen. in tribus perfectissimis hypostasis, sive in

tribus perfectissimis Personis. quæ testimonia Græcè & Latinè reddita videre est, apud nostrum Lambertus. de Aguirre.

Respondeo cum Eodem, ex his & similibus testimoniis nihil adversus nostram sententiam evincit. præterquam enim, quòd hypostasis apud Græcos concretè sumatur pro ipsa persona, ad hoc non secundùm abstractam rationem substantiæ quæ relativæ: quo sensu utique quælibet persona nominat perfectionem propriè inclutam perfectionem naturæ Divinæ & esse substantis: plus non sequitur, quam quòd omnes hypostasis & personæ sint perfecta unicè perfectione essentia & esse Divini diffusâ per omnes, ad hocque sunt tres Personæ perfectæ, & tres perfecti non substantivè, sed adjectivè: quemadmodum in Symbolo Athanasii dicitur: omnes esse sibi coæternos & coæquales (nimirum adjectivè), esse tres Personæ habentes eandem æternitatem) cum tamen prius dicatur; & tamen non tres æterni (nimirum substantivè) sed unus æternus.

Igitur eodem sensu sunt tres perfecti adjectivè, non substantivè: & tam parum ex isto modo loquendi infertur multiplicatio relativæ perfectionis, quam parum ex altero modo loquendi infertur multiplicatio relativæ æternitatis.

Similiter quàm parum inferri potest multiplicatio relativæ Divinitatis, cum dicitur in Symbolo Nicæno, *DEVM de DEO, Lumen de Lumine*; tam parum infertur multiplicatio relativæ perfectionis, cum dicitur *perfectus ex perfectis*, sed indicatur solummodò ordo processionis, quæ Filius à Patre uti Divinitatem, sic patitur accipit perfectionem.

Eandem expositionem admittunt plurima testimonia SS. PP. præsertim Græcorum, quæ in hunc favorem Adversarii agglomerant. Certe cum eorumdem scopus foret summam Personarum æqualitatem contra Anomæos & Arianos aliter, non poterant tres relativæ perfectiones intelligere, utpote quibus se ipsos potius, quam Arianos oppugnassent. Triplicia tamen sunt testimonia difficilioris expositionis: primum est Damasceni, qui l. 1. fidei c. 11. videtur hanc interpretationem excludere, cum dicit: *secundùm causam & causalem, & personalem perfectionem, id est, existentiæ modum differentiam intelligimus, ac qui differentia Personarum non sumitur ex absoluto, sed ex relativo: ergo personalis perfectio, de qua loquitur S. Doctor, non est ex aliquo absoluto, sed ex relativo, ad hocque propria singulorum, non una omnium.*

Secundò. Patres passim inculcant (inquit Contentiosus) Deitatem non esse pertinetam lineæ personis & relationibus, & mysterium Trinitatis pertinere ad supremam DEI perfectionem, quæ elevatur DEUS supra omne à creaturis imitabile. Unde & Cyrillus l. 2. thes. c. 1. *Non potest esse perfecta Divinitas, nisi Filium habeat.*

Tertiò SS. PP. agnoscunt dignitatem, auctoritatem & magnitudinem in Patre, quæ non est in Filio: sed hæc nomina pertinent ad perfectionem secundùm sup. dicta: ergo SS. PP. agnoscunt perfectionem in Patre, quæ non est in Filio, & consequenter datur perfectio personalis. Antecedens pro-

probatur. Nam D. Athanasius in Epist. de Decretis Nicænae Synodi. *Patrem appellat vericem & principem, in quem consummatur Trinitas.* D. August. tract. 59. in Joan. *Is eo, qui mittitur, commendatur mittentis auctoritas.* Et tam prædictus D. Augustinus in qq. vet. ac novi testam. q. 121. quàm plures è Græcis PP. (quos refert præcatus de Aguirre num. 61.) textum illum Jo 14. *Pater major me est,* exponunt de majoritate non tantum respectu naturæ humanæ, sed etiam Divinæ in Christo; ac proinde aliquam personalem magnitudinem, imò majoritatem in Patre agnoscunt. Unde & Basil. l. 3. contr. Eun. fatur *Filius esse dignitate secundum à Patre.*

21. Respondeo ad 1. ex Damasc. Eminent. Aguirre, perfectionem accipi hoc loco pro integritate: sic enim saepe perfectum dicitur, cui in suo genere nihil deest; quam utique perfectionem Divinis relationibus denegare non possumus: non autem sumi pro dignitate & æstimabilitate formali, de qua controvertitur. Verùm pace tanti Viri, nimis hæc videtur exigua perfectionis acceptio, ut de illa S. Damascenus exponi debeat; sic enim est æquivoca, & æquè non entibus, imò etiam malo & peccato, in sua specie completo, quàm entibus applicari potest. Igitur concessã majori propositione ex S. Damasceno, distinguo minorem: differentia personarum non sumitur ex absoluto, sed relativo, implicante tamen & includente aliquid absolutum, concedo, excludente, nego minorem: ergo personalis perfectio est ex aliquo relativo, ut omnino præcendente ab absoluto, nego, ut includente & implicante, concedo consequentiam. Quem sensum eruo ex ipsius verbis D. Damasceni, *secundum causam & causalem, & personalem perfectionem:* nam quod nos Latini in Divinis principium, Græci *ἀρχή*. hoc est, causam nominant; atqui ratio principii non dicitur solam relationem perfectionibus absolutis virtualiter superadditam, sed in super perfectionem absolutam naturæ, uti sup. in disp. 21. a. 3. §. 4. dictum: ergo cum S. Pater dicat, differentiam in Divinis accipi secundum causam & causalem, & perfectionem personalem, in neutra voce absolutam perfectionem exclusisse censendus est: præsertim cum relationes, secundum quas Divinæ personæ differunt, involvant rationem formæ hypostaticæ, quæ secundum aliquod minus inæquatam includunt absolutam perfectionem juxta infer. dicenda.

22. Ad 2. Respondeo. Ex eo nihil contra nostram sententiam inferri, quia mysterium Trinitatis non consistit in solis relationibus & proprietatibus personalibus; sed in distinctione trium Personarum in unius unitate essentiæ, adeoque ipsam essentiæ necessariò involvit. Secundò, quia ipsæ relationes & hypostates etsi non formaliter in linea relativa, arguitivè tamen dicunt perfectionem, in quantum arguunt diversarum processio-nem & potentiarum ad intra productionem infinitam perfectionem, & actualitatem: unde rectè dicitur, quòd non esset perfecta Divinitas, nisi Filium haberet, quia deesset ipsi natura facunda & infinito modo productiva ad intra.

24. Ad 3. Respondeo primò. Etiam Adversariis solvendum esse contra Arianos, quomodo Pater

possit esse major Filio, si majoritas significet perfectionem. Igitur secundò.

Respondeo. Juxta communem PP. Latino-rum & Ecclesiæ sententiam, expressum in Symbolo Athanasii; majoritatem Patris apud Joannem nominatam, tantum dici comparative ad humanitatem Christi: si quando verò PP. etiam accepterunt de majoritate secundum Divinitatem; aliter intelligere non potuisse, quàm de majoritate notionalis originis & fontalis principii, ut sic non expriment perfectionem, cum alias incidissent in Arij impietatem à se tantopere damnatam: Filius quoque non alio sensu dicitur *dignitate secundus à Patre*, nisi quòd in accipiendo naturam & dignitatem à Patre sit origine posterior. Porro mens D. Augustini sufficienter elucescit ex l. 8. de Trin. apud Mag. in 1. dist. 19. §. *Sciendum, tantam esse æqualitatem in Trinitate, ut ait August. l. 8. de Trinit. ut non solum Pater non sit major, quàm Filius; sed nec Pater aut Filius simul aliqua majus sunt, quàm Spiritus S.*

Objicitur ulterius Auctoritas Doctoris Ange-25, lici, quem veluti indubitatum suæ sententiæ Patronum allegat Contentonus q. 8. de pot. a. 1. dicentem: *Divina essentia, quia comprehendit omnium generum perfectiones, nihil prohibet relationem in ea inveniri.* quæ causalis nihil inferret, nisi relatio ex proprio genere perfectionem adde-ret; sicut malè inferres, intellectum esse in DEO, quia in illo reperitur omnis perfectio, si intellectus ex propria & explicita ratione non diceret perfectionem. Et q. 9. a. 5. ad 23. *Ad perfectionem Divinitatis pertinet, ut sint plures modi existendi in Divinis; ut scilicet sit ibi, à quo alius, & ipse a nullo, & aliquis, qui est ab aliquo:* sed isti modi existendi sunt relationes.

Respondeo ad 1. negando subsumptum; ad hoc enim ut ex infinita DEI actualitate omnium generum perfectiones complectente rectè colligatur, quòd aliqua forma sit in DEO, sufficit, quòd ex conceptu implicito vel ex parte substrati perfectionem accipiat, prout in priori Tractatu de simplicitate DEI dictum est, quæ præcendendo à suo substrato nullam exprimit perfectionem & tantum dicit modum habendi suas perfectiones incompositum; eaque nihilominus formaliter reperitur in DEO.

Ad secundum patet ex dictis, hæc ideo dici, quia ex proprietatibus personalibus arguitur infinita perfectio naturæ facundæ, & infinitus modus ad intra se communicandi ad quod sufficit, quòd absoluta perfectio essentiæ & esse Divini per formalem identitatem in ipsis intimè imbibatur.

Si dicas. Illud est perfectio, quo ablato tolleretur à DEO perfectio: sed ablata relatione & proprietate personali tolleretur à DEO perfectio; sicut dicit D. Athanasius orat. 2. *Res condite, si non sint in rerum natura, non diminuant Conditorum. Proles autem, si non coeternaliter coexistat, detrimentum afferet perfectitudini illius subsstantiæ.*

Respondeo distinguendo majorem. Si illo ablato formaliter & à priori tollitur perfectio, concedo majorem, si arguitivè & ex consequenti, nego majorem. & pariter distinctã minorem, nego consequentiam. Ita rectè dices, ablatis relatio-nibus

nibus Divinam essentiam non fore sufficiens motum Divina visionis; male tamen ex eo interest, quod relationes ex propria linea pertineant ad objectum motum visionis. Et hinc patet solutio ad Auctoritatem D. Athanasii.

26. Objicies quartò ex ratione. Juxta Aristotelem perfectum est, cui in suo genere nihil deest, sed Divinis relationibus in suo genere nihil deest: ergo in suo genere, adeoque ut virtualiter ab essentia distincta dicunt perfectionem.

Responderi posset cum Eminent. de Aguirre: est perfectum perfectione nominante solum integritatem, concedo perfectione nominante specialem formalem estimabilitatem & prestantiam, nego majorem. sicque distincto consequente nego consequentiam. Verum quia etiam malum & peccatum in suo genere ita potest esse completum, ut nihil ipsi desit, neque tamen nisi a quocumque perfectum, multò minus bonum dici potest: idcirco.

Respondeo secundò cum Godoyo. Perfectum est, cui in suo genere exprimente actum, nihil deest, concedo majorem, nullum exprimente actum, nego majorem: sed nihil deest Divinis relationibus in suo genere nullum exprimente actum, concedo, exprimente, nego minorem & consequentiam. Rursus, Cui nihil deest, est perfectum negativè, transeat, positivè nego.

Si dicas. Hoc ipsum vertitur in questione, utrum linea relativa exprimat perfectionem: ergo sic respondendo petis principium.

Respondeo cum Godoyo. Vertitur in questione, & fuit gravibus fundamentis probatum, concedo, & non fuit sufficienter probatum, nego. Adversario quippe incumbit evincere, quòd genus relativum exprimat perfectionem: cujus contrarium multis ostendimus.

27. Objicies quintò: Non minus bonum est transcendens & convertibile cum ente, quam sit res & unum: sed quia quælibet personalis proprietas est ens, rectè admittuntur tres entitates, realitates, unitates in Divinis: ergo pariter admitti debent tres bonitates transcendentales in Divinis.

Respondet Eminentiss. d' Aguirre: concedendo tres bonitates transcendentales acceptas pro rei integritate, non verò pro speciali valore & estimabilitate. Verum quia malum peccati potest esse in suo genere integrum, ita ut tamen ipsi repugnet in hoc genere esse bonum, ac proinde conceptus integritatis non evincit conceptum bonitatis, qui debet accipi per ordinem ad appetitum, integritas quoque tam in privativis, quam positivis reperiri potest, Propterea

Respondeo. Bonum non æquali & tam perfecto modo esse prædicatum transcendens, sicut Ens, res, & unum: nam hæc tria, ens, res, unum sunt communia tam absolutis, quam relativis, eò quòd sint prædicata imbibita in quibuscunque differentiis rerum, quatenus opponuntur non enti, vel enti ficto: at qui bonum (idem proportio-

naliter de vero dix-ri) non imbitur, nisi in absolutis, quia dicitur per ordinem ad appetitum, & propter inclusam vel connotatam acualitatem essendi.

Objicit sextò Contensonus. Omne reale existens in DEO importat explicitè perfectionem: sed relatio virtualiter distincta ab essentia realiter existit in DEO: ergo importat explicitè perfectionem.

Confirmatur. Repugnat aliquid esse in reum natura existens, quod non sit bonum: sed relationes Divina existunt virtualiter distincta ab essentia: ergo repugnat, ut non importent bonitatem, sicuti repugnat, ut misericordia & justitia non importent bonitatem virtualiter distinctam.

Respondeo. Hoc argumento parum evincit, quia confundit explicita cum implicitis. Unde Respondeo negando majorem; cum instantia patet ex instantia decreti liberi virtualiter ab essentia distincti, & realiter existentis in DEO; quod tamen, quæ tale, & quatenus potest non habere, non exprimit perfectionem; cum alias aliqua Divina perfectio à DEO abesse possit.

Ad confirmationem Respondeo. Imprimò argumentum peccare transeundo à sensu specificationis posito in majori ad reduplicativum positum in minori. Secundò distinguo minorem, relationes Divina existunt virtualiter distincta ab essentia; sed tamen ratione essentia implicita, concedo, ratione sua linea virtualiter distincta, nego minorem: ergo importat bonitatem implicitam & ratione essentia, concedo; explicitè & ratione sua linea, nego consequentiam.

Objic. 7. Illud dicit perfectionem, quod empyreanter continet perfectionem subsistentia creatæ: sed subsistentia relativa vi propria linea continent omnem perfectionem subsistentia creatæ: unde etiam hypostasis Verbi in humanitate Christi supplet perfectionem hypostasis creatæ: ergo hypostases relativa vi propria linea relativa dicunt perfectionem.

Respondeo negando minorem, nam juxta notanda dicenda in seq. Disput. hypostasis creatæ duo habet munia inæquata & effectus formales, incommunicabilitatem & independentiam ab alio sustentante; ille effectus exprimit perfectionem, ille præcendit: Igitur Divinae relationes, præcise sunt forma hypostatica, continent empyreanter hypostasin creatam, secundum munus incommunicabilitatis ex vi propria linea relativa, & sic non exprimit perfectionem; quoad effectum vero independentia continent secundum rationem implicitam hypostasis absoluta, & communis in omnibus Personis, & sic exprimit perfectionem. Si dicas: Virtus terminandi naturam creatam est perfectio; sed hæc convenit subsistentiis relativis ergo. Distinguo minorem, convenit subsistentiis relativis adæquate sumptis, tam secundum explicitum, quam implicitum, concedo, inadæquate sumptis, nego minorem, & sic distincto consequente, nego consequentiam.

DISPUTATIO XXIV.

DE

Relationibus ad existentiam & subsistentiam comparatis.

Ad q. 28. a. 2. & q. 29. a. 2.

POR Divinas relationes in seipsis consideratas, pergimus ad easdem considerandas secundum connexionem, quam habent cum existentia & subsistentia. Ubi tria quaruntur: Primò, an, quemadmodum essentia Divina gaudet existentia absoluta, ita singulis Personis singulæ quoque existentia relativæ conveniant? Secundò, Utrum sint tres relativæ subsistentiæ Personarum? Tertio, An præter subsistentias relativæ admittenda sit subsistentia absoluta communis omnibus Personis?

ARTICULUS I.

An admittenda sint tres existentia relativæ?

SUMMARI A.

1. Refertur sententia affirmans,
2. Et probatur autoritate.
3. Argumenta à ratione ferè philosophica.
4. Concluditur negat. va.
1. Testimonia SS. PP.
6. Ratio prima, quod existentia sit actus essentia & perfectio simpliciter simplex.
7. Secundò quia est ultima actualitas sui susceptiva.
8. Tertio quia sequerentur tres æterni & increati subsistitioes.
9. Autoritates objecta exponuntur de esse quidditativo.
10. Actualitas aliquando nominat quidditatem formalem.
11. Quomodo existentia debeat esse terminus productionis?
12. Effectus formalis existentia est completè removere extra nihil.
13. Esse quidditativum relationis est ad aliud, non esse existentia.

§. I.

Refertur sententia affirmans.

Sicut præter realitatem essentia dantur in Divinis tres realitates relativæ; ita præter existentiam absolutam essentia, de qua constat ex I. Tractatu, dari tres existentias relativæ, docuit Albertus in I. dist. 23. a. 1. ad 2. Scotus dist. 11. q. 2. ad 1. quos præter Medinam & Zumel sequuntur Suarez l. 5. de Trinit. c. 5. Arrubal, alique RR.

1. Fundamenta Avertariorum sunt primò ab autoritate. Nam D. Augustinus 5. de Trinit. c. 6. & l. 7. c. 4. ait: *aliud est esse DEUM, aliud esse Patrem.* & Cyrillus Alexandrinus dial. de Trinit. l. 1. de Patre & Filio: *Cum uterque sit & subsistat, propriamque habere dicatur existentiam.* quibus similia vide apud Aguirre disp. 74. sc. 5. num. 43.

2. Secundò argumenta à ratione opponunt ferè eadem, quibus in physica probant, materiam pri-

mam habere propriam existentiam; & in Metaphysica, essentiam non distingui ab existentia.

Arguunt igitur primò. Tot sunt existentia, quot sunt realitates actuales: sed quot sunt relationes, tot sunt realitates actuales: ergo tot sunt distincta existentia.

Secundò. Existentia est terminus productionis: ergo cum in Divinis sint plures productiones, erunt plures existentia relativæ.

Tertio. Relatio aliter ponitur extra nihil, quam essentia: quia relatio filiationis & spirationis ponitur extra nihil per productionem; essentia ponitur extra nihil non per productionem, sed per esse à se: ergo habent diversas existentias. Consequentia probatur, quia diversi effectus formales proveniunt à diversis formis: sed esse extra nihil est effectus formalis existentia: ergo diversus modus essendi extra nihil provenit à diversis existentia.

Quartò. Relationis esse est ad aliud, non autem esse essentia: ergo aliud est esse relationis, quam esse essentia.

§. II.

Adstruitur negativa.

CONCLUSIO. est negativa, & certa S. Docto. 4. Cris hic q. 28 a. 2. dicentis: *Pater ergo, quod in DEO non est aliud esse relationis, & esse essentia, sed unum & idem.* Rursum q. 2. de pot. a. 6. clarissime inquit: *Non est concedendum, quod aliquid absolutum in Divinis multiplicetur: sicut quidam dicunt, quod in Divinis est duplex esse, essentialis & personale: omne enim esse in Divinis essentialis est, nec Persona est, nisi per esse essentia.*

Quid clarius? Insuper quoties loquitur S. Doctor de existentia essentia & personatum, affirmat esse unam & eandem, prout videre est in plurimis locis citatis apud Godoyum. disp. 79. §. 2. Probatur primò autoritate & ratione SS. PP. 5. Nam S. Gregor. Nazianz. orat. 37. in Evangelii Joannis Initio: *In principio erat Verbum, & Verbum*

bum erat apud DEVM, & DEVS erat Verbum, obliuans trinam repetitionem illius vocis erat, ita loquitur: erat, erat, & erat: sed unum erat. lux & lux, & lux, sed lux una, DEVS unus. ergo S. Pater in 3. personis, de quibus affirmat illud æternum erat, nihilominus tantum unum erat, agnoscit: sed hoc erat iuxta expositionem PP. in Synodo Nicæna ex hoc ipso loco contra Arianos disputantium, significat actualitatem existentia: ergo in 3. personis unica tantum admittenda est actualitas existendi. S. August. l. 5. de trinit. c. 2. Sicut enim ab eo, quod est sapere, dicta est sapientia; & ab eo, quod est scire, dicta est scientia; ita ab eo, quod est esse, dicta est essentia, &c. Ubi S. Pater agnoscit esse, h. e. existere in Divinis ad essentiam pertinere: ideoque dictum esse Ex. 3. Ego sum, qui sum; sed quæ ad essentiam pertinent, non multiplicantur in Divinis: ergo.

S. Anselmus paucis hanc doctrinam exprimit monolog. c. 60. dicens: *idem esse est alteri, quod alteri. Idem c. 63. inquit, esse certissimum, quid quid natura summa inest essentialiter, id perfecte convenire Patri, Filio & eorum Spiritui singularim. & tamen id ipsum, si dicatur de tribus simul, non admittit pluralitatem.* Sublimo: atqui DEO secundum naturam esse seu existere inest essentialiter, ut ne quidem sit distinctio virtualis & rationis ratiocinata inter esse & essentiam iuxta præmissa in 1. Tractatu: ergo esse non admittit pluralitatem in Divinis.

6. Probatur secundò argumentis à ratione ductis Nam primò, ut modò insinuat, Existentia DEI est actus essentia, necne nec ratione distinctus ab essentia; ergo sicut essentia DEI non multiplicatur relativè; ita nec existentia. Insuper. Existere est perfectio simpliciter simplex, melior ipsa, quàm non ipsa: sed perfectiones simpliciter simplices non multiplicantur in Divinis; quia pertinent ad rationem actus puri, qui imbitur in ratione essentia diffusæ per omnes Personas: ergo neque existentia multiplicantur in Divinis.
7. Secundò. Existentia est essentialiter perfectio, & actus ultimus sui susceptivi, illud perficiens in ordine ad se; sed relatio ut sic neque est perfectio, neque ordinat rem ad se, sed ad aliud: ergo non possunt in DEO dari existentia relativæ. Sed neque possunt ejusdem rei dari plures ultimæ actualitates, ut suppono ex Philosophia; ergo nec plures existentia relativæ in DEO.
8. Tertiò. Si darentur tres existentia relativæ in DEO, dici possent tres æterni, & tres increati, non tantum adjectivè, sed substantivè, quia multiplicaretur significatum formale tam æternitatis, quod est esse immutabiliter durans, quàm esse increati, quod est esse à se. Sequela autem repug-

nat Symbolo Athanasii: ubi non minus negantur Tres æterni, & tres increati, quàm tres Dii & Domini.

§. III.

Solvuntur fundamenta opposita.

AD 1. ab autoritate petiti Respondeo: in primo loco Tò esse non significare esse existentia, uti proprie & ordinariè sumitur, sed esse quidditativum, h. e. rationem formalem constitutivam alicujus rei, seu rationem explicitam per distinctionem; quò modo & sensu verum est. Patrem constitui per aliam formalem rationem constituti virtualiter distinctam, ab ea, per quam in ratione DEI constituitur.

Ad secundum quoque textum Cyrilli Respondo ex eruditissimo Agurte, vocem existentia, que in Græca origine hyparxis dicitur, sepe significare rationem formalem & quidditativam, sicque Cyrillum in tribus personis non aliter tres existentias rigorosè & propriè sumptas pro ultimæ actualitate essentia, sed pro ratione formali & quidditativa, quæ sanè unicuique Personæ est propria, juxta dicenda inferius.

Ad argumentum primùm à ratione petiti consequenter ad principia nostra philosophica Respondo: Tot sunt existentia, quot sunt realitates actuales actualitate existentia, concedo, actualitate quidditativa formalis, nego, & similiter distinctam minore, nego consequentiam.

Ad 2. Respondo. Existentia est terminus productionis, vel ut producendus, vel ut communicandus, concedo, ut producendus semper, nego. Cujus exemplum patet in generatione hominis, vi cujus esse animæ communicatur toti impo- suto, non autem producitur, sed aliunde supponitur existens.

Ad 3. Respondo, negando antecedens. ad cuius consequentia probationem dico, quòd effectus formalis existentia est rem ponere complete extra nihil & in factò esse: non virtualiter quasi in fieri. Esto igitur, quòd Divina relationes filiationis ac spirationis per sui productionem constituentur extra nihil: tamen hæc constitutio per productionem significatur virtualiter & quasi in fieri; complete verò & in factò esse, per existentiam indistinctam ab esse à se ponuntur extra nihil.

Ad 4. Respondo. Esse quidditativum relationis est ad aliud, concedo, esse existentia nego, hoc enim est inesse. Ergo aliud (virtualiter) est esse relationis quidditativum, quàm esse quidditativum essentia, concedo, existentia, nego consequentiam.

ARTICULUS II.

Sine præter tres subsistentias relativæ etiam absoluta subsistentia admittenda in Divinis?

SUMMARI A.

1. Status questionis.
2. Supponitur acceptio subsistentia in abstracto.
3. Adstruuntur autoritate Conciliorum tres subsistentia relativæ.
4. Et SS. Patrum.
5. Ratio 1. ex multiplicatione concreti subsistentia.
6. Secundo ex multiplicatione effectus formalis.
7. Ter-

7. Tertio ex mysterio Incarnationis.
8. Obiecta testimonia SS. P.P.
9. Non excludunt subsistentiam relativam.
10. Disparitas inter subsistentiam creatam & increatam.
11. Natura Divina relatione paternitatis sit inadequate incommunicabilis.
12. An & quomodo subsistentia sit ultimus terminus?
13. Relationes sunt rationes subsistendi incommunicabiliter.
14. Adstruitur una subsistentia absoluta.
15. Propter perfectiorem independenciam, quam existentia non potest tribuere.
16. Nec aliqua forma relativa.
17. DEVS ut praeintellectus relationibus habet rationem suppositi.
18. Non est prorsus idem hypostasis & subsistentia.
19. Actus notionalis non procedit nisi a principio notionali.
20. An DEVS praeintellectus relationibus possit dici persona.

§. I.

Astruuntur tres subsistentiae relativae.

1. **A**lia est controversia de subsistentiis, ubi quaeritur, utrum tres Divinae Personae solum subsistant tribus distinctis subsistentiis relativis? vel tantum per unam subsistentiam absolutam? vel utrum praeter tres relativas singulis Personis proprias, etiam una absoluta subsistentia sit admittenda, quae sit communis omnibus 3. Personis. Dari solummodo unam absolutam subsistentiam docet Durandus in 1. dist. 13. q. 2. Capreolus in 1. dist. 20. q. 1. a. 1. Pro eadem citatur Scotus in 1. dist. 1. q. 2. Eandem novissime tuetur Eminent. Aguirre to. 2. disp. 78. se. 11. & seq. Dati tantum tres relativas, nullam absolutam docet Valq. disp. 15. c. 4. praeter Alensem, Bonaventuram, aliosque antiquiores. Dari unam subsistentiam absolutam praeter tres relativas docet Cajetanus, Alvarez, Godoyus, Gonet, Serra, Salmanticenses, alique Thomistae, cum quibus sentiunt Molina, Suarez, pluresque RR.

2. Pro resolutione quaestionis praemittendum est, subsistentiam hic sumi abstractè non pro supposito subsistente, ut hypostasis apud Graecos accipitur, sed pro constitutivo ipsius, seu ratione subsistendi, quae duo munia inadæquata includit. Primum est, ut tribuat naturæ independenciam ab alio ut sustentante, non tantum ut subjecto, sed etiam ut supposito. Secundum est, ut naturam reddat incommunicabilem alteri. *Illae quippe ait S. D. hic q. 29. a. 2. subsistere dicimus, quae non in alio, sed in se existunt.*

Est porò duplex modus in alio existendi, unus *dependentia*, quatenus in suo esse dependet ab alio, vel ut subjecto, quemadmodum accidentia pendent à subjecto; vel ut supposito sustentante, quò modo substantia creata pendet à supposito. Alter modus in alio existendi, est *per modum communicationis*, sicut anima rationalis est in materia, quamvis in suo esse non dependeat ab ipsa.

R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. 1.

Itaque subsistentia adæquate spectata utrumque modum in alio existendi removere debet, partim tribuendo naturæ independenciam à sustentante, partim reddendo ipsam alteri supposito saltem extraneo incommunicabilem.

CONCLUSIO I. *In Divinis dantur tres subsistentiae relativae.*

Probatur primò Authoritate. Nam in sexta Synodo act. 11. dicitur: *Sanctissima Trinitas numerabilis facta est personalibus subsistentiis.*

Nec satis facis huic testimonio, si dicas, subsistentiã accipi concretè pro subsistente, seu supposito: nam contra est primò: quòd redderetur sensus nugatorius, esset enim idem ac diceret, SS. Trinitatem numerari tribus personalibus personis. Secundò. Illud ipsum concretum subsistentis & suppositi substantivè accepti habet pro ratione formali constitutiva & abstracta subsistentiam: ergo multiplicato concreto substantivo subsistentis & suppositi, necesse est multiplicari subsistentiam. Si replices: abstractum suppositi esse supposititalitatem.

Contra est: quòd hæc ipsa supposititalitas non possit accipi nisi pro perfectitate incommunicabilitatis, quæ solâ distinguuntur personæ subsistentes: atqui subsistentia relativa est hæc ipsa perfectitas incommunicabilitatis: ergo nisi litigium de nomine moveas, nobiscum sentis & loqueris.

Eodem sensu D. Ambrosius in Symbol. Apost. c. 2. *Catholicum est, inquit, ut & unum DEVM secundum unitatem subsistentie faceretur; & Patrem & Filium, & Spiritum S. in sua quemque subsistentia sentiamus.* Damasc. l. 1. fid. c. 9. *Filius propriam habet subsistentiam praeter eam, quæ Patris est.* Angelicus Doctor hic q. 29. a. 2. ad 2. *Dicendum, quòd sicut nos dicimus in Divinis tres personas, & tres subsistentias, ita Graeci dicunt tres hypostases.*

Cum ergo dicta Conciliorum & SS. PP. in proprio sensu sint accipienda, quid urget, ut abstractam vocem subsistentiæ improprie vel pro concreto suppositi, vel pro personalitate capiamus? cum insuper in utroque tam in supposito, quam personalitate intimè, & tanquam formale constitutum includatur?

Probatur ratione primò. Multiplicato concreto substantivo, multiplicatur quoque forma significata, & multiplicato constituto multiplicatur forma constituens: sed *suppositum* seu *subsistens* est concretum substantiale, uti & *Persona*, & sicut Persona personalitate; ita subsistens vel suppositum constituitur subsistentia: ergo sicut ad multiplicationem Personæ personalitas; ita ad multiplicationem suppositorum, & subsistentium multiplicatur subsistentia: praeterea cum personalitas & subsistentia (velur etiam suppositum & persona) non distinguantur, nisi in quantum personalitas & hypostasis subsistentiæ superaddunt dignitatem naturæ rationalis.

Ratio est secundò. Multiplicato effectu formali, debet etiam forma ipsa multiplicari: sed effectus formalis subsistentiæ, qui est incommunicabilis, multiplicatur in Divinis Personis, ut fide certum; ergo & subsistentia.

G g Quod

Quod porro ista subsistentia necessariò sint relativa, inde liquet: quia nulla distinctio & incommunicabilitas secundum se præcendit à forma absoluta, cum ut sæpe dictum, absoluta sint communia, & ratio distinctiois sit oppositio relativa.

7. Ratio est tertio. Nisi Divinæ Personæ subsisterent per subsistentias relativas inter se realiter distinctas, non esset ratio, cur Verbum potius fuerit incarnatum, quam tota Trinitas: consequens est absurdum: ergo. Sequela probatur. Si unio Humanitatis ad Verbum immediate facta est in aliquo communi omnibus Personis, non est ratio, cur non omnes Personæ sint incarnatæ; sed negatis subsistentiis relativis, unio immediate fuisset facta in aliqua absoluta subsistentia, communi omnibus Personis: ergo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

8. **O**bjicies primò. Multas Authoritates PP. qui asserunt subsistentiam esse formam constitutivam substantiæ, quæ ipsi tribuit formalem effectum per se existendi. Unde sicuti ratio substantiæ & existentia per se est immultiplicabilis in Divinis, ita & subsistentia. Ita S. Augustinus. l. 7. de Trinit. c. 5. *Sicut ab eo, quod est esse, appellatur essentia, ita ab eo, quod est subsistere, substantiam dicimus: absurdum est autem, ut substantia relative dicatur: Omnis ergo res ad seipsum subsistit, quanto magis DEVS? &c.* S. Anselmus per se existere & subsistere accipit pro eodem: monol. c. 5. *Summa essentia & summè ens, h. c. summè existens, sive subsistens non dissimiliter sibi conveniunt, quam lux & lucere, & lucens.* & c. 44. Ita (Pater) gignendo dat Filio essentiam habere, & sapientiam, & vitam in semetipso, ut non per extraneam, sed per suam essentiam subsistat, sapiat & vivat. D. Thomas q. 9. de pot. a. 5. ad 13. *proprietates personales habent, quod subsistant ab essentia.* & præced. q. 8. a. 3. 7. & 9. *Dicendum, quod relatio, ut dictum est, distinguit, in quantum est relatio, constituit autem hypostasin, in quantum est Divina essentia.* Tandem hic q. 29. a. 2. dicit, ex eo, quod res aliqua per se existit, vocari subsistentiam. *Illæ enim subsistere dicimus, quæ non in alio, sed in se existunt.* quæ, inquit Eminentiss. Aguirre, adeo manifesta sunt, ut vix interpretationem in oppositum patiantur.
9. Respondeo, hæc omnia efficaciter probare, quòd admittenda sit subsistentia absoluta, quæ tribuit formalem effectum per se & non in alio existendi, seu perfectatam independentiam, quam sequenti §. astruemus; non autem probare nullam esse admittendam subsistentiam relativam quoad effectum formalem & perfectatam incommunicabilitatis, quæ cum in suppositis creatis sit effectus formalis subsistentiæ, non est, cur excludatur in Divinis.
10. Objicies secundò ex ratione. Subsistentia in creatis est forma absoluta, etiam quoad effectum incommunicabilitatis: ergo similiter in Divinis,

Respondeo negando consequentiam, & dico, quod subsistentiæ ratio quoad effectum incommunicabilitatis secundum se præcendit ab absoluto, & respectivo, ita ut vi suæ formalis rationis exigitive nec sit absoluta, neque respectiva; permittit tamen utrumque. Et in creatis quidem est forma absoluta, quia creata propter suam finitatem & limitationem etiam per prædicata absoluta à se invicem distinguuntur; in Divinis verò est forma relativa, quia ibi propter oppositam infinitatem & illimitationem solum ex prædicatis relative oppositis potest esse distinctio.

Inquis. Quo pacto Natura in Patre subsistens erit communicabilis Filio, si per paternitatem facta est incommunicabilis?

Respondeo. Naturam Divinam, ut terminatam per paternitatem, non fieri adæquatè, sed inadæquatè; nec omni, sed aliquo modo incommunicabilem: idèoque licet absolute natura Divina in Patre subsistens sit communicabilis: sit tamen incommunicabilis eo modo, quo est in Patre. In Patre igitur, & prout terminata paternitate, est ut omni modo à se habita, & ut principium generandi, quo modo non est communicabilis Filio. Rursus in Filio est natura ut ab alio habita, & ut solum spirative communicabilis, quo modo non communicatur Spiritui Sancto. In Spiritu Sancto idem est ut ab utroque habita, & nullius productionis principium, sicque est omnimodè incommunicabilis.

Objicies 3. Eò quod existentia sit ultimus terminus naturæ Divinæ in linea essendi, non potest ipsi superaddi alia existentia relative: ergo pariter, quia subsistentia est ultimus terminus naturæ in linea subsistendi, non potest ipsi advenire alia subsistentia relativa.

Respondeo distinguendo consequens quo modo est ultimus terminus, concedo, quo modo non est, nego, & sic, quia subsistentia non personalis & absoluta est ultimus terminus in linea subsistendi independentem, in eadem linea non admittit aliam subsistentiam, concedo, in diversa linea nempe subsistendi incommunicabiliter, nego consequentiam; sic enim datur subsistentia dans effectum & perfectatam subsistendi incommunicabiliter.

Objicies quartò. Admissis subsistentiis relativis, proprietates relative essent Divinæ essentia rationes subsistendi: sed hoc repugnat doctrinæ Doctoris Angelici primùm allegatæ, negantis, quòd relationes sint rationes subsistendi Divinæ essentia.

Respondeo. Distinguendo sequelam responsoris, essent rationes subsistendi incommunicabiliter, concedo; independentem, nego. Illud negat S. Doctor, illud admittit in testimonio pro nostra sententia adducto num. 4. & mox in sequenti §. referendis.

§. III.

Astruitur subsistentia absoluta.

CONCLUSIO II. Quoad formalem effectum, & perfectatam independentiam datur in DEO

subsistentia absoluta communis omnibus Personis. Ita Thomista, alique, qui negant subsistentias relativas, contra Vat. q. Zuniga, Derkennis, Flambeurtum aliosque.

Est indubitata D. Th. tum in testimonio, quæ contra priorem conclusionem in objectionibus præcedentis §. retulimus, tum in 4. cont. gentes c. 14. ubi dicit: *in DEO sunt plures res subsistentes, & relationes consideremus; & una res subsistens, si consideretur essentia.* Et q. 9. de pot. a. 1. ad 11. *Ipsa (inquit) Divina essentia est secundum se subsistens;* (adeoque absoluta subsistentia præintellecta relationibus) *& ab illa habent proprietates personales, quod subsistant;* (subsistentia accepta pro perfectitate independentia) *ipsa verò proprietates personales ex se habent, quod Personas ab invicem distinguant.* En! subsistentiam relativam, prout dicit perfectitatem incommunicabilitatis in 1. dist. 21. q. 2. a. 1. ait. *Natura Divina est in se habens esse subsistens, nulli intellectui personarum distinctione.*

Concordat modus loquendi Conciliorum & PP. quos referant Salmanticens. disp. 9. dub. 5. §. 2. & quorum partem primam in §. præcedente adduximus; quibus accedit auctoritas Agathonis Pape in 6. Synodo dicentis: *Constituimus trium subsistentiarum sive Personarum unam subsistentiam.*

15. Ratio fundamentalis est ista. Effectus formalis independentiæ ab alio sustentante in DEO provenit à subsistentia vel absoluta vel relativa. Non à relativa; ergo ab absoluta; ergo hæc datur. Major probatur; partim quia hunc effectum tribuit subsistentia creata: partim quia non est assignabilis alia forma, quæ tribuat hunc effectum. Existentiæ forte nominis? Sed contra est primò. quòd illius formalis effectus est rem ultimam & completè sistere extra nihil, vel extra causas; ejusque independentiam à sustentante naturam prius supponit.

Contra est secundò. argumento ad hominem. Quòd si existentia tribueret formaliter effectum independentiæ à supposito sustentante, humanitas Christi non dependeret à supposito Verbi, ut sustentante: quia hunc effectum reciperet à propria existentia, quam ex se sentit. Adverbar. habet identitatem cum humanitate.

16. Minor pariter ostenditur: Forma relativa non potest tribuere perfectiorem formaliter absolutam, & convenientem essentiæ Divinæ, ut præintellecta relationibus: sed independentia ab alio ut sustentante est quædam perfectio absoluta, adeoque conveniens essentiæ, ut præintellecta relationibus: ergo. minor probatur. Independentia ab alio sustentante est melior subjecto, quam qualibet perfectio impossibilis cum ipsa; & si hanc Divina essentia non haberet in linea essendi non esset infinite perfecta: ergo est perfectio simpliciter simplex Divinæ essentiæ; & quidem absoluta; tum quia pertinet ad lineam essentiæ; tum quia nulla datur relativa perfectio ex dictis. Ex quo sequitur ulterius, quòd conveniat essentiæ, ut præintellecta relationibus, nam & linea essendi, & prædicata absoluta, quæ illam consequuntur, præsupponuntur virtualiter relativis.

R. P. Mexg. Theol. Schol. Tom. 1.

Confirmatur. DEO ut præintellecto relationibus convenit ratio suppositi: ergo ipsi ut præintellecto relationibus convenit subsistentia. antecedens probatur primò: quia DEUS ut præintellectus relationibus significatur per modum concreti substantialis, existentis ut quod, sed hoc est suppositum. Secundò. quia DEO ut præintellecto relationibus convenit ad extra operari, eò quòd opera ad extra sint indivisa, & communia toti Trinitati: sed operari est suppositorum: ergo.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò. In DEO non datur hypostasis absoluta, & præintellecta relationibus: ergo nec subsistentia. Consequentia patet; hypostasis namque & subsistentia accipiuntur pro eodem. Respondeo, negando consequentiam, & ad ejus probationem dico, quòd hypostasis sit idem cum subsistentia, in aliqua & frequentiore acceptione subsistentiæ; non autem in omni: quamvis enim subsistentia ex frequentiori usurpatione accipitur adæquate, potest tamen etiam accipi inadæquate, ad significandum effectum independentiæ, non significato effectui incommunicabilitatis. Hypostasis verò nomen est impositum ad utrumque effectum significandum, sicut & personalitas. Neque refert, quòd subsistentia in rebus creatis utrumque effectum præstet, & significet; id enim ex limitatione creatæ naturæ & subsistentiæ provenit. In Divinis alio modo se res habet, ubi neque incommunicabilitas à forma absoluta, neque perfectio independentiæ à forma relativa provenire potest, ac proinde effectui independentiæ subsistentia absoluta; effectui verò incommunicabilitatis subsistentia relativa respondere debet.

Objicies secundò. Deitas ut præintellecta relationibus, non potest esse principium processionum ad intra: ergo ut sic non potest habere subsistentiam.

Respondeo negando consequentiam, quia Deitas non nisi ut modificata relationibus potest esse principium actuum notionalium, juxta illa, quæ in 21. disp. dixi.

Objicies tertio: Si DEUS ut præintellectus relationibus esset suppositum subsistens, etiam esset Persona, adeoque quatuor forent Personæ in Divinis. Sequela probatur: Persona plus non significat, quam subsistentem in natura rationali; sed DEUS esset ita subsistens: ergo.

Respondeo negando sequelam, quia vox *Persona* est imposita ad significandam perfectitatem incommunicabilitatis, quam DEUS non habet, nisi propter relationem: & ideo Persona non significat quomodocunque, sed incommunicabiliter subsistentem in natura rationali.

Si opponas textum S. Doct. in 3. p. q. 2. a. 3. ad primum, *exclusis per intellectum proprietatibus personalibus remanebit in consideratione nostra natura Divina ut subsistens, & ut persona.*

Respondeo dici personam incompletè, & secundum aliquas rationes, non completè secundum omnes, sic enim requiritur incommunicabilitas, quam non habet natura Divina exclusis proprietatibus personalibus.

G g 2

DISPU.

DISPUTATIO XXV.

DE

Divinis Personis in genere.

Quamvis Persona apud Comicos olim qualitatem potius, quam individuum hominis significarit, tamen antiquissimo usu non solum apud Theologos, sed etiam Jurisconsultos humanum seu rationale suppositum significat, cum *insit, de Jure naturali omne jus, quo utuntur*, dividunt in illud, quod ad personas, res & actiones pertinet. Recepta est apud Theologos definitio personæ à Boëtio tradita: *Persona est rationalis nature individua substantia*. Ubi per *rationalem naturam* non illa solum intelligitur, quæ ratiocinandi virtute pollet, sed quælibet intellectiva, etiam Angelica. Per ly *individua substantia*, non tantum significatur singularis substantia, cum in hac acceptione anima rationalis & Divinitas præintellecta relationibus, & humanitas Christi, ut præcisa à supposito Verbi, personæ dicerentur: sed exponente S. Doct. q. 29. a. 1. *incommunicabilis substantia*. Huc etiam pertinet vox græca *hypostasis*, olim ambiguo sensu à Græcis pro subsistentia, à Latinis pro significatione substantiæ usurpata; quæ tamen ex usu Ecclesiæ posterioribus temporibus recepto, si concretè accipiatur, significat vel suppositum in toto genere substantiæ, vel Personam intra limites naturæ & substantiæ rationalis. Si sumatur abstractè, idem significat, quod personalitas, vel subsistentia incommunicabilis. Numerum & cognoscibilitatem Divinarum Personarum Disp. 20. consideravimus: restat, ut in præsentî Disp. Personæ constitutum, Trinitatis & singularum Personarum notiones, nomina, prædicata, & modos prædicandi dispiciamus.

ARTICULUS I.

Quodnam sit constitutum Personæ Divinæ?

SUMMARI A.

1. Personæ Divinæ qualiter admittant constitutum?
2. A constitutivo remouentur origines.
3. Persona constituuntur relationibus.
4. Non transcendentalibus.
5. Sed formalibus.
6. Sitne ideo relatio seipsa prior & posterior?
7. Paternitas tantum sub exercitio referendi facit explicite concipi Patrem.
8. Esse ad est inadaquata ratio differentialis relationis Divinæ.
9. Relatio per incommunicabilitatem est prima ratio distinguendi personam.

§. I.

Persona non constituuntur originibus, sed proprietatibus personalibus.

1. Divinæ Personæ ita sunt ab invicem distinctæ, ut tamen in natura identicè conveniant: ideo non sunt primò, & se totis diversæ, prout olim Durandus sentiebat, sed habent singulæ constitutum, quo in ratione Personæ constituuntur, & ab aliis Personis distinguantur: siquidem idem est rei constitutum, quod distinctivum. Porro nomine constitutivi non intelligimus constitutum aut constitutionem formalem per modum compositionis, quo modo forma physica formaliter constituit compositum physicum; differentia metaphysicum: sed constitutum & constitutionem virtuales per modum simplicitatis, hoc est ejusmodi formam, quæ posita hoc ipso formaliter

habetur ratio completa Divinæ Personæ, ejusque distinctio ab omni altera Persona, quantum nulla partium compositio intercedat.

Ideo non possumus illis assentiri, qui Divinæ Personas per origines constituunt. Aut enim intelligunt originem activam, aut passivam. Si originem activam; illa est operati quoddam actus notionalis, qui suppositum præsupponit, suppositorum quippe est operari; neque illud proinde constituit. Ut taceam, quod Spiritus S. hac ratione careret constitutivo, quia caret origine activâ. Non etiam possunt constitui per originem passivam, tum quia non minus Patet caret origine passivâ, quam Spiritus S. activâ; tum quia constitutum significat formam fixam, quæ res aliqua suum esse permanenter obtinet: non verò origo ex modo significandi est forma vialis, & quasi fieri ipsius termini: in rebus quippe creatis filius per nativitatem non habet suum esse formaliter, sed vialiter & in fieri. Tandem omnis origo sive activâ, sive passivâ in recto dicitur aliquod absolutum; forma verò absoluta sicuti non potest esse distinctivum, ita nec constitutum Personæ Divinæ.

Verissima, uti & receptissima doctrina est, Personas constitui relationibus seu proprietatibus relationalibus, uti ex Concil. Lateranensi. c. *firmiter* & Concil. Florent. Sess. 1. aperte colligitur, ubi dicitur: *Personas Divinas per suas proprietates distingere*. Et ne fortè existimares, has proprietates esse absolutas, in eod. Florent. Sess. 18. Joannes Theo-

Theologus dixit: *Proprietates nequaquam communicabiles sunt, quod quidem ex relationis vi creditur evenire.* Nec sane proprietates Divinarum Personarum in script. aliis, quam relativis nominibus explicantur.

Sed qualibus, inquis; relationibus differunt Persona? Respondent non pauci: transcendentibus. Non placet: Quidquid enim sit de veritate & existentia relationum transcendentium (de qua Philosophi disputant) certe formaliter esse ad terminum, ut correlativè oppositum, est formalis effectus non transcendentalis, sed pradicamentalis relationis. Unde jam supra advertimus Divinas relationes habere se ad modum pradicamentalis relationis. Ad modum, inquam, illius, quia cum non sit in pradicamento collocabilis, absolute pradicamentalis dici non debet. Habet se tamen per modum pradicamentalis, quia dicit formaliter habitudinem ad terminum correlativum, & fundat oppositionem relativam, quod relationi pradicamentali est proprium. Quod enim est Pater, ad Filium est, *Et hoc solum numerum infirmat, quod ad invicem sunt, & in hoc numero caret, quod ad se sunt.* ut affirmat Concil. Toler. & ubi non obviat relativa oppositio, omnia in Divinis numm sunt. Porro relatio transcendentalis nihil refert formaliter, neque fundat oppositionem relativam, imò pertinet ad pradicata absoluta: adeoque ad distinctionem vel constitutionem Divinarum Personarum nihil conducit.

Non ergo transcendentalis, quæ semper potius est radix & fundamentum veræ relationis, quam vera relatio; sed ipsa formalis relatio, cujus esse est ad alium se habere, Divinam Personam constituit. Nam idem est rei constitutum, quod distinctivum: sed distinctivum in Divinis est sola relatio: ergo & constitutum. Minor liquet ex supra allato axioma, neque aliunde Divinæ Personæ possunt esse distinctæ, quam unde sunt incommunicabiles, sed ex solis pradicatis relativis sunt incommunicabiles, cum absoluta omnia sunt communia in Divinis.

§. II.

Enodantur difficultates oppositæ.

6. Sed hinc gravis emergit difficultas, quomodo non relatio ipsa sit prior, & posterior, si Personam constituit? Constitutum quippe Personæ præsupponitur origini & actui notionali: ipsa quoque origo seu ratio fundandi præsupponitur relationi: ergo si relatio constituit Personam, præsupponitur sibi metipsum. Verùm hanc ipsam difficultatem vidit S. D. & unâ distinctione expedit hic q. 40. a. 4. dicens. *Proprietas personalis Patris potest considerari dupliciter, uno modo, ut est relatio, & sic secundum intellectum præsupponit actum notionalem, quia relatio in quantum hujusmodi fundatur super actum; alio modo secundum quod est constitutiva Personæ; & sic oportet, quod præintelligatur relatio actui notionali, sicut Persona agens præintelligitur actioni.*

Quibus verbis S. D. indicat, duo inadæquata

munia & formales effectus in relatione considerari posse: nempe exercitium actuali referendi & respiciendi, ac secundò rationem formæ hypostaticæ, & incommunicabilis subsistentiæ. Unde licet relatio quantum ad ipsum exercitium referendi actum notionalem, seu rationem proximam fundandi sequatur, & ut sic non constituat Personam, sed constitutam supponat; sub altera tamen ratione formæ hypostaticæ, ad actum notionalem præsupponitur, ipsamque Personam constituit. Neque hoc novum est, ut eadem forma diversos effectus formales, & inadæquata præstans munia, sub una consideratione sit prior, & sub alia ratione posterior; velut apud Thomistas gratia sanctificans, ut est in infundi, & quasi in fieri, præcedit contritionem, & sequitur eandem, ut est in facto esse.

Sed dices primò. Quandoquocunque concipitur Pater, concipitur ut relatus ad Filium; sed quandoquocunque concipitur persona constituta paternitate, concipitur ut Pater: ergo quandoquocunque concipitur persona constituta paternitate, etiam concipitur, ut relata ad Filium. Sed concipitur constituta paternitate præsuppositivè ad actum notionalem: ergo etiam concipitur relata præsuppositivè ad actum notionalem.

Respondeo, distinguendo minorem: quandoquocunque concipitur persona constituta paternitate, prout Paternitas dicit exercitium referendi, concipitur explicitè ut Pater, concedo. quandoquocunque concipitur sub ratione formæ hypostaticæ, nego, & similiter distincto consequente, & subsumpto, nego alteram consequentiam.

Dices secundò. Relatio non potest concipi absque sua ratione differentiali: sed præsuppositivè ad actum notionalem, concipitur relatio Personam constituens: ergo concipitur cum sua ratione differentiali: sed hæc est esse ad, & exercitium referendi: ergo.

Respondeo. Non potest relatio concipi absque sua ratione differentiali, vel adæquatâ, vel inadæquatâ, concedo, semper adæquatâ vel omnî inadæquatâ, nego, sed esse ad est ratio differentialis ipsius relationis; adæquata, nego, inadæquata, concedo. altera quippe inadæquata differentia est reddere incommunicabilem, sive habere rationem formæ hypostaticæ.

Objicies tertio: Relatio paternitatis per exercitium referendi distinguit formaliter Patrem à Filio, eique tribuit incommunicabilitatem: ergo per exercitium referendi Patrem constituit.

Respondeo, distinguendo primum membrum antecedentis. Relatio quoad exercitium referendi distinguit actu formaliter, concedo, radicaliter, & seu prima radix distinguendi, nego. Constitutum porro non debet tantum distinguere; sed esse prima virtus & radix distinguendi. Alterum quoque membrum antecedentis distinguo. Relatio per exercitium referendi facit incommunicabilem per se primò, nego, consecutivè & quasi secundariò, concedo antecedens, & nego consequentiam.

ARTICULUS II.

De notionibus & modo loquendi de Divinis Personis.

S U M M A R I A.

1. Quid sit notio?
2. Quot sint notiones?
3. Origines non sunt notiones.
4. Disparitas inter innascibilitatem & ingenerabilitatem.
5. Innascibilitas an sit negatio?
6. Summa Personarum similitudo & aequalitas.
7. Earundem $\pi\epsilon\tau\epsilon\sigma\iota\varsigma$, seu circum infessio.
8. Ejus vocis auctor D. Damascenus.
9. Regulae pradicandi absolute.
10. Regulae pradicandi singulariter, vel pluraliter.
11. Regulae pradicandi transcendencia?
12. Unum & Ens dicuntur tam singulariter, quam pluraliter.
13. Non autem bonum & verum.
14. Quomodo Persona pradicetur de singulis personis?

§. I.

Quid, quae & quot notiones Divinarum Personarum?

1. **N**Otio hic q. 32. a. 2. definitur à S. D. quòd sit propria ratio cognoscendi Personam Divinam, hoc est, ratio objectiva, tenens se ex parte Personae, per quam, veluti specialem notam & characterem, aliquam Personam Divinam cognoscimus, & ab alia fecernimus. Quae proinde quatuor exigit conditiones. Primò ut significetur termino abstracto, quia sicut ratio formalis essendi, vel aliquid constituendi termino abstracto, ipsum verò constitutum termino concreto significatur; ita & ipsum cognitum termino concreto, ratio verò cognoscendi melius termino abstracto exprimitur. Secundò, ut sit aliquid ad originem pertinens: omnis enim distinctio in Divinis ex relatione originis provenit. Tertiò, ut non sit commune omnibus Personis: hoc ipso enim non esset ratio distinguendi unam Personam ab altera. Quartò, ut pertineat ad dignitatem, eamque connotet, quia, ut habet S. D. q. 29. a. 3. ad 2. Persona est nomen dignitatis.
2. **Q**uinq; notiones, juxta eundem S. D. cit. q. 32. a. 3. & communem doctrinam Theologorum, ponuntur in Divinis. Nimirum innascibilitas, & paternitas in Patre: filiatio in Filio, spiratio activa in Patre & Filio: processio, seu spiratio passiva in Spiritu Sancto. Cujus numeri haec est ratio. Cum notiones pertineant ad originem, tot sunt notiones in Divinis, quot sunt diversi modi & rationes originis, quibus & dignitas Personae Divinae, & ejus ab altera distinctio nobis innotescit: sed ejusmodi diversi modi & rationes originis sunt quinque: ergo. Nam duplex in primis est ordo & modus originis; unus, qui vocatur, à quo alius; alter, qui ab alio: ille ad activam, iste ad passivam originem pertinet. Quantum ad modum originis à quo alius, sic est in Patre paternitas, quantum ad modum originis, qui ab alio, sic est innascibilitas, quae significatur Patrem esse ingeneratum, primum & fontale principium Personarum, seu principium sine principio. In Filio quoad rationem,

qui ab alio, est filiatio; quoad rationem, à quo alius, sic est spiratio activa communis Patri & Filio. Tandem quoad modum originis, qui ab alio, est in Spiritu sancto spiratio passiva, quantum ad ordinem, à quo alius, nulla ulterior datur, cum productiones ad intra in Spiritu S. terminentur. Et hinc pater quinarium numerum notionum.

Intelliges ex dictis primò. Ipsas origines & generationem, nativitatem, non esse notiones, partim quia per illas non directè, & proximè ipsa Persona, sed actus notionalis ipsius innoscitur; partim, quia non significat per modum formae permanentis, sed quasi vialis & fluentis, & ita nativitas Filium non quasi in factò esse, sed quasi in fieri denotat.

Intelliges secundò. Cur innascibilitas connotat notionem; non item ingenerabilitas, vel inspirabilitas. Ratio nimirum est, quòd innascibilitas negat omnem modum ab alio procedendi, adeòque significat dignitatem primi fontalis principii, quae non nisi primo supposito infinita et Divinae intelligentiae convenire potest. Ingenerabilitas verò, vel inspirabilitas tantum negat aliquem specialem & determinatum modum ab alio procedendi, quod etiam reperitur in creaturis, & ideo non significat dignitatem.

Neque refert, quòd innascibilitas sit negatio, negatio verò non sit dignitas. Nam esse, quòd in modo significandi innascibilitas formaliter dicat negationem; adhuc tamen pertinet ad dignitatem, quia ex parte rei significat importans fundamentum hujus negationis, quod connotat dignitatem: neque enim notio ipsa debet esse dignitas, sed dignitatem denotare & manifestare.

Quæris, quodnam sit hujus negationis fundamentum? Resp. esse ipsammet paternitatem, prout in ratione formae hypostatice primò terminat Divinitatem: atque ita connotat naturam Divinam, ut à se habitam, facitque, quòd Pater habeat primatum originis, sicque fontale principium tum communicativum Deitatis, tum productivum Filii & Spiritus S.

§. II.

Divinarum Personarum similitudo, aequalitas, & mutua inhabitatio.

Divinas Personas sibi invicem simillimas & coaequales esse docet fides in Symbolo Athanasio. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus S. & tres Personae coaeternae sibi sunt, & coaequales. Ratio utriusque est manifesta: quia quantum magis aliqua conveniunt in una forma, tanto sunt similliora, & quantum magis sunt ad invicem commensurata absque unius excessu super alterum, tanto major est inter illa aequalitas: sed Divinae Personae tam in natura, quam omnibus perfectionibus simplicissime per identitatem conveniunt, nec reperitur in illis unius Personae excessus super alteram, neque quoad perfectionem, neque quoad durationem: uti elegantissime expressit D. Augustinus.

Personis I. 6. de Trinit. c. 10. *In summa Trinitate unum est una, quantum tres simul sunt; nec plus unum, sicut duo quam una, & in se infinita sunt. Sed & singula sunt in singulis, omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in omnibus, & unum omnia.*

Hæc pertinet intima & mutua Personarum interseccientia, quam Scholastici circuminseccionem Græci perichoristin vocant. Hæc quippe vox significat intimam & vitalem immanentiam unius Personæ in altera: quam illarum quælibet ex duplici capite obtinet. primò propter identificacionem cum essentia: in quo enim intimius aliquid esse potest, quam ubi est sua essentia? Secundò ratione originis: dum enim personæ productæ procedunt per modum termini immanentis, quælibet Persona productæ est in producta, seu principium in termino; & quælibet producta est in producente tanquam terminus in principio. Unde Joan. 10. Christus dixit: *Pater in me est, & ego in Patre.* Et Ecclesia in hymno: *In Patre natus Filius, & totus in Verbo Pater.*

Primus, qui hac voce *perichoristin* usus fuit, videtur esse Damascenus I. 3. fidei. c. 5. Res tamen ipsa è præallegatis Evangelii Verbis pridem antè à SS. PP. agnita atque exposita: è quibus notissimus Doctor D. Dionysius de Divin. nomin. c. 2. inquit. *Divina, celestiaque lumina tota in vobis esse:* & Cyrillus I. 1. Theol. c. 8. *hypostasin Filii esse in hypostasi Patris, sicut solis splendor est in sole.*

§. III.

Modi prædicandi de Divinis Personis.

Uta teste S. Hieron. citato à S. Th. q. 31. a. 2. *Quia ex verbis inordinatè prolatis hæc est incertum, idèoque cum magna cautela loqui oportet de mysterio SS. Trinitatis; propterea breviter agendum de modo loquendi, & prædicandi, in Divinis.* Et quidem in primis de modo prædicandi absolute ponimus sequentes regulas.

Prima esto. Adjectiva notionalia possunt prædicari de essentialibus in concreto sumptis. Vera enim est hæc propositio, *DEVS generat*, quia DEVS Pater generat. Non autem de essentialibus in abstracto: falsæ enim sunt istæ. *Essentia generat, DEUS spirat.* Ratio est, quòd ut notionalia rectè prædicentur, debet significari persona habens illam formam notionalem: sed hæc tantum significatur in nomine concreto, non autem abstracto.

Secunda est. *Essentialia* (inquit S. D. q. 39. a. 2.) *quæ non habent ordinem ad aliquem actum, sed remouent condiciones creaturæ à DEO, possunt prædicari de notionalibus, ut paternitas est æterna, immensa, &c.* Sensus est, prædicata absoluta quidditativa & negativa, ut sunt infinitus, æternus, immensus, à se &c. & alia, quæ non conveniunt essentia Divinæ sub statu reduplicationis & exercitio distinctionis virtualis, posse de abstractis notionalibus prædicari; non item illa, quæ conveniunt sub exercitio distinctionis virtualis.

Unde falsæ est hæc propositio. *Paternitas est communicabilis*, quia communicabilitas convenit essentia, ut virtualiter distinctæ ab omni notione.

Tertia. Signa universalis vel particularis, *omnis, aliquis, nullus, ineptè & falsò junguntur termino essentiali, quis enim ferat dicentem: Omnis DEVS creat?* bene tamen junguntur Personis. Verum enim est: *Qualibet Persona est ens à se, aliqua Persona est Filius, &c.*

Quarta. Dicitio exclusiva *solus, tantum* non potest adungi termino personali respectu actus essentialis; potest autem adungi respectu prædicati notionalis. Ratio est manifesta: quia absoluta sunt communia; non autem notionalia. Unde ista quidem patiuntur exclusionem alterius Personæ, non autem illa: ita *solus Pater generat, non autem solus Pater creat.*

De modo singulariter vel pluraliter prædicandi I. 0. sint regulæ sequentes.

Prima. Prædicata, quæ Personis Divinis ratione solius essentia conveniunt, substantivè accepta non nisi singulariter prædicantur. Colligitur ex Concil. Toletano secundo supra citato dicente: *Hoc solùm numerum insinuat, quòd ad invicem sunt, & in hoc numero carent, quòd ad se sunt.* Ratio est, quòd Personis convenit ratione alicujus immultiplicabilis, est immultiplicabile, sed quæ conveniunt ratione Divinæ essentia, conveniunt ratione alicujus immultiplicabilis, ergo: ideo ex Symbolo Athanasii in Divinis non tantum non dicuntur *tres Dii, tres Domini*, sed neque *tres æterni, omnipotentes*, neque secundum S. August. supr. cit. *tres magni, aut tres boni*, quia hæc omnia prædicata Personis conveniunt ratione essentia.

Dixi, *substantivè accepta*, quòd si enim adjectivè accipiuntur (veluti illa, quæ ex modo significandi sunt adjectiva, accipi possunt) nil prohibet, quin pluraliter dicantur. Unde in eodem Symbolo Athanasii dicitur: *tota tres Persona coæternæ sibi sunt*: ubi ly *coæternus* non ut prius *substantivè*, sed *adjectivè* accipitur. Rationem differentia accipe à S. Doctore q. 39. a. 3. *Quia singularitas vel pluralitas nominis substantivi attenditur secundum formam per nomen significatam; in adjectivis vero singularitas vel pluralitas secundum supposita; hinc dicitur unus Spirator, sed duo Spirantes, unus DEVS, sed tres habentes Deitatem.*

Secunda est: Quæ Divinis Personis conveniunt præcisè ratione proprietatis personalis, tantum pluraliter, non singulariter de omnibus dicuntur. Ratio est opposita priori: nempe quæ conveniunt ratione proprietatum personalium, conveniunt ratione alicujus multiplicabilis: ergo non singulariter, sed tantum pluraliter dici possunt. Ideo non dicitur in Divinis una Persona, & hypostasis, sed tres Personæ & hypostases: ipsa tamen proprietates personalis, sicut non nisi unam Personam constituit, ita neque singulariter de omnibus, neque pluraliter de singulis, sed singulariter de unica dicitur. *Sic unus est Pater, unus Filius, unus Spiritus S.*

Tertia. Prædicata, quæ partim ratione essentia, partim ratione proprietatum personalium conveniunt, illa tam pluraliter: quam singulariter in Divinis dici possunt: sic dicimus primò, *unam trium Personarum subsistentiam absolutam*, in quantum significat perfectitatem independentem, & tres

& tres *subsistentias relativas*, acceptas videlicet propter incommunicabilitatis. Dicimus secundò, Divinas Personas esse unam rem & entitatem, & esse plures res & entitates. Unam rem & entitatem, secundum realitatem essentiae; plures secundum entitates & realitates relativas, quae utique sunt quidditates oppositae non enti, vel enti ficto, adeoque verae entitates & realitates.

Sed quomodo praedicata transcendentia, Ens, Unum, *Verum, Bonum*, singulariterne, an pluraliter dicuntur in Divinis?

11. Respondeo primò. Ens singulariter & pluraliter dici posse. Potest ly *Ens*, significare vel *concretum* existentiae, hoc est essentiam & quidditatem, quae habet esse, vel ordinatur ad esse; vel *concretum entitatis*, hoc est, quidditatem oppositam non enti vel enti ficto. Si primo modo accipiat, constat ens non posse pluraliter dici, quia actus existentiae secundum dicta non multiplicatur relativè. Si accipitur secundo modo, potest pluraliter dici, quia quaelibet relatio est quidditas opposita non enti, vel enti ficto, & sic verum est, quod sint tria entia.

12. Respondeo secundò. Unum dici posse tam pluraliter, quam singulariter: singulariter, ratione essentiae, & sic dicimus. *SS. Trinitas unus DEVS, tres personae, una essentia*: Et Christus Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus*. Ubi adnotante D. Augustino ly *unum* substantivè prolato significatur essentiae unitas, in ly *sumus* pluralitas Personarum. *Sumus enim non diceret de uno: sed unum non diceret de diversis*. Pluraliter, ratione

singularum Personarum, cum numerus non sit absque distinctione unitatum. Et sic dicimus, *unam essentiam esse tres Personas*, & tres unitates relativas. Non tamen (ut advertit S. D. q. 29. a. 4.) dici possunt *tria individua*, quia individuum est indivisum in se, & divitum à quovis alio secundum divisionem naturae, qualis non est in Divinis.

Respondeo tertio. *Verum & bonum* non pluraliter dici in Divinis. Et de bono constat ex prædictis, ubi bonitatem & perfectionem relativè negavimus in Divinis: Cum ergo bonitas relationibus non nisi ratione esse Divini absoluti in se inclusi conveniat, multiplicari non potest: ideoque cum S. August. ibidem *tres bonos* substantivè dici posse negavimus. Idem asserendum est de vero. Nam veritas idem hic est, quod cognoscibilitas entis, sed hæc multiplicari nequit, quia convenit Divinis Personis ratione actus puri, & essentiae immaterialissimæ, quæ multiplicationem non patitur.

Si tandem peras, quomodo ly *Persona* de singulis Personis dicatur? An videlicet univoce per modum generis, vel speciei? Respondeo negativè: quia non potest in Divinis perfectè præfieri aliæ quæ ratio communis æqualiter participabilis à his inferioribus. Igitur hoc prædicatum habet potius per modum individui vagi, imperfectè abstractibilis à suis inferioribus, quod significet distinctionem ex parte naturæ, & distinctionem in modo subsistendi.

DISPUTATIO XXVI.

DE

Divinis Personis in specie.

Ad q. 33. usque ad 39.

Post tractationem eorum, quæ ad cognitionem Divinarum personarum generatim pertinent, superest illa quoque expendere, quæ De Divinis Personis singillatim in quaestione veniunt, quibus expositis totum tractatum in Divinis missionibus cum Angelico Doctore in q. 41. absolvimus.

ARTICULUS I.

De nominibus prima & secunda Personæ.

SUMMARI A.

1. *Tria propria nomina prima Personæ, & primò Pater.*
2. *Quo sensu proprie dicatur principium?*
3. *An etiam conveniat nomen Auctoris?*
4. *Quo sensu dicatur ingenuus?*
5. *Secunda Persona proprie Verbum & Filius,*
6. *Item imago.*
7. *Nomina appropriata Patris & Filii.*

§. I.

Nomina prima Personæ.

1. *Tria sunt nomina, quæ primæ personæ in Divinis tribuantur: Pater, Principium, & Ingenuus. Pater dicitur, non eâ solùm ratione, quâ*

Pater creaturatum & omnium illarum est conditor, quæ translaticia acceptio paternitatis communis est toti Trinitati; neque prout per gratiam sanctificantem creaturas rationales adoptat in filios, cum & istud commune sit omnibus Personis, sed quia æternâ generatione Filium sibi consubstantialem producit.

Principium quoque dicitur, non solùm sub communi ratione principii, sive ad extra, quod tutius toti competit Trinitati; sive ad intra, quod etiam Filio convenit, sed antonomasticè, tanquam principium sine omni principio, non modò causante, in quo à creaturis; sed etiam producente, in quo à reliquis Personis secernitur.

Sed etiamne rectè & notionaliter Author appellatur? Ita videtur deduci è S. D. in 1. dist. 29. q. 1. a. 1. dicente, quòd nomen Authoris supra rationem principii addat negationem passivæ originis ab alio. Verum D. Hilarius l. 1. de Trin. hoc nomen facit commune Patri & Filio dicens, quòd *Spiritus S. de Patre & Filio ambobus confitendus sit.* D. Augustinus illud non nisi cum cautela & distinctione admittit contra Arianos, qui hoc nomine majoritatem in Patre respectu Filii intendebant: sic enim inquit contra Maximin. c. 4. *Si propterea DEVM Patrem de Filio dicit Authorem, quia ille genuit, genitus est iste, quia iste de illo est, non ille de isto; factor & concedo: si autem per nomen authoris minorem vis facere Filium, Patremque majorem, nec ejusdem substantia Filium, cujus est Pater, desistat & respiciam.*

Præterea proprium, Patris nomen est, *Ingenititas*, quo ejus notionalis innascibilitas declaratur; nec tantum significatur negatio originis generativæ, quæ etiam reperitur in Filio, sed positiva possessio naturæ à se ipso cum exclusione omnis alterius processionis. Unde etiam S. Dionysius de Divin. nom. inquit, *solum fontem supersubstantialem Deitatis esse Patrem, & Conc. Toletanum sextum. Creditimus Patrem ingenitum, increatum, fontem & originem totius Divinitatis.* Ubi Pater non ideo dicitur, *Fons Deitatis*, quasi Deitas ab ipso promanaret, id quippe damnatum est in Concil. Lateran. C. *damnamus.* Sed quia habet in se ipso Divinitatem à nullo acceptam (*à se*) & à se in Filium & Spiritum Sanctum identicâ communicatione derivatam.

S. II.

Nomina propria Filii.

Nomina secundæ Personæ propria sunt *Verbum, Filius, & Imago.* Procedit, ut *Ver-*

ARTICULUS II.

E quorum obiectorum cognitione Verbum per se procedat?

SUMMARIUM.

1. Exponitur status questionis.
2. Verbum per se procedit ex cognitione omnium, quæ sunt formaliter in DEO.
3. Non sequitur, quòd Verbum sit imago sui ipsius.
4. Novitas, in quantum productiva Verbi, est prædicta.
5. Cognitione productiva Verbi tantum est illo prior prioritate à quo.
6. Verbum etiam per se procedit è cognitione possibilem.
7. Non autem è cognitione futurorum.
8. Exponitur textus Anselmi.
9. Comprehensio causæ perfectæ requirit comprehensionem effectuum contentorum.
10. Ablatis possibilem Verbum non remanet ejusdem rationis.

S. I.

Verbum per se procedit ex cognitione omnium attributorum & Personarum.

1. Si questio hujus articuli intelligatur de cognitione obiectorum, per quam de facto, non tantum per se, sed etiam concomitanter Verbum Divinum procedit, certum est Verbum procedere ex cognitione omnium obiectorum, quæ cunctæ per comprehensivam DEI scientiam attingunt. Uti clarè tradit S. D. q. 34. a. 1. ad 3. dicens: *Pater intelligendo se, & Filium & Spiritum S. & omnia alia, quæ ejus scientiâ continentur, concipit Verbum, ut sit tota Trinitas Verbo dicatur, & omnis creatura.* Et ratio est manifesta: ex illorum obiectorum noticia procedit Verbum, quæ cunctæ repræsentantur in Verbo, quæ cunctæ enim Pater intelligit, in Verbo dicendo exprimit. *Dicit enim uno eodemque Verbo seipsum, & quæcumque facit.* Inquit S. Ansel. Monol. c. 32. & *Verbum de suo nihil habet, sed totum de illa scientia, ex qua nascitur.* Aug. l. 1. s. d. Trinit. c. 12.

quæ procedit, ut terminus intelligibilis dictionis: Cùmque ex vi hujus intellectivæ dictionis procedat in similitudinem dicentis, non solum intentionalem, sed propter summam identitatem, quæ est inter esse, & intelligere Divinum, etiam naturalem, procedit ut Filius naturalis & consubstantialis Patri. Sic appellatur Joan. 1. *Verbum caro factum est.* Matth. 3. *Hic est Filius meus dilectus.* Matth. 16. *Tu es Christus Filius DEI vivi.* Unde & Augustinus l. 9. de Trinit. c. 12. *DEI Verbum Filium esse nullus Christianus dubitat.*

Tandem appellatur. *Imago DEI invisibilis.* 6. Coloss. 1. *Candor lucis æternæ, & Speculum sine macula, DEI Majestas, & imago bonitatis illius.* Sap. 7. Imago quippe definitur. quòd sit *imago ab alio deusita similitudo.* ad quam proinde duæ conditiones requiruntur: similitudo nimirum & processio: idcirco tametsi ovum ovo, lac lacti sit simillimum, neutrum tamen alterius est imago, quia ab ipso non exprimitur. Sed utraque conditio in Verbo & Filio DEI perfectissimè reperitur, nam & procedit à Patre, & eundem adæquatissimè repræsentat non tantum per assimilationem, sed etiam per identitatem naturæ, idque ex vi suæ processionis, ut aliàs diximus, ideoque est imago non tantum assimilativa, sed etiam comprehensiva Patris.

Alia quoque nomina & effectus, quamvis omnibus Personis communes, tamen per appropriationem uni vel alteri Personæ specialiter tribuuntur, ob specialem aliquam convenientiam cum Personis, earumque originibus: Quamvis ergo potentia toti Trinitati conveniat, specialiter tamen Patri tribuitur, quia ipse est primum principium tam ad intra, quam ad extra. *Sapientia* appropriatur Filio, sicut & veritas, quia sicut sapientia, ita ipse quoque oritur per intellectum.

H h

com-

comprehensivum, & adequatum scientiæ Patris. Controversia igitur est, è quorum objectorum notitia non tantum concomitanter, sed per se procedat Verbum, *perfectate* quarto modo: ita videlicet, ut si istorum objectorum cognitio non esset, etiam Verbum Divinum secundum perfectionem sibi essentiali à Patre non procederet? Cæterum objecta, ad quæ comprehensiva Patris scientia terminatur, in quadruplici sunt differentia. Est in primis essentia cum attributis. Secundò, relationes & Personæ. Tertiò Creatura possibilis. Quartò creaturæ actuales. De quibus diversa sunt Doctorum placita. Primò Rada contr. 11. a. 2. concl. 4. cum suo Scoto negat Verbum procedere ex cognitione ullius Personæ.

Secundò. Puteanus hic dubit. 2. concl. ult. censuit, procedere ex cognitione essentia & primæ Personæ, non verò ex cognitione sui & Spiritus S. Tertiò Alarcon disp. 8. c. 8. cum Valquez admittit procedere per se ex cognitione sui; negat verò ex cognitione Spiritus S. Quarta sententia docet procedere per se ex cognitione non tantum essentia & attributorum, sed etiam omnium Personarum, quam tradit Angelicus Doctor hic q. 34. a. 1. ad 3. & in 1. dist. 27. q. 2. a. 2. De verit. q. 4. a. 5. quem præter Discipulos Scholæ Thomistica sequuntur Suarez. l. 9. de Trinit. c. 4. Ylambertus, Ariaga, aliique.

2. Conclusio I. Verbum Divinum per se quarto modo procedit ex cognitione omnium eorum, quæ sunt formaliter in DEO; adeoque omnium attributorum & personarum. Ita citatus S. D. hac q. 34. a. 1. ad 3. his verbis: *Sic ergo uni soli Personæ convenit dici, eo modo, quo dicitur Verbum; eo verò modo, quo dicitur res intellecta in Verbo, cuiuslibet Personæ convenit dici, Pater enim intelligendo se, & Filium & Spiritum S. & omnia alia, quæ in ejus scientia continentur, concipit Verbum, ut sic tota Trinitas Verbo dicatur, & etiam omnis creatura.*

Ratio fundamentalis est: Verbum Divinum essentialiter quidditativum, adequatum, & comprehensivum, petit essentialiter procedere per cognitionem intuitivam, quidditativam & comprehensivam. Sed cognitio quidditativa & intuitiva Divinæ essentia necessariò videt non tantum attributa, sed etiam Personas & terminos, in quibus illa subsistit, ut ostendimus in priori Tractatu: ergo.

3. Oppones primò. Hinc sequitur, quòd Verbum sit imago sui ipsius, & Spiritus S. Si ex horum omnium cognitione per se procedit: sicut dicitur Imago Patris: quia procedit ex cognitione Patris, quæ se ipsum Pater æternus intelligit.

Respondeo negando sequelam: quia ad rationem Imaginis præter representationem & manifestationem objecti, ulterius requiritur origo ab illo, quod representat, uti supra notavimus. Ideo licet Verbum Divinum respectu omnium objectorum, quæ representat, servet rationem Verbi, non tamen habet rationem Imaginis, nisi respectu solius Patris, quia solus Pater se ipsum cognoscendo, Verbum exprimit, nec tantum respectu Verbi habet rationem objecti, sed etiam principii; alia verò objecta tantum sunt terminativa,

non etiam principiativa, qua de causa etiam represententur in Verbo tanquam in Verbo, quia ad hoc sufficit representatio ipsorum, non tamen representantur tanquam in Imago, quia Verbum non originatur in ipsis.

Oppones secundò. Notitia intuitiva supponit suum objectum; atqui cognitio, ex qua verbum procedit, illud non supponit, sed est prior prioritate originis: ergo non potest esse cognitio intuitiva ipsius Verbi, & consequenter Verbum non procedit ex cognitione sui ipsius.

Respondeo, distinguendo majorem; si sit notitia purè speculativa, transeat, major, si sit notitia practica, nego majorem: ergo cognitio, ex qua Verbum procedit, non est intuitiva ipsius Verbi: speculativa purè, concedo, & practica, nego illam & alteram consequentiam. Instantia habetur in scientia visionis, quæ est intuitiva creaturarum, & tamen causa ipsarum.

Oppones tertio. Si Verbum procederet ex cognitione sui ipsius, esset prius seipso, consequens est absurdum: ergo. Sequela probatur. In eodem instanti est objectum & cognitio intuitiva ipsius: sed cognitio est prior, quam Verbum, quod ex illa procedit: ergo etiam ejus objectum est prius, &c. atqui objectum hujus cognitionis est ipsummet Verbum: ergo Verbum est prius seipso quam objectionem paucis mutatis facile applicabis etiam ad cognitionem Spiritus S. qui origo est ipso Verbo posterior.

Respondeo, argumentum peccate in forma, quia in majori sumitur prioritas durationis, cognitionis, & in quo; in minori verò prioritas originis, & à quo: ex quo termini vitiosè multiplicantur. Gratis tamen distinguo majorem, in eodem instanti in quo, est cognitio & objectum, concedo, in eodem instanti à quo, si nempe cognitio sit practica, & productiva objecti, nego majorem. Sed cognitio est prior, quam Verbum, prioritate à quo, concedo, prioritate in quo, nego minorem & consequentiam.

§. II.

An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum.

CONCLUSIO II. Verbum per se procedit ex cognitione creaturarum possibilium, non verò actualium. Est omnium Thomistarum contra Valquez disp. 193. c. 3.

Prima pars probatur primò. Ex eorum cognitione Verbum per se procedit, quæ per se exprimitur & representantur à Verbo: sed creaturæ possibilis per se representantur & exprimitur à Verbo: ergo Verbum per se procedit è cognitione creaturarum possibilium. Major patet, quia Verbum aliàs non esset adequatum & comprehensivum, prout advertit D. Augustinus. l. 15. de Trinit. c. 13. & 14. dicens: *Verbum Divinum esse de omnibus, quæ sunt in Scientia DEI: nam si aliiquid minus esset in Verbo, quam in scientia, non esset Verbum adequatum.* minor æquè est certa: quia Verbum comprehensivum Divinæ omnipotentia per se debet exprimere omnes terminos ipsius; atqui creaturæ possibilis sunt termini Divinæ omnipotentia: ergo Verbum Divinum debet exprimere & representare creaturas possibilis.

Pro-

Probatur secundò. Notitia comprehensiva Divinæ essentia & omnipotentia attingit omnia possibilis inibi eminenter contenta. & ideo D. Th. sup. q. 14. a. 5. dicit. DEUM alia se cognoscere, quia se comprehendit ut causam: sed Verbum per se procedit ex comprehensiva notitia DEI: ergo per se procedit ex notitia attingente omnia possibilis, non quidem ut objectum primum, sed tamen ut secundarium.

7. Secundæ partis ratio est. Ex illa notitia Verbum Divinum non petit per se procedere, quæ si non esset, nihilominus Verbum Divinum sub ratione Verbi infiniti & comprehensivi procederet; sed tamen DEUS non haberet notitiam creaturarum actualium & contingentium, Verbum Divinum sub eadem perfectione procederet: ergo ex illorum notitia per se non procedit. Minor probatur: quia cognitio & scientia creaturarum actualium fundatur super liberum decretum, estque proin libera, & potuisset absolute non esse, & nihilominus fuisset æterna Divini Verbi processio.

Confirmatur. Ens per essentiam necessarium non potest per se procedere ex libera cognitione: sed cognitio creaturarum actualium est libera, & Verbum Divinum est Ens per essentiam necessarium: ergo Verbum Divinum ex cognitione creaturarum actualium per se non potest procedere.

8. Objicies primò. *Authoritatem S. Anselmi monolog. c. 29. dicens: sive ergo ille cogitetur, nullo alio existente, sive aliis existentibus, necesse est Verbum coeternum illi esse cum illo: atqui si procederet per se ex cognitione creaturarum possibilium, tunc nullâ existente essentia possibili, non existeret aut procederet Verbum: ergo sentit D. Anselmus, Verbum Divinum per se quarto modo non procedere ex cognitione creaturarum possibilium.*

Respondeo D. Anselmum loqui de creaturis actualibus, non de possibilibus: nam de illis tantum existentia proprie affirmatur.

9. Objic. secundò. *Potest Verbum Divinum procedere ex comprehensiva cognitione Patris, quin procedat ex cognitione omnium creaturarum possibilium. Ergo non per se procedit ex*

omnium illorum cognitione. Consequentia patet ex nostra ratione & fundamento. Antecedens probatur. Comprehensio causæ non infert necessariò cognitionem omnis effectus in causâ contenti, ut patet in comprehensione, quâ Angelus comprehendit suum intellectum; neque enim per hanc comprehensionem attingit omnes suas cogniciones: aliàs videret simul omnia & infinita objecta, ad quæ ipsius cogniciones terminantur in omnem æternitatem. Ergo Divinæ omnipotentia comprehensione non infert formaliter cognitionem omnium creaturarum possibilium.

Respondeo negando antecedens. Cujus probationem distinguo: Comprehensio causæ imperfectæ & aliquo modo incompletæ in actu secundo, potest comprehendi non visis omnibus effectibus contentis, concedo. & talis est intellectus Angeli respectu futurarum cognitionum, ad quas primum indiget determinari: Comprehensio causæ infinite perfectæ & completæ, qualis est omnipotentia Divina, nego.

Objic. tertio. *Illud per se non requiritur ad processionem Verbi, quo per impossibile ablato Verbum remanet ejusdem rationis ac modò est: sed ablatis per impossibile creaturis possibilibus Verbum Divinum manet ejusdem rationis: ergo creaturæ possibiles non requiruntur ad processionem Verbi. Minor probatur. Quia DEUS tanquam primum Ens nullâ indiget creaturâ ad sui consistentiam: item, quia nulla exigitur creatura possibilis, ut Pater sit secundus ad generandum, sed hoc ipso, quòd Pater sit secundus ad generandum, Verbum Divinum ab ipso procedere intelligitur: ergo processio Verbi stat absque creaturis possibilibus.*

Respondeo, negando minorem. & ad primam probationem dico, non ex indigentia, sed ex intrinseca exigentia & natura causæ primæ & omnipotentia infinita DEUM habere connexionem cum creaturis possibilibus. Ad alteram probationem nego majorem: nam fecunditas generativa Patris est fecunditas intellectiva, adeoque requirit cognitionem comprehensivam: atqui comprehensiva non est, nisi terminetur ad creaturas possibiles, uti dictum.

ARTICULUS II.

De Persona Spiritus Sancti.

SUMMARI.

1. Nomen Spiritus S. tertia Persona proprium.	11. Fundamenta ex ratione.
2. Nomen amoris terminativè.	12. Contraria sententia asseritur & probatur auctoritate.
3. Et nomen Domini.	13. Eliditur Scotistarum responsio.
4. Ejus nomina per appropriationem.	14. Exponitur auctoritas objecta Divi Anselmi.
5. Error Grecorum de processione Spiritus S.	15. Satisfit ceteris Scotistarum fundamentis.
6. Veritas Catholica probatur auctoritatibus.	16. Ex D. Thoma ostenditur, Spiritum S. per se procedere à duobus suppositis.
7. Firmatur duplici ratione.	17. An vel quomodo virtus spirativa adequatè reperiatur in Patre.
8. Eneruatur fundamentum oppositum.	18. Disparitas inter virtutem spirandi & creandi.
9. Scotistarum doctrina, quòd distingatur Spiritus S. à Filio independentè à processione.	19. Viraque Persona constituit unum principium spirandi.
10. Eorum fundamentum ex auctoritate D. Anselmi.	

R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. I.

H 2

§. No.

§. I.

Nomina tertiæ Personæ.

1. Tertia Persona propriè appellatur *Spiritus Sanctus, amor, Donum*. Rationem primi nominis accipe à S. Doct. 4. contr. gent. c. 18. *Quia amatum in voluntate existit, ut inclinans, & quodammodo impellens intrinsecus amantem in ipsam rem amatam, impulsus autem rer vivens ab interiori ad spiritum pertinet: convenit DEO per modum amoris procedenti, ut spiritus dicatur.* Ad dicitur ly *Sanctus*, ita, ut vox utraque in virtute unius termini incomplexi sit accipienda. Rationem hujus vocis iterum assignat S. D. in 1. Dist. 10. a. 4. *quòd sanctitas importet rectitudinem voluntatis, & consequenter processionem amoris congruè adjungitur, quæ est per voluntatem.*
2. Vocatur secundò *amor*, non formaliter, sic enim est actus amantis; non essentialiter, sic enim amor communis est toti Trinitati; sed notionaliter & terminativè, ut amor personalis, hoc est, terminus mutui amoris, seu impulsus ex illo amore procedens, & amantem cum amato jungens, quæ ex causâ etiâ nexus, & vinculum, quantum metaphoricè magis, nuncupatur.
3. *Donum* quoque Spiritus S. appellatur, tum quia primum amantis donum amor est: tum quia habet condiciones ad donum requisitas. Prima est, ut sit ejus, à quo donatur. Secunda ut sit gratuitum. Tertia, ut fiat creaturæ rationali. Est igitur Spiritus S. illius, à quo donatur, nempe Patris & Filii, non quidem per identitatem, quo modo Divina essentia est DEI, à quo Beatus donatur. Neque per possessionem domini, quo modo gratia, virtutes, &c. sunt dona DEI: sed per processionem & originem, quo modo Filius est Patris, & à Patre donatur, juxta illud Joan. 3. *Sic DEVS dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Est etiâ ipsius donatio gratuita absque intuitu retributionis, & facta creaturæ rationali, ut per se patet. Licet ergo etiâ de Filio verissimè dicatur, quòd sit nobis datus, & donatus: nihilominus magis propriè Spiritui sancto nomen *Doni* tribuitur, eò quòd ex vi suæ originis, & characteristica proprietatis sit amor; amor autem est primum donum & ratio donandi alia.
4. Per appropriationem quoque Spiritus S. dicitur *bonitas*, quia bonitas objectum est voluntatis & amoris, ex quo Spiritus S. procedit. Vocatur *Paracletus, Consolator, Vnctio*, quia per hæc significantur opera amoris & amicitia. Dicitur *Dignus, & Virtus Altissimi*; quia nil impulsu amoris fortius, qui vincit omnia, unde eadem virtus in die Pentecostes igne & vento valido designabatur.

§. II.

Processio ex utroque.

5. Quamvis Spiritus S. tertiam esse in Trinitate Personam cæteris consubstantialem contra Macedonium teneant Græci, pertinaciter tamen negant, eundem à Patre, Filioque procedere, & solum ipsius à Patre processionem admittunt, nisi duplici autoritate, sed hoc ipso tamen debili, quòd utraque autoritas tantum sit nega-

tiva. Prima est ex Joa. 15. ubi Christus dicit: *Cum autem venerit Paracletus, quem ego misero vobis a Patre, Spiritum Veritatis, qui à Patre procedit* Nullâ factâ mentione Filii. Altera est ex Symbolo Nicæno, in quo Patres Concilii expresso itidem nomine Filii, inferuntur, qui à Patre procedit.

Contra hunc errorem stat Fidei Catholica Veritas definita in Concil. Lateranensi, & Florentino, Spiritus S. ab utroque, à Patre & Filio procedere. quod ipsum habetur in Symbolo S. Athanasii Græci Patris, *Spiritus sanctus a Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Fundamentum est prius ex Verbis Christi Jo. 16. *Ille me clarificabit: quia de me accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dicit: quia de me accipiet, & annuntiabit vobis.* Ubi respectu vicibus dicitur: *de me accipiet.* Sed non potest accipere de suo, nisi per communicationem suæ essentia & scientia. Sicuti omnia, quæ habet Pater, sunt Filii, ratione communicata essentia.

Secundò ex eisdem Verbis Jo. 14. & 16. ubi Christus mittit Spiritum S. *mittere*, sed nullam Personam mittit ab alia, nisi à qua procedit, de quo infra.

Tertiò ex Verbis Apostoli, qui Rom. 8. & Gal. 4. Spiritum S. vocat *Spiritum Christi, Spiritum Filii DEI.* Sed Spiritus S. non aliter potest dici Spiritus Christi, nisi ratione originis; hinc & Christus ratione originis Patris esse dicitur.

Quartò ex Joa. 20. ubi Christus insillando in discipulos dixit: *Accipite Spiritum S. cujus actione significabat, quia (ut loquitur S. Anselmus de proc. Spiritus S. c. 10.) de ejusdem Persona secreto procedebat ille Spiritus, quem dabat, de cujus occulto Spiritus ille procedebat, quem visibilabat.*

Quintò ex ratione fundamentum est: omni Filio communicatur à Patre, in quibus Patres & Filii nullam dicunt oppositionem relativam, idque requirit Divina simplicitas, & infinita actualitas: atqui in virtute spirativa Pater & Filius nullam dicunt relativam oppositionem: ergo virtus spirativa Filio communicatur à Patre.

Sextò tandem ex absurdo. Si Spiritus S. non procederet à Filio, non distingueretur ab illo: sed consequens est hæreticum, nec ab ipso Græcis conceditur: ergo etiam falsum est ante cedens. Ex quibus fundamentis Latina Ecclesia ad iterum deturdam Græcorum Schisma, in Symbolo Nicæno addidit ly *Filioque*, & voluit deinceps legi, qui à Patre, Filioque procedit.

Debilis contrarij fundamenti patet tum ex autoritatibus relatis; tum ex pluribus instantiis, quas contra Græcos cit. S. Anselmus coarctat. c. 18. & 19. Nam Christus Matth. 10. ad Petrum dixit: *caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, nullâ sui, vel Spiritus S. factâ mentione: & tamen, Nonne ipse Filius & Spiritus Sanctus intelligendus est revelasse cum Patre.* Jo. 16. dixit: *Qui videt me, videt & Patrem.* An ergo quia Spiritum S. videri tacuit, etiam negavit? quod ipsum habetur Joa. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Verum DEVM, & quem misisti Jesum Christum.* Nec tamen utique ab illa

illa visione Spiritus S. est separandus. Ex quo patet levissimum esse hoc argumentum ab authoritate negativa (quanquam ne negativa quidem; cum alius locis processio Spiritus S. à Filio clare innuatur) petitur: Cui sufficienter occurrit illa Regula Juris in 6. *Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.*

§. III.

Spiritus S. distinctio à Filio in processione fundatur.

Tamet si prædicta apud Catholicos rata & certa sint, de sexta tamen probatione controversiam movet Scotista, an hæc ratio validè probet intentum, quod si Spiritus S. non procederet à Filio, non distingueretur ab illo? Unde pro veritate majoris examinanda tanquam lydium lapidem applicant hypothesein impossibilem, si nimirum per impossibile Spiritus S. à Patre solo, non autem Filio procederet, utrum sub illa hypothese adhuc posset esse distinctus à Filio? Et concludunt affirmativè, adeoque judicant, ad aequatum fundamentum distinctionis inter Filium & Spiritum S. non esse processionem & oppositionem relativam secundum originem inter utramque Personam; sed quod Filius generatione, Spiritus S. sit spiratione productus.

In confirmationem suæ doctrinæ adducunt primò authoritatem S. Anselmi cit. l. de proc. Spirit. S. c. 1. dicentis: *habent utique à Patre esse Filius, et Spiritus S. sed diversimodè, quia alter nascendo, alter producendo, ut alii per hoc sint ad invicem. Nam si per aliud non essent plures, Filius & Spiritus S. per hoc solum essent diversi.* Ergo tametsi per impossibile Spiritus S. à Filio non procederet, adhuc tamen esset diversus à Filio, quia alio modo à Patre haberet esse, quam Filius. Unde

11. Probatur secundo. Datà hæc hypothese impossibile, quod Spiritus S. à Filio non procederet, haberet suum formale constitutivum: ergo & distinctivum ab omni alio. Antecedens probatur. Constitutivum Filii est filiatio; sed hanc haberet Filius, etiam si Spiritus S. ab ipso non procederet: ergo.

Tertio. Ita se habet Spiritus S. ad Filium; sicut ad Patrem, sed si per impossibile à solo Filio, non autem à Patre procederet, adhuc maneret distinctus à Patre: ergo quamvis per impossibile à solo Patre, non autem à Filio procederet, adhuc tamen posset manere distinctus à Filio.

Quarto. Termini per actiones totales & adæquate distinctas producti, sunt realiter distincti, sed tametsi Spiritus S. à Filio non procederet, esset productus per processionem totaliter distinctam à processione Filii, nempe per spirationem, cum Filius produceretur per generationem: ergo adhuc haberet realiter distinctus à Filio.

Quinto. Implicat terminum integrè bis esse productum. Sed in priori ad spirationem, quo Filius generatur, jam est productus: ergo implicat eundem pro posteriori originis per spirationem denovo produci, & consequenter terminus spirationis activæ debet esse realiter distinctus à Filio.

12. Quamvis subtilia sint hæc argumenta, communis tamen Theologorum extra Scholam Scoti cum

D. Th. q. 36. a. 2. contrarium tenet, & concludit, in illa hypothese impossibili, Spiritum S. non posse realiter esse distinctum à Filio. Estque conformior Patribus & Conciliis. Nam in Concil. Tolet. de Spiritu S. dicitur: *Qui in Sancta prænotatur Trinitate tertia Persona esse, pro eo, quod à Patre Filioque condonatur, hæc est, est donum ab utroque procedens. Idem quoque Tolet. 2. in profess. fid. de Divinis Personis loquens: Hoc solum, inquit, numerum insinuat, quod ad invicem sunt. Et in Florent. Scis. 18. Joannes Theologus: *Sola relatio, apud omnes tam Græcos, quam Latinos Doctores Divinæ processionem Personas multiplicat.* Unde est receptissimum axioma Theologorum, dicentium: *omnia in Divinis unum esse, ubi non obviat relationis oppositio, fundatum in simplicitate & actualitate Divina, quæ nullam patitur in absolutis realem distinctionem, veluti ex alibi dictis suppono.* Ex quibus omnibus facile subsumitur: sed ubi non est processio, ibi nulla est in Divinis relativa oppositio: ergo si nulla est processio Spiritus S. non procedit à Filio; neque realiter distinguitur ab illo.*

Accedat Authoritas D. Anselmi sæpe citato l. de proc. c. 6. dicentis. *Est quoque patens, cum (Spiritum Sanctum) per processionem habere de Patre, & per hoc aliud esse à Patre: sicut Filius non per aliud est à Patre alius, quam per hoc, quia de illo existit.* Ubi vides, quod ex S. P. mente per hoc, & Filius & Spiritus S. sit alius, hoc est distinctus à Patre, quia de Patre existit, hoc est, ab illo procedit: ergo similiter ratio, cur Spiritus S. sit alius, hoc est distinctus à Filio, non est alia, quam quia de Filio existit, hoc est, à Filio procedit.

Nec enervant vim argumenti Scotistæ, cum dicunt, ad salvandam distinctionem in Divinis sufficere relationes disparatas (hoc est, non quidem propter mutuum respectum oppositas, ad diversos tamen terminos comparatas) quales forent filiatio & passiva spiratio, quæ licet sibi mutuo secundum originem non essent oppositæ, tamen propter diversitatem terminorum essent disparatæ.

Contra quam responsonem est, quod infinita unitas & simplicitas actus puri exigit omnium earum formarum identitatem, è quarum identitate nulla sequitur contradictio: sed nulla sequitur contradictio, si relationes disparatæ inter se identificentur: an non enim relatio Patris, ac Spiratoris sunt disparatæ, & tamen identificatæ? An non formæ absolutæ magis sunt disparatæ à relativis, cum toto genere differant, quam una relativa forma ab altera? & tamen certum est absoluta in Divinis identificari cum relativis. Similiter intellectus, & voluntas, processio intellectus & voluntatis, dictio & spiratio sunt formæ disparatæ, & tamen identificantur. Igitur si tollas à Filiatione oppositionem relativam spirationis activæ cum spiratione passiva Spiritus S. (quam solum seu distinctivam radicem in Divinis Concilia agnoscent) habebis Filiationem identificatam cum spiratione passiva, & non nisi virtualiter distinctam.

Supereft, ut authoritatibus & rationibus sub-
 14. tilis Doctoris fatisfiat. Ad 1. ergo, hoc est,
 authoritatem Divi Anselmi respondet S. D. q. 10.
 d. pot. a. 5. hæc Verba non ab ipso assertivè, sed
 disputativè & permiffivè ex Græcorum sententia
 fuiffe prolata. Estque veriffima expositio, cum
 toto illo capite S. P. occupetur in referenda Græ-
 corum mente de processione Spiritus Sancti. Re-
 sponderi potest secundò cum Vekeno, eum loqui
 de diversitate radicali & causali, non verò forma-
 li. Sanè mens S. Doctoris ex Verbis supr. n. 3.
 relatis patet, quibus apertè in hoc processione
 Spiritus S. à Patre cum processione Filii ab eodem
 comparat, quòd non per aliud est *alius à Patre*,
quam quia de illo existit: ergo hoc ipsum sentit
 de alicetate Spiritus S. à Patre & Filio.

15. Ad secundum nego antecedens. Ad cujus
 probationem distinguo majorem. Filiatio est
 constitutum Filii, ut simul est radicaliter spiratio,
 atque ita mediatè opposita spirationi passivæ
 concedo, secùs, nego majorem: sed hanc habe-
 ret Filius, ut simul esset radicalis spiratio, nego,
 ut simpliciter filiatio est, concedo minorem & nego
 consequentiam.

Ad tertium Respondeo. quamvis de facto ita
 se habeat Spiritus S. ad Filium, sicuti ad Patrem,
 quia de facto utrumque respicit ut unum spirato-
 rem, sub data tamen hypothefi impossibili, quòd
 non procederet à Patre, nego majorem, & parita-
 tem, quia licet Spiritus S. non procederet imme-
 diatè à Patre, ex hoc solo tamen, quòd proce-
 deret à Filio, qui est productus à Patre, etiam me-
 diatè procederet à Patre, eique proinde mediatè
 opponeretur. At verò si non procederet à Filio,
 eidem nec mediatè nec immediatè opponeretur.

Ad 4. Respondeo. distinguendo majorem.
 termini per actiones totales realiter distinctas pro-
 ducti sunt realiter distincti, concedo, tantum forma-
 liter aut virtualiter distinctas, nego. Sed Spi-
 ritus S. esset productus per actionem totaliter
 formaliter vel virtualiter distinctam, concedo,
 realiter, nego minorem & consequentiam.

Ad quintum distinguo majorem. Implicat
 eundem terminum bis realiter esse productum,
 concedo, virtualiter aut formaliter, hoc est, ut
 secundum aliquam rationem uni, secundum aliam
 diverfam rationem alteri productioni sit debitus,
 nego. Et sic implicabit in illa hypothefi impos-
 sibili, ut Filius per generationem productus, rur-
 sus realiter producat per spirationem; non autem
 implicabit, ut unà reali, virtualiter tamen
 duplici processione productus, sub una ratione
 dicatur genitus, sub alia spiratus.

§. IV.

*Sine per se à duobus suppositis, an etiam
 à duobus principiis?*

16. **Q**uestio ex duplex. *Prima.* Utrum Spiritus
 S. per se quarto modo petat procedere à
 duabus Personis? Altera. An utraque Persona
 Patris & Filii dicenda sunt unum principium,
 vel duo principia Spiritus Sancti? Ad primum
 quæsitum Responso S. Doct. contra Scotum est
 affirmativa, quam q. 10, de pot. a. 2, ad 15. pro-

bar hæc ratione: Spiritus S. ex proprietate sua
 personali est amor mutus (terminativè) & nexus
 duorum, sive est terminus amoris mutui, qui
 duo se diligunt; sed hoc absque pluralitate suppo-
 sitorum mutuo se amantium esse non potest. ergo
 oportet, quòd à duobus spiratur: Major probatur
 Spiritus S. per se petit procedere ex amore per-
 fectissimo; sed amor perfectissimus est amor amicitie
 mutus & reciprocus: *Amor quippe amicitie est redamatio plurium redamantium in aliquo
 uno.* Ait idem S. Th. 1. 2. q. 37. a. 3.

Neque dicas. Etiam si solus Pater spiraret, ad-
 huc Spiritus S. esset terminus amoris mutui, quo
 se Pater & Filius diligunt. Nam respondendo
 ter terminus amoris inadæquatè mutui, concedo;
 adæquatè mutui, nego: quia nempe in illa hypo-
 thesi amor in solo Patre esset principiativè, in Spi-
 ritu S. tantum objectivè, & terminativè, in ma-
 jorem sit adæquatè mutuus, in utroque debet esse
 principiativè.

Ratio ulterior est. Spiritus S. ex proprietate
 personali petit esse distinctus ab utroque; sed si
 procederet ab utroque, non esset ab utroque dis-
 tinctus; ergo vi proprietatis personalis petit ab
 utroque procedere. minor conit ex §. præcedente.

Objicies primò. Quando terminus virtutem
 adæquatam producendi invenit in uno (supposito),
 tunc per se non appetit produci à duobus suppo-
 sitis; sed virtus spirativa adæquatè reperitur in Pa-
 tre: ergo Spiritus S. per se non petit produci ab
 utraque Persona.

Respondeo distinguendo majorem, quando in-
 venit virtutem adæquatam cum omni conditione,
 quæ à termino exigitur, concedo, secùs, nego.
 Sed in Patre est adæquata Virtus spirandi, quan-
 tum ad id, quod virtus spirandi dicit in rebus,
 concedo, quantum ad omnem conditionem rela-
 tivam importatam in obliquo, quæ à termino nec-
 cessariò exigitur, nego. Quæ est ergo omnia
 conditio? Duplex, inquam, relatio. Nam quia
 Spiritus S. spiratur ut nexus & amor unitivus duorum,
 necessariò exigit, ut virtus spirandi contineat
 duas relationes duorum distinctorum suppo-
 sitorum constitutivas. An ergo Patri deerit aliqua
 conditio ad spirandum? relativa, concedo, (de hoc
 nihil decedit perfectionis) absoluta, nego.

Dices. Ratio mutui & reciproci nihil po-
 testationis superaddit amori, sed ad summum rela-
 tionem, vel realem, vel rationis: non ergo necesse
 est, ut Spiritus S. ex mutuo amore procedat.
 Respondeo. Non addere formaliter & entitati-
 vè; bene autem arguitivè; quia exinde arguen-
 tur defectus perfectissimæ amicitie; sicut ex de-
 fectu generationis argueretur defectus infinitæ in-
 cunditatis.

Objicies secundò. Non minùs adæquata virtus
 spirandi convenit Patri ratione voluntatis,
 quam cuilibet Personæ convenit virtus creativa
 ratione omnipotentia; sed quia virtus creativa
 Personis convenit ratione omnipotentia, pluri-
 litas Personarum ad creationem se habet per acci-
 dens: ergo etiam dualitas Personarum ad processio-
 nem Spiritus S. se habet per acci- dens, quia vir-
 tus spirandi competit Patri ratione voluntatis.

Respondeo negando paritatem majoris & cau-
salem minoris, quia ratio adaequata, cur ad pro-
ductionem creaturarum Trinitas Personarum se
habeat per accidens, est, quia virtus adaequata
creandi DEO convenit etiam secundum omnem
conditionem importatam in obliquo, praecisa ra-
tione Trinitatis: Atqui adaequata virtus spirandi
secundum omnem conditionem importatam in
obliquo non convenit soli Patri praecisa ratione
filiationis, ut dictum.

Dices. Si per impossibile non esset, vel non
spiraret Filius in Divinis, adhuc posset à Patre
spirari Spiritus S. ergo spiratio Filii non est ipsi
per se.

Respondeo, in illa hypothese personam spiran-
tam non fore eisdem rationis, & perfectionis cum
Spiritu sancto, quia non esset terminus reciproci
amoris.

19. Ad alterum quaesitum Respondeo, utramque
Personam non esse nisi unum principium, qua de
causa (ut supra ex S. Doct. insinuat) licet pos-
sint dici duo spirantes, non tamen duo spiratores,

sed unus spirator dicitur. Habetur in C. *fidei, d.
sum. Trinit. & Fidei Catholica in 6.*

Ratio est primò, In iis omnibus Pater & Ver-
bum sunt unum, in quibus relativè non oppo-
nuntur: sed in virtute spirandi & principiandi
non opponuntur: ergo in ratione principii &
spiratoris sunt unum.

Secundò. Nomina substantiva non multipli-
cantur, nisi formale significatum multiplicari pos-
sit, ut dictum; sed non potest forma significata
per ly principium multiplicari in Patre & Filio, ut
patet: ergo neque principium de utroque plura-
liter dici potest.

Si petas: pro quo supponat ly principium, si de
utraque Persona simul, vel de qualibet seorsim di-
citur? Respondeo. Si praedicatur de utraque,
V. G. *Pater & Verbum sunt spirator, & principium
Spiritus S.* supponere pro utroque copulativè &
collectivè. Si de qualibet Persona seorsim, sup-
ponere pro subsistente in virtute spirativa utri-
que Personae communi.

ARTICULUS III.

De missione Divinarum Personarum.

SUMMARI A.

1. Exponitur & asseritur missio Divinarum Per-
sonarum.
2. Dividitur in visibilem & invisibilem.
3. Invisibilis fit per gratiam & charitatem.
4. Non omnis missio supponit productionem ejus,
qui mittitur: nec est adaequata temporalis.
5. Qualis sit missio Christi in Eucharistia?
6. Pater non mittitur, nec Spiritus S. mittit.
7. Personae non mittuntur per dona naturalia.
8. Neque per gratias gratis datas, gratias actua-
les, vel habitus vel actus informes.
9. Missio fit etiam per augmentum gratiae.
10. Persona missa fit praesens in esse cogito, per cog-
nitionem experimentalem.

§. I.

Quid & quotuplex sit missio?

1. Loquimur de missione passivè accepta, quo
modo significat egressionem ab aliquo cum
destinatione ad certum effectum obtinendum, vel
locum de novo occupandum, & potest tripliciter
fieri. Primò per imperium, quo modo legatus à
Principe, servus à domino mittitur. Secundò
per consilium, quomodo aeger à medico ad ther-
mas mittitur. Tertio per originem, quomodo
radius à sole, flos & fructus ab arbore mittitur,
aut magis emittitur.

Mitti aliquos Personas, & quidem utramque
Personam, Filii & Spiritus sancti, fides docet Jo. 8.
Ego ex Patre procedo, & veni: neque enim à me
ipso veni, sed ille me misit. ad Galat. 4. Misit Deus
Filium suum, factum ex muliere, &c. Joa. 14.
Paracletus autem Spiritus S. quem mittet Pater in
nominis meo. Joa. 15. Paracletus, quem ego mittam

vobis, &c. Ceterum missio rectè definitur: quòd
sit processio originis à mittente cum connotatione
novi effectus temporalis. Duplex quippe habitu-
do (ut advertit S. D. hic q. 43. a. 1.) invenitur in
missione, una ad mittentem, & altera ad termi-
num, ad quem mittitur. Habituado ad mitten-
tem in Divinis alia esse non potest, quàm originis,
cum aliae habitudines imperfectionem involvant,
ideòque S. Cyrillus in citata verba Jo. 8. *Filius,*
inquit, *mittitur à Patre, ut Verbum à mente, splen-
dor à sole.* Quia verò sola processio ad missio-
nem non sufficit, sed simul requiritur nova habi-
tudo ad terminum, veluti patet in creata missione;
ideòque missio Divinae Personae simul connotat ef-
fectum aliquem creatum, cum ex parte ipsius
Personae missae nova habitudo esse non possit.

Ratione hujus effectus à Persona procedente
connotari dividitur missio in visibilem & invisibi-
lem, quia nempe à Persona procedente aliquando
visibilis, aliquando invisibilis effectus connotatur.
Visibilis missio Filii fuit per Incarnationis benefi-
cium, de qua Apostolus Gal. 4. *Cum ergo venit
plenitudo temporis, misit DEUS Filium suum na-
tum ex muliere, &c.* Visibilis missio Spiritus S.
fuit, cum primò in specie columbae descendit su-
per Christum baptizatum. Matth. 3. Secundò
cum in transfiguratione Christi in nube lucida
apparuit, ita enim in officio Festi agnoscit S. Ec-
clesia & D. Augustinus Epist. 102. ad Euod. *Nu-
bes illa lucida, qua in monte operuit cum tribus Di-
scipulis Salvatorem, Spiritum S. demonstravit.*
Tertio cum in vento vehementi & igneis linguis
super Discipulos venit in die Pentecostes, ut ha-
betur act. 2.

Missio invisibilis Divinarum Personarum non
fit, nisi per gratiam justificantem & charitatem,
Tunc

Tunc enim Persona Divina mittitur in animam rationalem, quando novo modo incipit existere in anima rationali, sed hoc fit per sanctificationem animæ, seu per gratiam & charitatem. Unde D. Augustinus l. 3. de Trin. c. 4. *Spiritus S. procedit temporaliter ad sanctificandam creaturam.* Et S. D. q. 43. a. 3. ad 1. *Per donum grat. & gratum facientis perficitur creatura rationalis ad hoc, quod liberè non solum creato dono utatur, sed & Divinam Personam fruatur, & ideo missio invisibilis fit secundum donum gratæ gratum facientis, & tamen ipsa Persona datur.*

4. Dices primò. Quod mittitur, non produci-
tur, sed productum supponitur, ut ad certam
functionem deputetur: ergo Divinarum persona-
rum missio in earum origine & processione non
rectè constituitur. Adde quòd origo sit æterna,
missio verò sit temporalis.

Respondeo majorem esse veram in aliqua mis-
sione, non in omni; & ideo missio in genere non
exigit, ut Persona missa producat, nec tamen
productionem excludit, unde quòd aliqua missio
supponat, alia verò includat productionem &
originem, non pertinet ad communem & generi-
cam, sed ad particularem & specificam rationem
missionis. Ad confirmationem distinguo alterum
membrum, missio in adæquatè sumpta, prout
importat innovationem temporaneam creaturæ,
est temporalis, concedo, adæquatè, & secundum
omnem rationem includam, sic nego.

5. Dices secundò. In consecratione Eucharistie
mittitur Persona Filii, ut ibi novo modo existat,
sed hæc neque est missio visibilis, neque invisibi-
lis: ergo divisio missionis in visibilem & invisibi-
lem non est adæquata. Minor probatur: Non
est visibilis; quia Christus ibidem invisibiliter exi-
stit: non invisibilis, quia ista fit per productio-
nem gratiæ sanctificantis, quæ tunc temporis
non fit.

Respondeo, Hanc missionem esse invisibilem
reductivè, nam Christus in Sacramento Altaris
mittitur, ut manducatione sui sacri corporis
producat gratiam nutritivam in animabus Fide-
lium.

§. II.

Corollaria ex dictis.

6. Colliges primò. Neque Patrem æternum mit-
ti, neque Spiritum S. mittere. Ille non mit-
titur, quia à nulla Persona procedit. Unde D. Au-
gustinus l. contr. Arian. c. 6. *Solus Pater legitur
non missus, quia solus non habet Authorem, de quo
fit genitus, vel à quo procedat.* Ille non mittit,
quia nullius est Personæ principium.

Colliges secundò. Personas Divinas non
mitti per communicationem effectuum nature
suum, quia per illa Divinæ Personæ novo & spe-
ciali modo non habitant in nobis, neque illorum
productio Divinis Personis, sed DEO quæ uni
tribuitur.

Colliges tertio. Ad invisibilem missionem
non sufficere gratias datas, neque habitus in-
formes fidei & spei, neque actualis gratiæ auxilia,
quia secum compatiuntur peccatum mortale, quò
impeditur specialis præsentia & habitatio DEI in
anima hominis, de qua Joa. 14. *Si quis diligit me,
diligitur à Patre meo, & ad eum veniemus, &
mansionem apud eum faciemus.*

Dixi: non sufficere: nam ut perfectior sit mis-
sio, fervere poterunt gratiæ datas, si gratiæ
gratum facientis comitatum augeant. nam ut in-
quit S. D. cit. q. 43. a. 3. *Operatio miraculorum
est manifestativa gratiæ gratum facientis, sicut &
donum prophetia, & qualibet gratia gratis data.*
Rursus dici potest, quòd per auxilia gratiæ hæc
actus supernaturales informes, qui sunt impedi-
mentum Spiritus S. nondum quidem inhabitantis, necesse
tamen, Trid. Sess. 14. c. 4. missio fiat initiatio,
in quantum ab istis motibus initium sumit nulli
justificatio, ac remorè saltem Spiritus S. habitatio
comparatur in nobis.

Colliges quartò. Missionem etiam fieri per
augmentum gratiæ, quòd mediantibus ferventibus
charitatis actibus in nobis produciatur, prout ag-
noscit S. D. loc. cit. a. 6. ad 2. *Dicendum, quòd
etiam secundum profectum virtutis, aut augmen-
tum gratiæ fit missio invisibilis, ut cum aliquis ut
fervore charitatis exponit se martyrio, aut den-
nunciat his, quæ possidet &c.*

Colliges quintò. Cùm DEUS dicitur præsentem
fieri per gratiam in justis tanquam obiectum ope-
rum & amatum, ut sapius meminit D. Tho. nec
cognitionem intelligi notitiam experimentalem,
ita excitantem ad Divinum amorem, ut DEUS
in se præsentem operantem quasi experiant.
Unde S. D. hic a. 5. ad 2. *Non secundum quòd
bet perfectionem intellectus mittitur Filius, sed
secundum talem instructionem intellectus, quæ pro-
rumpat in effectum amoris, ut dicitur Jo. 6. Omnis
qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. Et
in Psal. in meditatione mea exardescet ignis. Et
ideo signanter dicit Augustinus: quòd Filius mitti-
tur, cùm à quoquam cognoscitur atque percipitur.
Perceptio autem experimentalem quandam notitiam
significat, & hac propriè dicitur sapientia, h. e. se-
pida scientia.*

Et hæc præsentis laboriosi Tractatûs finis esto ad Laudem & Gloriam DEI
unius & Trini, qui est Benedictus in sæcula.